UCHWAŁA NR VII/35/11
RADY GMINY JARCZÓW
z dnia 25 sierpnia 2011r.

w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), art. 27 w związku z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.) oraz uchwały Rady Gminy Jarczów Nr XXXI/170/10 z dnia 25 lutego 2010r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów, Rada Gminy Jarczów uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się zmianę „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jarczów" przyjętego uchwałą Nr V/30/03 Rady Gminy Jarczów z dnia 29 kwietnia 2003r., zwaną w dalszej części uchwały zmianą studium.

§ 2

Załącznikami do uchwały są:

1) Zmiana studium, którego integralnymi częściami są:
   1. Tekst jednolity zmiany studium: Część A Uwarunkowania Zagospodarowania Przestrzennego, stanowiący załącznik nr 1;
   2. Tekst jednolity zmiany studium: Część B Kierunki i Zasady Zagospodarowania Przestrzennego, stanowiący załącznik nr 2;
   3. Rysunek zmiany studium w skali 1:10 000, stanowiący załącznik nr 3;
2) Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag wniesionych do projektu zmiany studium w ramach procedury wyłożenia do publicznego wglądu w terminie od 27.06.2011r. do 18.08.2011r., stanowiące załącznik nr 4.

§ 3

Traci moc Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jarczów, zatwierdzone uchwałą Nr V/30/03 Rady Gminy Jarczów z dnia 29 kwietnia 2003r.

§ 4

Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Jarczów.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

WÓJT GMINY JARCZÓW

Załącznik nr 1
do uchwały nr VII/35/11
Rady Gminy Jarczów
z dnia 25 sierpnia 2011r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW

- zapis ujednolicony -

CZĘŚĆ A
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

2011

B U D P L A N Sp. z o. o.
04 – 390 W A R S Z A W A, ul. gen. Ludwika Kickiego 26 B /10
Tel. (22) 870 42 62, fax. (22) 870 42 62, e-mail: budplan@vp.pl
BGKII O/Wwa 74113010200300000000035599, NIP 527-11-07-422

Nazwa opracowania:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów

Zleceniodawca:

Urząd Gminy Jarczów

Wykonawca:

B U D P L A N Sp. z o. o.

04 – 390 W A R S Z A W A, ul. gen. Ludwika Kickiego 26 B /10

Tel. (22) 870 42 62, fax. (22) 870 42 62, e-mail: budplan@vp.pl

BGKII O/Wwa 74113010200300000000035599, NIP 527-11-07-422

REGON 011909443, KRS 0000103293, K.Z. 50 000,00 PLN

Główny projektant:

mgr inż. Anna Bereś członek Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie – WA-355

Zespół:

mgr Marta Przedpełska

mgr Iwona Szatkowska

mgr inż. Ilona Musiałek

ZESPÓŁ AUTORSKI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW uchwalonego uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r. :

ZESPÓŁ AUTORSKI:

PROJEKTANT MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
architekt Andrzej Rabiega
M.G.P.iB. Nr ewid. upr. 641/88

1. arch. Andrzej Rabiega (gł. proj.).....
2. mgr inż. Piotr Rabiega (proj.).....
3. techn. Alfred Kostrubiec (proj.).....
4. mgr inż. Marzena Rabiega.....

Elementy opracowania stanowiące załączniki do uchwały nr ……..
Rady Gminy Jarczów z dnia ……

Załącznik nr 1 – tekst STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW CZĘŚĆ A „UWARUNKOWANIA”

Załącznik nr 2 – tekst STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW CZĘŚĆ B „KIERUNKI”

Załącznik nr 3 – rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW „UWARUNKOWANIA I KIERUNKI”

Spis treści:

I. PODSTAWA, ZAKRES I CEL OPRACOWANIA 12
I.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.....12
I.2. ZAKRES I CEL OPRACOWANIA.....14
I.3. MATERIAŁY WEJŚCIOWE DO OPRACOWANIA.....16
I.3.1. OPRACOWANIA PLANISTYCZNE.....16
I.3.2. MATERIAŁY MAPOWE.....16
I.3.3. WNIOSKI, OPINIE I INNE.....16
II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z KONCEPCJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, STRATEGICZNYM.....17
II.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2006-2010 17
III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE.....23
III.1. POWIĄZANIA FUNKCJONALNE Z REGIONEM I KRAJEM.....23
III.1.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE.....23
III.1.2 POWIĄZANIA PRZYRODNICZE.....23
III.1.3. POWIĄZANIA KULTUROWE.....28
III.1.4. POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ.....30
III.1.5. POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....30
III.3. POZYCJA GMINY NA TLE POWIATU TOMASZÓW LUBELSKI.....32
IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE.....33
IV.1. DANE PODSTAWOWE.....33
IV.2. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE.....33
IV.3. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE.....36
IV.3.1. BUDOWA GEOLOGICZNA I ZŁOŻA KOPALIN.....36
IV.3.2. GLEBY.....38
IV.3.3. WODY PODZIEMNE.....39
IV.3.4. WODY POWIERZCHNIOWE.....39
IV.3.5. KLIMAT.....40
IV.3.6. SZATA ROŚLINNA (LASY).....42
IV.3.7. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE.....44
IV.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....47
IV.4.1. WODY POWIERZCHNIOWE.....47
IV.4.2. WODY PODZIEMNE.....48
IV.4.3. GOSPODARKA ŚCIEKOWA.....50
IV.4.4. GOSPODARKA ODPADAMI.....50
IV.4.5. STAN ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA.....51
IV.4.6. ŚRODOWISKO AKUSTYCZNE - HAŁAS.....52
IV.5. STAN I UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO ORAZ OCHRONA JEGO DZIEDZICTWA.....54
IV.5.1. RYS HISTORYCZNY.....54
IV.5.2. ZASOBY MATERIALNE WPISANE DO REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW.....55
IV.6. STREFA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA.....80
IV.6.1. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA.....80
IV.6.2. POZIOM WYKSZTAŁCENIA.....82
IV.6.3. CHARAKTERYSTYKA RYNKU PRACY.....82
IV.7. SIEĆ OSADNICZA I MIESZKALNICTWO.....84
IV.7.1. SIEĆ OSADNICZA.....84

IV.7.2. WARUNKI MIESZKANIOWE....86
IV.7.3. OŚWIATA I WYCHOWANIE....86
IV.7.4. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA....88
IV.7.5. KULTURA....91
IV.7.6. USŁUGI POCZTOWO - TELEKOMUNIKACYJNE....91
IV.7.7. SPORT I REKREACJA....91
IV.7.8 TURYSTYKA....92
IV.7.9. USŁUGI KOMERCYJNE....92
IV.7. 10. ROLNICTWO....93
IV.7.12. LEŚNICTWO....98
IV.8. SYSTEM KOMUNIKACJI....99
IV.9. SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I KOMUNALNEJ....102
IV.9.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ....102
IV.9.2. ODPROWADZANIE Ł OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW....103
IV.9.3. GOSPODARKA ODPADAMI....103
IV.9.4. ENERGOENERGETYKA....103
IV.9.5. CIEPŁOWNICTWO....104
IV.9.6. GAZYFIKACJA....104
IV.9.7. TELEKOMUNIKACJA....104
IV.9.8. OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA....104

I. PODSTAWA, ZAKRES I CEL OPRACOWANIA

I.1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 z 2003 r., poz. 717) zastępująca ustawę z 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Z 1999 r. Nr 15, poz. 139 wraz ze zmianami), dokonane zmiany także i w innych przepisach regulujących politykę przestrzenną – powodują zasadność przystosowania zapisu STUDIUM do aktualnych wymogów formalno-prawnych.

  Wymieniona wyżej ustawa z 2003 roku jednoznacznie stwierdza w art. 9 ust. 4 *„Ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu planów miejscowych”* a w art. 20 ust. 1 *„Plan miejscowy uchwala rada gminy, po stwierdzeniu jego zgodności z ustaleniami Studium ...”*

  Cytowana ustawa podnosi, więc znacznie rangę STUDIUM jako aktu kierownictwa wewnętrznego w stosunku do zapisu ustawy z 1994 roku, według której wymagano jedynie spójności pomiędzy STUDIUM a planem miejscowym.

  Nowym elementem ustawy z 2003 roku jest stwierdzenie, że w ramach polityki przestrzennej gminy istnieje wymóg określenia „... lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego ...”. Uzupełnienie to jest bardzo istotne i ma swoje konsekwencje w cyt. Art. 9 o wiążącym znaczeniu ustaleń „Studium ...” przy sporządzaniu planów miejscowych.

- ✓ **Rada Gminy Jarczów podjęła Uchwałę Nr XXXI/170/10 w dniu 25 lutego 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Jarczów”.**

  Zgodnie z powyższą uchwałą Studium ma obejmować tereny głównie charakterze rolniczym z przeznaczeniem dla realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Słowiniec, Gródek Kolonia, Wierszczyca, Gródek Łubcze, zgodnie z załącznikiem graficznym.

  Zmiana dotyczy Studium przyjętego uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r..

  Zmianie uległa forma przedstawienia poszczególnych ustaleń w zakresie uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenów gminy Jarczów, wprowadzone zostały również zagadnienia wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych (tekst oznaczony szarym wyróżnieniem).

  Rysunek Studium został zmieniony w granicach zgodnych z załącznikiem 1 do uchwały Nr XXXI/170/10 Rady Gminy Jarczów z dnia 25 lutego 2010 r. Wprowadzona zmiana dotyczy przeznaczenia terenów pod inwestycje związane z realizacją farm wiatrowych zgodnie z wnioskami osób prywatnych. Na rysunku Studium naniesiono również zmiany wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych.

- ✓ Zasadność dokonania zmiany „Studium ...” wynika z:
  - otrzymanego wniosku o zmianę „studium…” w zakresie umożliwienia realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Słowiniec, Gródek Kolonia, Wierszczyca, Gródek, Łubcze
  - wejścia w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. określającej szczegółowe wymagania dotyczące zarówno zapisu problematyki Studium jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; „Studium...” uchwalone uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r., nie uwzględnia aktualnych uwarunkowań wynikających z art. 10 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. a także nie zawiera obligatoryjnych elementów treści wynikających z art. 10 ust. 2 w/w ustawy, w związku z powyższym jest nieaktualne;
  - wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233);
  - wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. Nr 164, poz. 1587);
- ✓ W studium określa się w szczególności:
  - kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
  - kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy;
  - obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego;
  - obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
  - kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
  - obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
  - obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa;
  - obszary, na których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000m² oraz obszary przestrzeni publicznej;
  - obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
  - kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
  - obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych;

- obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami szczególnymi;
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji;
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;

I.2. ZAKRES I CEL OPRACOWANIA

W działach podstawowych „*Studium...",* wyodrębniono:

- rozpoznanie aktualnego stanu społeczno - gospodarczego, istniejących uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych /środowiskowych, kulturowych/, zagospodarowania i zainwestowania terenów oraz zagadnień związanych z jej rozwojem
- określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy
- określenie zasad do koordynacji planów miejscowych i decyzji administracyjnych z zakresu, zagospodarowania i zainwestowania terenu oraz określenie kierunków i zasad promocji gminy

„Studium..." *ma za zadanie, stworzyć podstawę do prawidłowej gospodarki przestrzennej, poprzez określenie obszarów, dla których wskazane jest opracowanie planów miejscowych. Stanowić będzie również podstawę, do opracowania programów inwestycyjnych, gospodarki gruntami planów finansowych i gospodarczo -społecznych.*

Opracowanie *„Studium..."* wykonano w trzech etapach:

I etap - sprawozdanie ze stanu istniejącego

II etap - określenie kierunków rozwoju gminy

III etap - określenie kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy

Całość opracowania składa się z trzech podstawowych części:

Część I - *Diagnoza stanu istniejącego* - zawiera zbiór informacji o stanie i warunkach rozwoju terenu, środowiska przyrodniczego, kulturowego, uzbrojenia i skomunikowania terenu, strukturze funkcjonalno - przestrzennej i gospodarczo - społecznej

Część II - *Uwarunkowania rozwoju* - wskazują, na wynikające ze stanu aktualnego (zewnętrznego i wewnętrznego), problemy, szanse i zagrożenia rozwojowe oraz cele i kierunki polityki przestrzennej

Część III - *Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego* - wskazują sposoby prawidłowego rozwoju obszaru dla realizacji założonych celów społeczno -gospodarczych z zachowaniem i kształtowaniem lądu zagospodarowania przestrzennego i zasad oraz rygorów ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego

W skład poszczególnych części wchodzą następujące opracowania:

Część I - *Diagnoza stanu istniejącego*

- inwentaryzacja terenowa pośrednia i bezpośrednia
- dane i materiały statystyczne, wnioski jednostek i instytucji
- informacje i materiały z Urzędu Gminy
- różne opracowania i publikacje

Część II - *Uwarunkowania rozwoju*

- plansza graficzna - tematyczna, wykonana w technice trwałej, na mapie geodezyjnej sytuacyjno-wysokościowej w skali 1:10000,
- opis część A „*Uwarunkowania rozwoju gminy Jarczów”*

Część III - *Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego*

- plansza graficzna - tematyczna, wykonana w technice trwałej na mapie geodezyjnej, sytuacyjno - wysokościowej w skali 1:10000,
- opis część B „*Kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego”*

Dla całości opracowania projektowanego *„Studium...”,* prowadzono część formalno -prawną, zgodnie z wymogami procedury, zawartymi w ustaleniach obowiązującej ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym. Część ta stanowi integralny materiał opracowania „*Studium...”.*

I.3. MATERIAŁY WEJŚCIOWE DO OPRACOWANIA

I.3.1. OPRACOWANIA PLANISTYCZNE

- *„Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów”,* uchwalony Uchwałą Nr IV/27/90 Rady Gminy w Jarczowie z dnia 28 października 1990 r.

- *„Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2010”*, zatwierdzona Uchwałą Nr XXXVI/230/05 Sejmiku Województwa Lubelskiego, z dnia 4 listopada 2005 r.

- „*Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego”,* zatwierdzonego Uchwałą Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002 r.

I.3.2. MATERIAŁY MAPOWE

- mapa sytuacyjno - wysokościowa geodezyjna obszaru gminy Jarczów, w skali 1:10 000. wykonana przez Państwowe Przedsiębiorstwo Geodezyjno – Kartograficzne

I.3.3. WNIOSKI, OPINIE I INNE

- uwarunkowania, opinie, wnioski, zalecenia i postulaty, uzyskane do „*Studium...”* w okresie trwania procesu formalno - prawnego

- inwentaryzacja pośrednia i bezpośrednia terenów gminy Jarczów, wykonana przez zespół autorski

- programy, dokumentacje techniczne, publikacje i inne dane

- informacje i inne dane uzyskane w Urzędzie Gminy

II. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z KONCEPCJI POLITYKI PRZESTRZENNEJ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, STRATEGICZNYM

II.1. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2006-2010

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2010 została przyjęta uchwałą nr XXXVI/530/05 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 05.11.2005 r.

Celem Nadrzędnym określonym w Strategii jest:

Osiąganie trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Lubelszczyzny poprzez zwiększenie konkurencyjności województwa oraz optymalne wykorzystanie jego wewnętrznych potencjałów rozwojowych.

Cel nadrzędny Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego będzie możliwy do osiągnięcia poprzez realizację następujących czterech **celów pośrednich** zwanych **priorytetami**:

1. Wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy;

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 1.1: Restrukturyzacja tradycyjnych gałęzi regionalnej gospodarki i dostosowanie jej do reguł wspólnego rynku;

Cel operacyjny 1.2: Rozwój i podnoszenie konkurencyjności regionalnego agrobiznesu;

Cel operacyjny 1.3: Specjalizacja województwa w wybranych sektorach produkcji i usług cechujących się wysokim poziomem konkurencyjności;

Cel operacyjny 1.4: Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzrost poziomu ich innowacyjności;

Cel operacyjny 1.5: Rozwój regionalnego potencjału B+R oraz jego wykorzystanie dla potrzeb gospodarki;

Cel operacyjny 1.6: Rozwój społeczeństwa informacyjnego.

2. Rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy;

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1: Kształtowanie prorozwojowej polityki ludnościowej w województwie;

Cel operacyjny 2.2: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców regionu;

Cel operacyjny 2.3: Wzrost zatrudnienia oraz lepsze wykorzystanie zasobów ludzkich w regionie;

Cel operacyjny 2.4: Wspieranie integracji społecznej i ograniczanie poziomu ubóstwa w regionie;

Cel operacyjny 2.5: Wzmocnienie i wykorzystanie kapitału kulturowego i społecznego w regionie;

Cel operacyjny 2.6: Poprawa bezpieczeństwa i ładu publicznego.

3. Poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej województwa lubelskiego;

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 3.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa;

Cel operacyjny 3.2: Zachowanie i wzmacnianie różnorodności przyrodniczej, krajobrazowej i kulturowej Lubelszczyzny;

Cel operacyjny 3.3: Rozwój ośrodków miejskich oraz funkcji metropolitalnych Lublina;

Cel operacyjny 3.4: Poprawa jakości życia mieszkańców wsi oraz wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich.

4. Rozwój współpracy międzyregionalnej oraz poprawa skuteczności wdrażania polityki rozwoju regionu.

W ramach niniejszego priorytetu będą realizowane następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 4.1: Rozwój współpracy międzyregionalnej województwa w układzie międzynarodowym, krajowym i transgranicznym;

Cel operacyjny 4.2: Zwiększenie zdolności instytucjonalnej regionu do prowadzenia efektywnej polityki regionalnej;

Cel operacyjny 4.3: Poprawa skuteczności promocji regionu i zdolności do przyciągania inwestycji z zewnątrz.

II.2. PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO JAKO ELEMENT POLITYKI PRZESTRZENNEJ NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA

1. „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego" został przyjęty przez Sejmik Województwa Lubelskiego uchwałą Nr XLV/597/02 w dniu 29 lipca 2002 r. Jest zgody z „Koncepcją polityki przestrzennego zagospodarowania kraju" przyjętą przez Sejm RP w październiku 2005 r. i „Strategią rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2020 " uchwaloną przez Sejmik Województwa dnia 4 lipca 2005 r. (uchwała nr XXXVI/530/05).

2. „Plan..." nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ:

a) Jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

b) W planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.

3. Za istotne uwarunkowania i kierunki rozwoju powiatu tomaszowskiego, w tym również gminy Jarczów, szczególnie dla ich przestrzennego zagospodarowania, uznano:

1) w zakresie położenia i powiązań komunikacyjnych:

- położenie gminy Jarczów w niedalekim sąsiedztwie gminy Tomaszów Lubelski oraz miasta Tomaszów Lubelski (ok. 10 km) a także niedaleko od miasta Zamość, (ok. 50 km),
- niewielka odległość od drogi krajowej nr 17 łączącej Warszawę z Lublinem i Hrebenne,
- planowana jest realizacja gruntowych odcinków dróg powiatowych, modernizacja do parametrów odpowiednich dla klas techniczno -funkcjonalnych, określonych przez Zarząd Dróg Powiatowych w Tomaszowie Lubelskim
- planuje się utwardzenie gruntowych odcinków dróg i modernizacją istniejących do odpowiednich parametrów techniczno – użytkowych
- działania dotyczące sieci dróg publicznych mają zapewnić doprowadzenie stanu dróg i mostów do wymagań standardów, poprawę bezpieczeństwa ruchu, przygotowanie warunków rozwoju gospodarczego poprzez zwiększenie gęstości sieci dróg twardych.

2) w zakresie środowiska przyrodniczego:

– w obrębie gminy występuje pięć obszarów Natura 2000: (PLB060017 - Zlewnia Górnej Huczwy, PLB060018 - Dolina Szyszły, PLH060042 - Dolina Szyszły, PLB060021 - Dolina Sołokiji, PLH060029 - Żurawce);

– gmina w całości położona jest na obszarze Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 407; wody podziemne w obrębie GZWP nr 407 podlegają ochronie na zasadach określonych w „ *Dokumentacji określającej warunki hydrologiczne dla ustanowienia stref ochronnych GZWP nr 407 (Chełm - Zamość)* "

zakaz:

a) lokalizowania inwestycji uciążliwych dla środowiska, ze względu na wytwarzane ścieki i odpady oraz emitowane pyły i gazy

b) lokalizowania składowisk odpadów i wylewisk, a także stacji dystrybucji paliw nie zabezpieczonych przed przenikanie do podłoża substancji szkodliwych

nakaz:

a) eliminacji ognisk zanieczyszczeń

b) uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej /w szczególności objęcie kanalizacją wszystkich zwodociągowanych wsi i likwidacja studni kopanych po zwodociągowaniu wsi/, w pierwszej kolejności na obszarze wychodni wodonośnych utworów kredowych

c) właściwego zagospodarowania stref ochronnych wokół wszystkich ujęć wód podziemnych

– przez obszar gminy przebiega korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej", łączący Krasnobrodzki Park Krajobrazowy, z projektowanym Tyszowieckim Obszarem Chronionego Krajobrazu; w obrębie gminy korytarz obejmuje Las Bukowiec; korytarz obejmuje się ochroną, ustanawiając wymóg zachowania i kształtowania jego drożności ekologiczno - przestrzennej

■ **zakaz:**

a) składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych, lokalizowania wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt

b) tworzenie nasypów ziemnych, usytuowanych poprzecznie do osi korytarza

c) lokalizacji zabudowy mieszkaniowej

d) eksploatacji surowców mineralnych

■ **nakaz:**

a) likwidacji obiektów destrukcyjnych

b) poszerzania (lub wykonywania) przepustów w przecinających korytarze nasypach drogowych i kolejowych

■ **zalecenia:**

a) kształtowania pasmowych struktur przyrodniczych /łąk, zadrzewień/

b) restytucji użytków zielonych, kosztem gruntów ornych

c) prowadzenia dróg po estakadach

– wprowadza się ochronę fizjonomii krajobrazu w formie strefy otwartego krajobrazu rolniczego wymagającego ochrony przed zabudową; w obrębie strefy wyznacza się teren wymagający kompensacji przyrodniczej, na obszarze którego sposób zagospodarowania oparty jest na zasadach określonych w art. 3 ustawy *„Prawo ochrony środowiska"*

– udokumentowane złoża surowców mineralnych podlegają ochronie przed zagospodarowaniem mogącym utrudnić lub uniemożliwić ewentualne podjęcie eksploatacji

– należy uporządkować gospodarkę wodno - ściekową, tj. rozbudować sieć kanalizacyjną w osadzie Jarczów, zrealizować zbiorczy system kanalizacji sanitarnej z urządzeniami oczyszczalni ścieków

3) w zakresie środowiska kulturowego:

- ochrona obiektów wchodzących do wojewódzkiego rejestru zabytków,
- zachowanie istniejącej zabudowy i układów przestrzennych o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych,
- zachowanie i ochrona stanowisk archeologicznych.

„Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego" zakłada sporządzenie planu ochrony krajobrazu kulturowego dla obszaru województwa, który określi szczegółowe granice ochrony. Niemniej jednak zaproponowano utworzenie 47 parków kulturowych oraz 4 stref ochrony konserwatorskiej. Park kulturowy jest formą ochrony krajobrazu kulturowego mającą na celu utrzymanie i wyeksponowanie ukształtowanych w wyniku działalności człowieka wyróżniających się krajobrazowo terenów z zachowanymi zabytkami charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W granicach gminy Jarczów planowane jest utworzenie Archeologicznego Parku Kulturowego (Łubcze–Hubinek–Posadów).

4) w zakresie rolniczej przestrzeni produkcyjnej:

- gmina leży w obrębie głównego rejonu rolniczego województwa i posiada bardzo dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej;
- problemy rozwoju rolnictwa to:
    - rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych
    - niska opłacalność produkcji rolnej i brak zbytu
    - brak zakładów przetwórczych - surowcowy charakter produkcji
    - bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie
- główne kierunki rozwoju gospodarki rolnej, to:
    - gruntowa modernizacja rolnictwa i jego obsługi (tworzenie drobnych zakładów przetwórstwa rolno - spożywczego, grup producenckich, rynków zbytu)
    - rozwój rolnictwa konwencjonalnego - intensyfikacja i specjalizacja produkcji rolnej
    - wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, w pierwszej kolejności ośrodka gminnego, który winien być inkubatorem wszelkich inicjatyw

- wzrost poziomu wykształcenia producentów rolnych
- scalenie gruntów
- tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem

5) w sferze gospodarczej:

- gmina leży w obrębie pasa wzmożonej aktywności gospodarczej
- gmina leży w obrębie głównego obszaru produkcji żywności i biznesu rolnego o randze krajowej; jest on wskazany w planie do intensyfikacji i specjalizacji produkcji rolnej;

6) w zakresie wyposażenia powiatu tomaszowskiego w infrastrukturę techniczną:

- w porównaniu do powiatu i województwa duża ilość dróg publicznych twardych, prognozowany średni dobowy ruch w roku 2015 przewiduje 37 626 pojazdów/dobę,
- wysoki stopień zwodociągowania, skanalizowania i zgazyfikowania miasta Tomaszów Lubelski,
- istniejąca oczyszczalnia ścieków z możliwością modernizacji i rozbudowy w mieście Tomaszów Lubelski,
- przebieg przez teren miasta Tomaszów Lubelski linii wysokiego napięcia 110 kV i zlokalizowanie dwóch stacji GPZ 110/15 kV – jednej na terenie miasta, drugiej tuż za granicami miasta ;

4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego sprowadzają się do:

- wskazań w zakresie rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- ochrony obszarów o specjalnych walorach,
- kierunków rozwoju osadnictwa,
- określenia ogólnych warunków działalności inwestycyjnej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa ustala zasady gospodarowania przestrzenią w celu lepszego dostosowania zagospodarowania do cech naturalnych, walorów i odporności środowiska na antropopresję, polegające na:

- szczególnej ochronie i oszczędnym wykorzystaniu przestrzeni niezurbanizowanej,
- harmonizowaniu układów osadniczych i infrastruktury technicznej z siecią ekologiczną,
- segregacji funkcji w celu wykluczenia lub zminimalizowania prawdopodobieństwa wystąpienia sąsiedztwa kolizyjnych funkcji terenu.

Teren gminy objęty jest priorytetem kształtowania ciągłości przestrzennej ekosystemów leśnych. Politykę zalesień w województwie opiera się na dążeniu do: osiągnięcia większej ciągłości przestrzennej ekosystemów leśnych z korzyścią dla ekologicznych i produkcyjnych

funkcji lasów, zwiększenia atrakcyjności rekreacyjnej terenów, poprawy warunków aerosanitarnych. W dążeniu do zapewnienia lepszej ochrony zasobów leśnych przyjmuje się zasadę przyjaznego lasom zagospodarowania terenów przyległych do lasów, głównie poprzez wyznaczania tzw. stref ochrony warunków siedliskowych drzewostanów wykluczających lokalizację obiektów i prowadzenie działalności o dużej uciążliwości dla ekosystemów leśnych.

III. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

III.1. POWIĄZANIA FUNKCJONALNE Z REGIONEM I KRAJEM

III.1.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Zgodnie z nowym podziałem administracyjnym kraju, wprowadzonym 1 stycznia 1999 roku, gmina Jarczów należy do powiatu tomaszowskiego - wchodzącego w skład jednego z 24 powiatów województwa lubelskiego. W poprzednim podziale administracyjnym, gmina Jarczów należała do województwa zamojskiego.

Gmina Jarczów położona jest w południowo - wschodniej części województwa lubelskiego i wschodniej części powiatu Tomaszów Lubelski. Granica administracyjna gminy sąsiaduje od północy z gminą Rachanie i Łaszczów, od wschodu z gminą Ulhówek, od południa z gminą Lubycza Królewska zaś od zachodu z gminą Tomaszów Lubelski.

Gmina liczy około 4 000 mieszkańców i zajmuje obszar o powierzchni 10 750 ha; podzielona jest na 17 sołectw. Ośrodkiem gminy jest miejscowość Jarczów, położona w środkowej części obszaru gminy w odległości około 10-15 km od Tomaszowa Lubelskiego, 40 - 50 km od Zamościa i około 140 km od ośrodka administracyjnego województwa - Lublina.

Według podziału fizjograficznego Lubelszczyzny, zachodnia część gminy Jarczów leży w prowincji Wyżyny Polskie Prowincja Wyżyna Lubelsko - Lwowska, makroregion Roztocze, mezoregion Roztocze Środkowe, pozostała część gminy Jarczów leży w prowincji Wyżyny Ukraińskie, Podprowincja Wyżyna Wołyńsko - Podolska, makroregion Wyżyna Wołyńska, mezoregion Grzęda Sokalska oraz makroregion Kotlina Pobuża, mezoregion Równina Bełzka. Granicą pomiędzy Grzędą Sokalska i Roztoczem Środkowym są wschodnie stoki garbu Majdanu Górnego oraz gór: Żurawce i Machnów. Granicą pomiędzy Grzędą sokalska i Równiną Bełzką jest krawędź doliny Rzeczycy.

Krajobrazowo te trzy krainy tylko w niewielkim stopniu różnią się od siebie. Wpływa to raczej na zwiększenie atrakcyjności przyrodniczej gminy niż na jakiekolwiek inne aspekty.

III.1.2 POWIĄZANIA PRZYRODNICZE

Gmina Jarczów położona jest na terenach o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

RZEŹBA TERENU

Niewielka północna część gminy położona jest w obrębie Grzędy Sokalskiej. Hipsometrycznie jest to teren zróżnicowany; wysokości względne przekraczają 50 m, a rozczłonkowanie terenu jest duże.

Skrawek gminy, w części południowo - zachodniej, wchodzi w skład Roztocza Południowego. Jest to najbardziej wysunięta, na południowy - wschód, część garbu Roztocza. Pod względem geomorfologicznym słabo rozeznana - brak opracowań geomorfologicznych. Roztocze Południowe to dalszy ciąg monoklimatycznego garbu Roztocza, wzniesienia mają kształt garbów, parowów i płaskowyżów; niekiedy stoki ich mają znaczne nachylenia. Są to jednak obszary najczęściej zalesione. Doliny rozdzielające wzniesienia są dość szerokie o płaskich dnach, suche lub nawodnione. Morfologia tego obszaru jest podobna do Roztocza Środkowego, lecz nieco mniej urozmaicona. Roztocze Południowe przechodzi łagodnie w Kotlinę Pobuża, która stanowi pozostały - znaczny obszar gminy. Jest to obszar bardzo

monotonny. Występują tu niewielkie garby, dość silnie zrównane oraz rozległe tereny akumulacyjne.

Krajobrazowo obszar Roztocza to znaczne wzniesienia pokryte w dużej mierze lasami o dość znacznych deniwelacjach. Kotlina Pobuża to rozległe, monotonne równiny pól i łąk, zalesienie jest niewielkie. Grzęda Sokalska to tereny wysoko pagórkowate oraz tereny faliste. Jak widać przynależność do trzech krain geograficznych przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności gminy pod względem krajobrazowo - przyrodniczym. Rzędne terenu wynoszą w obrębie Pobuża od 218 m n.p.m. w dolinie rzeki Szyszły, przy wschodniej granicy gminy do 325 m n.p.m. w obrębie Roztocza.

Przez teren gminy przepływają 4 cieki wodne płynące w podmokłych obniżeniach; tj. rzeki: Huczwa, Rzeczyca, Szyszła oraz Sołokija.

GEOLOGIA

Przynależność gminy do trzech jednostek fizjograficznych, powoduje znaczne zróżnicowania geologiczne, i tak:

- Grzęda Sokalska zbudowana jest ze skał wapiennych wieku kredowego /górny mastrycht/; Grzędę budują odporne na działanie erozji chemicznej opoki i margle zawierające 40 - 80% węglanów z lepiszem krzemionkowym; utwory te przykrywa grubym płaszczem less o miąższości kilku - kilkunastu metrów
- w wyniku ruchów młodoalpejskich w miocenie i trzeciorzędzie wzniesiony został wał Roztocza; utwory trzeciorzędu to głównie utwory piaszczyste i gliniaste; Roztocze Południowe (Rawskie) charakteryzuje się brakiem na powierzchni utworów glacjalnego pochodzenia; czwartorzęd to holoceńskie utwory aluwialne z akumulacji piasków, pyłów i torfów; znaczne obszary wnętrza Roztocza pokrywają piaski pylaste i gliniaste, leżą one bezpośrednio na utworach mezozoicznych (kreda) lub - trzeciorzędowych
- Kotlina Pobuża to obszar utworów kredowych - mastrychtu, wykształconych w formie gez i opok; szerokie doliny rzeczne i tereny akumulacyjne wyłożone są utworami czwartorzędu wykształconymi jako piaski, pyły, żwiry, iły i torfy.

GLEBY I SUROWCE MINERALNE

Ponad 70% powierzchni powiatu tomaszowskiego jest użytkowana rolniczo, dlatego bardzo ważną rolę odgrywa przydatność gleb. Stanowią one argoekologiczne jednostki gruntów, które mogą być użytkowane w zbliżony sposób. Jednostki te noszą nazwę — regionów glebowo - rolniczych, które odznaczają się określoną przydatnością rolniczą.

Granice i zasięgi poszczególnych regionów często pokrywają się z jednostkami fizjograficznymi.

Na terenie powiatu wydzielono 5 regionów glebowo - rolniczych, z czego aż trzy stanowią gminę Jarczów:

- Region Roztocza Środkowego - występują tu głównie gleby pszenne, wykształcone na lessach lub na marglach kredowych oraz gleby żytnie wytworzone na utworach pylastych i piaszczystych
- Region Pobuża - występują tu gleby kompleksu żytniego wykształconego na lessach i marglach kredowych
- Region Telatyński - występują tu gleby kompleksu pszennego wykształconego głównie na lessach i glinach

W gminie, gleby w klasie bonitacyjnej od I do III zajmują 50,8% areału gruntów. Występują w kompleksie glebowo - rolniczym pszennym - wykazują cechę bardzo dobrą i dobrą oraz w żytnim - bardzo dobrą.

Gmina Jarczów wykazuje następujące złoża surowców mineralnych: tortu lessu, mułków i glin lessowych, opok i opok marglistych , margli kredowych, margla oraz piasku.

WODY POWIERZCHNIOWE

Cały obszar gminy Jarczów leży w zlewni rzeki Bug, a w szczególności jego dopływu -- Sołokiji.

Przez teren gminy przepływają cztery rzeki:

- rzeka Rzeczyca /dopływ Szyszły/
- rzeka Szyszła /dopływ Sołokiji/
- rzeka Sołokija /dopływ Bugu/
- rzeka Huczwa / dopływ Bugu/

Największy dopływ Sołokiji, to na obszarze gminy ciek wodny przepływający w pobliżu Chodywaniec, Zawady oraz Jurowa — Szyszła. Rzeczyca przepływająca przez Wierszczycę, Łubcze oraz Szlatyn. Ponadto do Szyszły wpływają małe cieki wodne i rowy melioracyjne. Większość z tych wód jest silnie zanieczyszczona - pozaklasowa. Jedynie Szyszła posiada klasę III tzn. - wody do zaopatrzenia zakładów przemysłowych i do nawodnień terenów rolniczych.

Na terenie gminy zlokalizowany jest również zbiornik wodny „Leliszka" o powierzchni 2.5 ha, pojemności całkowitej 45 tys. m^3

WODY PODZIEMNE

Obszar gminy w podziale hydrologicznym znajduje się w regionie lubelsko -radomskim, w podregionie lubelskim XXI 1 i podregionie roztoczańskim XXI 4. Wody podziemne związane są z utworami kredy górnej. Warunki hydrologiczne są korzystne. Przeważają wody szczelinowe o zwierciadle na ogół napiętym lub szczelinowo - porowe. Wydajność tych wód jest dość znaczna na Roztoczu 10 - 30 m^3/h, w Kotlinie Pobuża i dolinie Sołokiji 30 - 70 m^3/h.

KLIMAT

Obszar gminy leży w rejonie klimatycznym tzw. Lubelsko -Wyżynnym /wg Okołowicza/, gdzie średnia roczna temperatura powietrza wynosi + 7,3 °C, przy średniej stycznia - 4,4 °C i lipca + 18,3 °C.

Czas trwania zimy wynosi średnio 85 dni, a lata 98 dni. Liczba dni pogodnych - 75, pochmurnych - 108. Nasłonecznienie korzystne w tym rejonie to - średnia roczna 4,4 h/d. Roczny opad atmosferyczny wynosi 575 mm, liczba dni z szatą śnieżną wynosi średnio 75 dni w roku. Dominujące wiatry wieją z kierunków zachodnich /ok. 50%/ (W, NW i SW)

Ostatnie przymrozki występują ok. 20 maja. Termiczny początek wiosny przypada na 2 kwietnia, natomiast przedzimia na 1 listopada. Średnia roczna wilgotność powietrza wynosi 81%. Okres wegetacyjny trwa średnio 213 dni.

POWIĄZANIA EKOLOGICZNE

Na terenie gminy znajdują się obszary objęte siecią Natura 2000.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej.

Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zarówno zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt w skali Europy, ale też typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych, charakterystycznych dla regionów biogeograficznych. W Polsce występują 2 regiony: kontynentalny (96 % powierzchni kraju) i alpejski (4 % powierzchni kraju). Dla każdego kraju określa się listę referencyjną siedlisk przyrodniczych i gatunków, dla których należy utworzyć obszary Natura 2000 w podziale na regiony biogeograficzne.

Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Na terenie gminy występują następujące obszary Natura 2000:

- **Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk**
  - PLH 060042 Dolina Szyszły
  - PLH 060029 Żurawce

- **Specjalne Obszary Ochrony**
  - PLB 060018 Dolina Szyszły
  - PLB060017 Zlewnia Górnej Huczwy
  - PLB060021 Dolina Sołokiji

Przez obszar gminy przebiega również korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej", łączący Krasnobrodzki Park Krajobrazowy z projektowanym Tyszowieckim Obszarem Chronionym Krajobrazu /obejmuje on Las Bukowiec/

Ponad to na terenie gminy znajduje się rezerwat przyrody „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec", pomniki przyrody ożywionej oraz użytek ekologiczny.

> *Rezerwatem przyrody jest ściśle określony obszar, na którym podlega ochronie całość przyrody, niektóre jej składniki lub estetyczne cechy krajobrazu. W rezerwatach chroni się całe biocenozy, naturalne środowiska roślin i zwierząt lub fragmenty krajobrazów w celu zapobieżenia wyginięciu gatunków czy też przekształcenia charakterystycznych krajobrazów.*
>
> *W zależności o szczegółowego celu ochrony, stosuje się ochronę ścisłą lub częścią. W rezerwatach częściowych chociaż chroni się całą biocenozą, chodzi głównie o zachowanie łub utrzymanie w określonym stanie wybranych składników danej biocenozy np. zespołu roślin lub gatunków roślin i zwierząt. W tym wypadku realizacja szczegółowego celu ochrony wymaga bezpośredniej integracji człowieka w naturalne procesy ekologiczne.*
>
> *Rezerwaty przyrody służą przede wszystkim nauce jako żywe laboratoria oraz dydaktyce specjalistycznej. Niektóre rezerwaty, głównie częściowe udostępniane są dla turystyki kwalifikowanej i krajoznawczej.*

Rezerwat „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec", określany jest jako rezerwat leśny częściowy.

> *W rezerwatach leśnych chroni się pierwotne biocenozy, zespoły leśne i siedliskowe, krańcowe stanowiska drzew na naturalnych granicach ich zasięgu, gatunki ustawowo chronione, bardzo rzadkie łub ginące. W tego typu rezerwatach chroni się starodrzew bukowo -jodłowy, dębowa - sosnowy i lipowy*

„Las Lipowy w uroczysku Bukowiec" - (pow. 11,58 ha) - celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych lasu lipowego naturalnego pochodzenia.

Na granicy gmin Jarczów i Lubycza Królewska na lewym zboczu doliny Sołokiji. Zlokalizowany jest użytek ekologiczny „Korhynie" o powierzchni 5,74 ha. Ochroną objęte są tu zbiorowiska roślinności kserotermicznej z bardzo bogatym stanowiskiem obuwika.

Na terenie gminy rosną również drzewostany między innymi tzw. pomniki przyrody ożywionej.

> *Tworami przyrody żywej najczęściej obejmowanymi ochroną pomnikową są pojedyncze okazy lub skupienia drzew względnie krzewów odznaczających się rzadkością występowania, znacznym wiekiem, okazałymi wymiarami, osobliwą formą lub innymi cechami, wyróżniającymi dany okaz spośród osobników tego gatunku. Za pomniki przyrody mogą być uznawane okazy gatunków rodzimych, bądź gatunki obce, ale dopiero za zgodą ministra.*

Dąb szypułkowy - (Kol. Gródek) -jest często spotykanym drzewem w woj. Lubelskim, zwłaszcza na Wyżynie Lubelskiej i Roztoczu; jest drzewem długowiecznym (400 - 500 lat), pojedyncze egzemplarze dożywają 1 000 lat, a nawet więcej. Najpotężniejsze drzewa tego gatunku osiągają 1 000 cm w obwodzie.

Omawiany mierzy w obwodzie 300 cm i wysokość 15 m.

Aleja składająca się z 27 lip drobno li sinych - (Chodywańce) - lipa drobno listna to również najpospolitszy gatunek drzew na terenie woj. Lubelskiego, a szczególnie liczne na Wyż. Lubelskiej, co wiąże się z żyznymi rędzinami i glebami brunatnymi wytworzonymi z lessów. Podobnie jak dąb, należy do gatunku drzew długowiecznych.

Te rosnące na terenie gminy, osiągają wysokość od 20 do 25 m i mierzą w obwodzie od 131 do 420 cm.

Przez gminę przebiega szlak turystyczny - „cerkiewny".

III.1.3. POWIĄZANIA KULTUROWE

Dzieje historyczne terenu wchodzące w skład obecnego powiatu tomaszowskiego (zamojszczyzny), należy odnieść do początków Państwa polskiego. W kronikach odnotowano, iż w roku 981 „szedł Włodzimierz ku Lachom i zajął grody ich, Przemyśl, Czerwień i inne grody, które są i po dziś dzień pod Rusią". Zapewne Czerwień był stolicą ziemi, dzielnicy czy też krainy nazwanej w historiografii Grodami Czerwińskimi, później ziemią lub księstwem czerwińskim, należącym do Polski. Nie rozstrzygnięte jednak i nadal dyskusyjne pozostaje zagadnienie terytorium Grodów Czerwińskich. Grody Czerwińskie odebrał Bolesław Chrobry w 1018 roku w wyprawie na Kijów. Pozostały one przy Polsce do 1031 roku, gdy zajęli je powtórnie książęta ruscy — Jarosław i Mścisław, wykorzystując zaangażowanie się Mieszka II w walce z Niemcami. Były to początki osadnictwa ruskiego na zachodzie, które rozwijało się w miarę wzrostu ekspansji mongolskiej na Ruś Kijowską. Trwały one do XIII wieku. Sytuacja zmieniła się dopiero po tragicznej śmierci Jerzego Trojdenowicza w 1340 roku i podjętej wtedy przez Kazimierza Wielkiego wyprawie na Ruś, a w ślad za tym pierwszych prób osadnictwa wyludnionych przez wojny ziem. Po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku, rządy w Polsce objął Ludwik Węgierski, powierzając w 1372 roku zarząd Rusi halickiej Władysławowi Opolczykowi. Notowane są wtedy pierwsze nadania ziemskie. W 1377 roku nastąpiła wyprawa polsko - węgierska na Ruś, a w jej wyniku ponownie odzyskano Chełm i Bełz. Włączenie ziemi chełmskiej i bełskiej już na stałe do Polski nastąpiło w wyniku wyprawy Jadwigi na Ruś w 1381 roku. Od roku 1388 rozpoczęło się intensywne osadnictwo Ziemi Chełmskiej i księstwa bełskiego. Po śmierci ostatniego księcia bełskiego - Władysława II w 1462 roku, Księstwo zostało włączone do Korony jako województwo bełskie i takim pozostało do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Okres ten charakteryzuje się powstaniem na tych terenach wielu miast. Najmłodszym choć jednocześnie efemerycznym miasteczkiem, były Potoki, notowane jako miasto w 1763 roku. W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski, pociągając za sobą nowy podział administracyjny kraju.. Teren gminy Jarczów, znalazł się pod zaborem austriackim. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim rozbiorze oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku, po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku, kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten, tzn. do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku, tereny gminy Jarczów były pod zaborem austriackim. Po odzyskaniu niepodległości, dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, iw 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1912.

W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego, z okresu międzywojennego.

W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, znosząc powiaty i tworząc nowe województwa, podzielone na gminy. Gmina Jarczów znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku, spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu Tomaszów Lubelski i województwa lubelskiego.

JARCZÓW

Nazwa wsi Jarczów jest stosunkowo niedawna i pojawia się dopiero w początkach XVIII wieku. Dawniej wieś nosiła narwę Konwica łub Konwicza, notowaną już w 1487 roku, a należała wówczas do parafii w Uhnowie. W1726 roku w wizytacji biskupiej zapisano ją Konwica alias Jarczów, w 1742 roku już tylko jako Jarczów. Wieś powstała na obszarze wsi Korhinie al. Korczyn i otrzymała miano od nazwiska dziedziców Korhinia. W polowie XVIII wieku, Jarczów znalazł się w posiadaniu Maurycego Józefa Kurdwanowskiego, rotmistrza królewskiego i starosty baranowskiego, który w 1755 roku otrzymał zezwolenie królewskie na lokację miasta Jarczowa.

Miasteczko na początku swego istnienia, miało charakter wyłącznie handlowy, o czy świadczy struktura ludności wykazująca, że np. w 1856 roku Jarczów liczył 185 mieszkańców, w tym 93% Żydów.

Zapewne Kurdwanowski zakładając miasto, jako jeden z pierwszych budynków mających go ozdobić i wyróżnić z okolicznych wsi, wzniósł tu cerkiew drewnianą z dzwonnicą nad babińcem, istniejącą do dziś /obecnie kościół rzym. - kat., kilkakrotnie remontowany/.

W 1860 roku notowana jest w Jarczowie drewniana bożnica.

W końcu XVIII wieku Jarczów przeszedł w posiadanie hr. O' Donellów, potem do Makomaskich.

W 1869 roku został pozbawiony praw miejskich i zamieniony na tzw. osadę, pozostał nadał siedzibą gminy.

Konwica, nazwana później Jarczowem, była małą wioską leżącą na zbiegających się tu lokalnych drogach z Przeorska do Jurowa i z Korhyń do Wierszczycy, w widłach biorącej tu początek rzeczki Szyszły. Nie było to jednak bezpośrednie przecięcie się tych dróg, przebieg ich wyznaczały warunki terenowe. Miasteczko zostało ulokowane w trójkącie powstałym przy zbiegu dróg z Przeorska i Korhyń. W nim wytyczono kwadratowy niewielki rynek, wokół zabudowany. Na rozbudowę pozarynkową wyznaczono uliczkę, od zachodu łączącą wspomniane drogi oraz wschodni wierzchołek trójkąta, na którym ulokowano cerkiew będącą architektoniczną dominantą miasteczka. Dalsza rozbudowa rozwija się w kierunku wschodnim od zbiegu dróg prowadzących do Wierszczycy i Jurowa. Pierwotny układ urbanistyczny Jarczowa przetrwał do dziś.

JURÓW

Na wschód od zabudowań wsi, w widłach małych cieków Szyszły i Rzeczycy, dopływów Sołokiji, istnieje miejsce nazwane przez okoliczną ludność „Zamczyskiem" lub „Horodyskiem". Miejsce, które kiedyś było grodziskiem, opisanym jeszcze w XIX wieku, dziś jest polem ornym otoczonym bardzo nikłymi śladami obniżenia.

Najstarsza wzmianka historyczna o Jurowie pochodzi z 1453 roku, a w 1531 roku, wieś należała do jednej z najstarszych parafii rzymsko - katolickich na Zamojszczyźnie. Istnieje także wzmianka o zamczysku z końca XIX wieku, kiedy to wzniesienie ze śladami po zamku nazwano Horodyskiem. Zamek ten miał być opasany fosą z wodą, bawił w nim prawdopodobnie Karol Gustaw podczas wyprawy w połowie XVII wieku. Ostatecznie miał być zniszczony przez Turków i Tatarów.

Głównym elementem obronnym grodu był wał, którego podwalina była zagłębiona na około I m. Wał zbudowany ze skrzyń drewnianych, wypełnionych gliną z ziemią był imponującej szerokości dochodzącej do 13,5 m.

W grodzie raczej nie było obiektu murowanego.

Grodzisko datowane jest na X/XI wiek.

Niewielkie i zniszczone dziś grodzisko w Jurowie było silnie ufortyfikowanym obiektem militarnym, zniszczonym prawdopodobnie w XIII wieku przez Tatarów. Zapleczem osadniczym dla grodu była niewątpliwie, stwierdzona sieć dużych osad otwartych, użytkowanych nawet w VII wieku. Zostały one zlokalizowane na północy grodziska wzdłuż południowego stoku Rzeczycy.

III.1.4. POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

Gmina Jarczów wyposażona jest w usługi podstawowe publiczne i komercyjne. Zaspokajają one podstawowe potrzeby jej mieszkańców.

Z usług wyższego rzędu, takich jak: oświata, kultura, zdrowie, handel, rzemiosło itd., ludność zmuszona jest korzystać z placówek zlokalizowanych w Tomaszowie Lubelskim czy też Zamościu.

Mieszkańcy gminy większość spraw związanych z obsługą administracyjną i usługami publicznymi, załatwiać muszą w mieście powiatowym - Tomaszowie Lubelskim lub wojewódzkim - Lublinie. Jeżeli ważność spraw jest mniejsza, można udać się do Urzędu Gminy w Jarczowie.

III.1.5. POWIĄZANIA W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

Gmina Jarczów posiada raczej dobrze rozwiniętą sieć komunikacji samochodowej. Przez teren gminy przebiegają jedynie drogi powiatowe i gminne. Przez obszar gminy przebiega 11 odcinków dróg powiatowych oraz szereg dróg gminnych, których część jest w fazie projektowo - wykonawczej. Łączna ich długość przekracza 60 km (drogi powiatowe) oraz około 40 km (drogi gminne). Układ ten, wspomagany jest siecią dróg lokalnych i dojazdowych, co zapewnia dogodny dojazd do pół uprawnych i wywóz płodów rolnych.

W sieci uzupełniającej podstawowego układy komunikacji kołowej, drogi te obsługują w większości zabudowę wiejską, usługi podstawowe oraz zapewniają dodatkowe dogodne powiązania z drogami dojazdowymi do pól uprawnych. Na obszarze gminy występują linie energetyczne — 1 1 0 kV i 15 kV.

III.2. POZYCJA GMINY NA TLE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Powierzchnia województwa lubelskiego	- 2 157 202 ha
Powierzchnia gminy Jarczów	- 10 750 ha
stanowi to w powierzchni województwa	- 0,42%
Ilość ludności ogółem woj. Lubelskiego	- *2* 234 937 osób
Ilość ludności w gminie Jarczów	- 3 515 osób
stanowi to w ilości ludności województwa	- 0,16%
Gęstość zaludnienia na 1 km^2 województwa	- 104 osób
Gęstość zaludnienia na 1 km^2 gminy	- 33,2 osób
Ilość kobiet na 100 mężczyzn w województwie	- 106,5
Ilość kobiet na 100 mężczyzn w gminie	- 99
Ludność w wieku nieprod. na 100 osób w wieku prod. w woj.	– 58,5 osób
Ludność w wieku nieprod. na 100 osób w wieku prod. w gminie	- 76,5 osób
Przyrost naturalny na 1000 ludności w województwie	- - 0,3
Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie	- -1,9
Współczynnik dynamiki demograficznej w województwie	- 0,97
Współczynnik dynamiki demograficznej w gminie	- 0,84
(stan na 2009r.)	

Użytki rolne pow. ogółem w województwie	- 1 710 361 ha
Użytki rolne pow. ogółem w gminie	- 8 479 ha
stanowi to w pow. użytk. rolnych w województwie	- 0,50%
Grunty orne pow. w województwie	- 1 336 649 ha
Grunty orne pow. w gminie	- 7 117 ha
stanowi to w pow. gruntów ornych w województwie	- 0,53%
Sady pow. na obszarze województwa	- 44 671ha
Sady pow. na obszarze gminy	- 27ha
stanowi to w pow. sadów w województwie	- 0,06%
Łąki pow. na obszarze województwa	- 254 921ha
Łąki pow. na obszarze gminy	- 1 038ha
stanowi to w pow. łąk w województwie	- 0,4%
Pastwiska pow. na obszarze województwa	- 74 120ha
Pastwiska pow. na obszarze gminy	- 297ha
stanowi to w pow. pastwisk w województwie	- 0,4%
(stan na 2005r.)	

Lasy pow. na obszarze województwa	-573 662ha
Lasy pow. na obszarze gminy	-1 534ha
stanowi to w pow. lasów w województwie	-0,3%
(stan na 2009r.)	

III.3. POZYCJA GMINY NA TLE POWIATU TOMASZÓW LUBELSKI

DANE OGÓLNE - PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Ilość gmin ogółem	- 12
Ilość gmin miejskich	- 1
Ilość gmin miejsko - wiejskich	- 1
Ilość miast	- 2

Powierzchnia powiatu Tomaszów Lubelski	- 148 700 ha
Powierzchnia gminy stanowi w pow. powiatu	- 7,2%
Ilość ludności ogółem w powiecie	- 86 657
Ilość ludności w gminie stanowi w ilości ludności powiatu	- 4,1%
Gęstość zaludnienia na 1 km^2 w powiecie	- 58
Gęstość zaludnienia na 1 km^2 w gminie	- 33,2
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w powiecie	- 17 281
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w gminie	- 686
Ludność w wieku produkcyjnym w powiecie	- 53 680
Ludność w wieku produkcyjnym w gminie	- 1 991
Ludność w wieku poprodukcyjnym w powiecie	- 15 696
Ludność w wieku poprodukcyjnym w gminie	- 838
Przyrost naturalny na 1000 ludności w powiecie	- -1,9
Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie	- -1,9

(stan na 2009r.)

Użytki rolne powierzchnia ogółem w powiecie	- 104 731 ha
Użytki rolne powierzchnia ogółem w gminie	- 8 479 ha
powierzchnia uż. rolnych w gminie w powierzchni uż. rolnych .w woj.	-8,1%
Grunty orne w powiecie	- 86 048 ha
Grunty orne w gminie	- 7 117 ha
powierzchnia gruntów ornych gminy w pow. gruntów orn. powiatu	- 8,3%
Sady powierzchnia w powiecie	- 621 ha
Sady powierzchnia w gminie	- 27 ha
powierzchnia sadów w gminie w powierzchni sadów powiatu	-4,3%
Łąki powierzchnia w obszarze powiatu	-14 654 ha
Łąki powierzchnia w obszarze gminy	-1 038 ha
stanowi to w powierzchni łąk powiatu	- 7,1%
Pastwiska powierzchnia w obszarze powiatu	- 3 408 ha
Pastwiska powierzchnia w obszarze gminy	- 297 ha
stanowi to w powierzchni pastwisk powiatu	-8,7%

(stan na 2005r.)

Lasy powierzchnia w obszarze powiatu	- 32 047,7 ha
Lasy powierzchnia w obszarze gminy	-1 534ha
stanowi to w powierzchni lasów powiatu	-4,79%

(stan na 2009r.)

IV. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE

IV.1. DANE PODSTAWOWE

POWIERZCHNIA OBSZARU GMINY	- 10 750 ha
LICZBA SOŁECTW	- 17
LICZBA WSI	- 18
LUDNOŚĆ GMINY OGÓŁEM /W TYM KOBIETY/	- 3515/1766 (stan na 2009r.)
GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA NA 1 KM2	- 33,2 (stan na 2009r.)
PRZYROST NATURALNY NA 1000 MIESZKAŃCÓW	- -1,9 (stan na 2009r.)
POZIOM BEZROBOCIA /zarejestrowani bezrobotni/	- 180 osób (stan na 2009r.)
LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM	- 686
LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYCH	- 1991
LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM	- 838
UŻYTKI ROLNE RAZEM	- 6472 ha (stan na 2008 r.)
GRUNTY ORNE	- 5612 ha (stan na 2008 r.)
SADY	- 8 ha (stan na 2008 r.)
ŁĄKI	- 769 ha (stan na 2008 r.)
PASTWISKA	- 82 ha (stan na 2008 r.)
LASY I GRUNTY LEŚNE	- 1534,2 ha (stan na 2009r.)

(Źródło: GUS)

Główne funkcje występujące w gminie:

- > produkcja żywności
- > drobny przemysł i wytwórczość
- > obsługa ludności
- > obsługa rolnictwa
- > mieszkalnictwo
- > turystyka
- > obsługa komunikacji drogowej

IV.2. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE

Obszar, na którym położona jest gmina Jarczów, we wczesnym średniowieczu leżał w zachodniej części krainy zwanej Grodami Czerwieńskimi, wchodzącymi w skład ówczesnego państwa Mieszka I. W roku 981 Książe kijowski Włodzimierz napadł na Polskę i zagarnął Grody Czerwieńskie. Odzyskał je w 1018 roku Bolesław Chrobry. W 1031 roku książęta ruscy - Jarosław i Mścisław, tworząc koalicję z Niemcami, zagrażając Polsce od zachodu, ponownie zagarnęli Grody Czerwińskie, wysiedlając stamtąd ludność polską. W 1340 roku zagarnięte przez Ruś ziemie, odebrał Kazimierz Wielki. W 1387 roku Królowa Jadwiga, w wyprawie na Ruś, włączyła już na stałe do Polski ówczesną ziemię chełmską i bełską. W 1388 roku Władysław Jagiełło nadał ziemię bełską księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV. Ziemia chełmska weszła wówczas w skład Korony. Podziały administracyjne I Rzeczypospolitej, uległy likwidacji po pierwszym rozbiorze Polski w 1772 roku. Obszar gminy znalazł się w zaborze austriackim i stan taki przetrwał do 1912 roku. W 1919 roku utworzone zostało województwo lubelskie, podzielone na powiaty i gminy. Z niewielkimi zmianami lokalnymi, przetrwało ono do 1939 roku.

Podział administracyjny kraju w 1999 roku spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar województwa lubelskiego i powiatu tomaszowskiego.

PODSTAWOWE FUNKCJE TERENU

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Wielkość Ilość mieszkańców	Układ przestrzenny
I	II	III	IV	V
1.	CHODYWAŃCE	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 240	Ulicówka dwustronnie zabudowana
2.	GRÓDEK	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 250	Widłica dwustronnie zabudowana
3.	GRÓDEK KOLONIA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	MAŁA ~ 160	Ulicówka dwustronnie zabudowana
4.	JARCZÓW	Usługi podstawowe i ponad podstawowe gminne (administracja, oświata, zdrowie, kultura). Drobna wytwórczość przemysłowa i rzemieślnicza, obsługa ludności, handel, inne. Ruch drogowy, obsługa rolnictwa i mieszkalnictwo	DUŻA ~ 400	Ulicówka dwustronnie zabudowana
5.	JARCZÓW KOL. I	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 260	Zabudowa rozproszona
6.	JARCZÓW KOL. II	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana

7.	JUROW	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 250	Ulicówka dwustronnie zabudowana
8.	KORHYNIE	Widlica dwustronnie zabudowana	ŚREDNIA ~ 170	Widlica dwustronnie zabudowana
9.	ŁUBCZE	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 320	Ulicówka dwustronnie zabudowana
10.	NEDEZOW	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 270	Widlica dwustronnie zabudowana
11.	PLEBANKA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 170	Ulicówka dwustronnie zabudowana
12.	PRZEWŁOKA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana
13.	SZLATYN	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana
14.	WERSZCZYCA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	DUŻA ~ 440	Ulicówka dwustronnie zabudowana
15.	WOL. GRÓDECKA	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 300	Ulicówka dwustronnie zabudowana

16.	WOL. GRÓDECKA KOL.	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	DUŻA ~ 440	Ulicówka dwustronnie zabudowana
17.	ZAWADY	Wieś - podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	ŚREDNIA ~ 150	Ulicówka dwustronnie zabudowana

IV.3. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE

IV.3.1. BUDOWA GEOLOGICZNA I ZŁOŻA KOPALIN

Południowo - wschodnia część gminy /Pobuże/, położona jest w obrębie rozległych wschodnich skał kredowych. Skały kredowe wykazują przestrzenne-zróżnicowanie wykształcenia litologiczno - surowcowego, w części środkowej, wschodniej i południowej, ich profil worzą margle jasnoszare, kremowe, popielato - szare o zmiennej twardości, często przeławicone marglami kredowatymi. Jego miąższość wynosi około 100 m, w rejonie wsi Chodywańce i Plebanka. W obszarze zachodnim gminy /Roztocze/, wychodnie kredowe tworzy zmienny kompleks opoki i opoki marglistej. Północną część gminy /Grzęda Horodelska/, pokrywa less i gliny lesso - podobne o miąższości kilkunastu metrów. Dodatkowym urozmaiceniem budowy geologicznej gminy są pokrywy piaszczyste: na północy piasków wodnolodowcowych /zalesione lasem bukowym/, na południowym - zachodzie zaś poziomy terasowe piasków rzecznych doliny Sołokiji. Piaski mają miąższość od 3 - 26 m, średnio 11 przy nakładzie 1 - 4 m zbudowanym z mułków i piasków gliniastych oraz torfu. Doliny rzek wypełnione są torfami.

Rzędne terenu wynoszą w obrębie Pobuża od 250 do 270 m n.p.m. oraz do 325 m n.p.m. w obrębie Roztocza.

Złoża surowców naturalnych występujące na terenie gminy

Złoże torfu - Jurów - Chodywańce

> *Z geologicznego punktu widzenia, torf jest skałą pochodzenia organicznego powstałą wskutek procesu torfienia w warunkach organicznego dostępu tlenu i dużej wilgotności. W stanie naturalnym zawiera 85 - 98% wody.*

Torfowisko Jurów - Chodywańce obejmuje powierzchnię 630 ha od Jurowa do wschodniej granicy gminy /Plebanka/, o zasobach 17 790 ha i średniej miąższości 3,30 m /maksymalnie 6,60 *m/.* Torf był w przeszłości eksploatowany na pow. 120 ha. Wyeksploatowano 3000 m^3. Torfowisko jest zmeliorowane i użytkowane gospodarczo jako łąki. Jest to torfowisko *wyłączone* z bazy zasobowej, ze względu na infrastrukturę /urządzenia melioracyjne, drogi/ oraz rolę hydrologiczną

Złoże lessu, mułków i glin lessowych - Kol. Gródek

Złoże usytuowane na gruntach wsi Nedeżów Sowiniec, Kol. Gródek, Przewlowa i Wiereszczyca. Obszar złożowy nie posiada ustalonych zasobów, *ma charakter perspektywiczny.*

Surowiec jest przydatny do produkcji ceramiki budowlanej - cegły palonej pełnej.

Sezonowo eksploatowano złoże na gruntach wsi Kol. Gródek.

Złoże opok i opok margtistych - Kol. Jarczów

Obszar złożowy, usytuowany na gruntach Kol. Jarczów, Korhynie i Chorążanka, ma *charakter perspektywiczny.*

Złoże margli kredowych - Żurawce

Obszar złożowy usytuowany jest w obrębie rozległych wschodnich utworów kredowych rozprzestrzeniających się na południowy - wschód od gminy Jarczów. Bilansowa powierzchnia złożowa obejmuje grunty orne byłego PGR Plebanka, Dyniska Nowe I, PGR Nowosiółki Kardynalskie. W granicach gminy Jarczów znajduje się zachodni skraj złoża. Zasoby złoża zostały *udokumentowane.* Na powierzchni 745,9 ha wynoszą 1. 243. 00 tys. ton, przy średniej miąższości 86.7 m i przy średnim nakładzie 1,21 m /gleba pokrywa lessopodobna/ Złoże stanowi rezerwę surowcową dla przemysłu cementowego.

Złoże margla - Żurawce - Nowosiółki Kardynalskie

Obszar złożowy, usytuowany jest około 2 km na południowy - wschód od Jarczowa i obejmuje grunty orne wsi Żurawce, Chodywańce, Plebanka, Nowosiółki. Surowiec spełnia wymogi przemysłu materiałów wiążących. *Zasoby nie ustalone.*

Złoże piasku - Wola Korhyńska - Ruda Żurawiecka

Obszar usytuowany jest w południowo - zachodnich granicach gminy, na gruntach rolnych i leśnych wsi Korhynie. Stanowi on część północną obszaru *perspektywicznego.* W granicach gminy obejmuje 68 ha, o nagromadzonych zasobach około 1 500 tys. ton. Miąższość złoża waha się od 2,0 do 3,5 m. Od głębokości około 1,8 m, seria złożowa zawodniona.

Złoże piasku Jacuchy - Ruda Lubycka

Obszar złożowy, usytuowany jest w południowo - zachodniej części gminy na gruntach wsi Jacuchy i Żyłka; jest w 100% zalesiony. Złoże ma *charakter perspektywiczny.* W granicach gminy Jarczów znajduje się około 30% całej powierzchni złoża, tj. około 52 ha - zasoby 1. 300 tys. ton. Zalesienie, niski poziom wód gruntowych /1,2 - 2,0 m/ oraz niskość surowca nie uzasadniają podejmowania dalszych prac dokumentacyjnych.

Złoże piasku - Ruda Żurawiecka pole B

Obszar złożowy, usytuowany w dolinie rzeki Sołokiji, obejmuje jej koryto i terasy zalewowe i nadzalewowe. Pole A znajduje się na gruntach wsi Leliszka, pole B -Żurawce, Kopice. Zasoby bilansowe pola B wynoszą 7. 263 tys. ton. Miąższość serii surowcowej pola B, wynosi od 3,0 do 25,8 m, przy nakładzie średnio 1,4 m. Złoże stanowi rezerwę surowcową przewidzianą do wykorzystania gospodarczego po podjęciu inwestycji wodnej - zbiornika retencyjnego.

IV.3.2. GLEBY

Gmina Jarczów leży na pograniczu trzech regionów glebowo - rolniczych:

Region Roztocza Środkowego

występują tu głównie gleby pszenne wykształcone na lessach lub na marglach kredowych oraz gleby żytnie wytworzone na utworach pylastych lub piaszczystych

Region Telatyński

występują tu gleby kompleksu pszennego wykształconego głównie na lessach lub na glinach

Region Pobuża

występują tu gleby kompleksu żytniego wykształconego na lessach lub marglach kredowych

Jak wynika z powyższego, omawiany teren gminy Jarczów, pokrywają gleby lessowe całkowite w typie brunatnym i czarnoziemnym /rędziny czarnoziemne i brunatne/. W uprawie są to ziemie średnio ciężkie. Większość to gleby dobre i bardzo dobre, zaliczone do kompleksu pszennego dobrego i bardzo dobrego. Są pulchne i przewiewne a jednocześnie potrafią gromadzić zapasy wilgoci. Żyzność gleb lessowych uzależniona jest od typu gleby oraz położenia w terenie. Gleby położone na wierzchowinach i łagodnych skłonach są bardziej urodzajne od gleb na skłonach o znacznym nachyleniu.

Najlepszymi glebami są czarnoziemy; posiadają głęboki, zasobny w humus i podstawowe składniki pokarmowe, poziom próchniczy. Są w dobrym i bardzo dobrym stanie kultury. Klasyfikowane są w klasie I i II. W profilu, na niewielkiej najczęściej głębokości, występuje węglan wapnia.

Gleby brunatne lessowe stanowią większość gleb; typologiczne dzielą się na gleby brunatne właściwe i wyługowane. Do najbardziej żyznych należą grunty położone na równinach wierzchowinowych i skłonach o niewielkim nachyleniu. Stanowią kompleks pszenny bardzo dobry. Mimo, iż posiadają mniej zasobny w humus i płytszy poziom próchniczy od czarnoziemów, niewiele im pod względem urodzajności ustępują. Korzystna, guzełkowata struktura, duża pojemność wodna, łatwość przyswajania przez rośliny składników pokarmowych, powodują ,że na glebach tych można z powodzeniem uprawiać rośliny o najwyższych wymaganiach.

Największą powierzchnię wśród gleb brunatnych lessowych, zajmują gleby kompleksu pszennego dobrego. Są one nieco mniej żyzne od gleb kompleksu pszennego bardzo dobrego. Wynika to przede wszystkim z położenia w gorszych warunkach fizjograficznych. Zlokalizowane są zazwyczaj na skłonach o kilkustopniowym nachyleniu i podlegają umiarkowanej erozji. Poziom próchniczy jest mniej zasobny, a jego głębokość jest równa miąższości warstwy ornej. Są strukturalne i przewiewne. Przy właściwej uprawie i wysokim nawożeniu, dają plony nie gorsze od gleb kompleksu pierwszego. Wartość bonitacyjna jest określana klasą Ilia.

Najsłabszymi wśród gleb lessowych są gleby położone na skłonach o znacznym nachyleniu. Zachodząca tu erozja jest główną przyczyną obniżającą ich wartość.

Doliny rzeczne wypełniają głębokie torfy, na których powstały gleby torfowe i mułowo - torfowe.

IV.3.3. WODY PODZIEMNE

Gmina Jarczów leży na pograniczu dwóch regionów hydrograficznych /wg. Wilgat 1975 r./:

- regiony Wyżyna Lubelska i Roztocze, subregion Roztocze
- region Wyżyna Wołyńska

Wody podziemne w obu regionach występują w podobnych warunkach w utworach kredowych oraz utworach czwartorzędowych. W dolinach rzek oba poziomy wodonośne tworzą kredowo - czwartorzędowy zbiornik.

Rejon Roztocza, z racji dobrych warunków infiltracji i najwyższej sumy opadów stanowi główny obszar alimentacji dla całej Niecki Lubelskiej. Przepływ wód kredowych odbywa się z kierunku południowego /Roztocze/ ku północy.

Wody kredowe ujmowane są przez studnie kopane i wiercone. Studnie kopane mają głębokość 8 - 10 m, a stabilizująca się w nich woda osiąga 4,5 - 7,7 m p.p.t. Studnie wiercone mają głębokość 30 - 80 m, a woda nawiercana jest w nich w kilku poziomach /np. studnia POM w Jarczowie na 10,8 m i na 30,0 m p.p.t./, a jej zwierciadło jest swobodne lub lekko napięte. Zwierciadło stabilizuje się na głębokości od 2,9 m p.p.t. do 8,5 m p.p.t., tj. na rzędnych 224,25 - 231 m n.p.m. Wydajność studni waha się w granicach 12 m^3/h /przedszkole w Jarczowie/ - 72 m^3/h /ujęcie w Łubczu dla wodociągu wiejskiego Jarczów - Łubcze - Wiereszczyca.

Wody czwartorzędowe ujmowane są w nielicznych studniach kopanych, zlokalizowanych w dolinach rzek. Zawodnione utwory występują w dolinach rzecznych lub lokalnie, niewielkimi płatami na wysoczyznach. Wody tego poziomu występują na niewielkich głębokościach.

IV.3.4. WODY POWIERZCHNIOWE

Gmina Jarczów położona jest w zlewni rzeki Bug. Odwadniana jest przez jej lewostronne dopływy: w części południowej i środkowej przez rzekę Rzeczyca z dopływem Szyszka, część północna odwadniana jest przez górną Huczwę i Kanał Hopkie, natomiast część zachodnia przez górną Sołokiję. Doliny rzek mają założenia tektoniczne, i za wyjątkiem Sołokiji, kierunek równoleżnikowy /tzw. wołyński/.

Największy dopływ Sołokiji, to przepływająca w pobliżu Chodywaniec, Zawady oraz Jurowa - Szyszła. Ponadto wpływają do niej małe cieki i rowy melioracyjne.

Na terenie gminy zlokalizowany jest również zbiornik wodny „Leliszka", o powierzchni 2,5 ha i pojemności 45 tys. m^3. Zbiornik wodny „Leliszka," poza podstawową rolą retencji i hodowli rybnej, stanowić może obszar dla organizowania wypoczynku i rekreacji.

Tereny wód otwartych, inaczej zwane zbiornikami wodnymi, do których należą: stawy, rzeki, cieki wodne oraz kanały.Wraz z obszarami sąsiadującymi współtworzą one

najczęściej ciągi systemów ekologicznych. Podlegają one również ścisłej ochronie środowiskowej przed potencjalnymi zanieczyszczeniami.

Wskazuje się rezerwy terenowe i obszary proponowanych i przewidywanych możliwości lokalizacyjnych, pod usługi: sportu, turystyki, wypoczynku, a co za tym idzie realizację takich obiektów jak: motel, hotel, camping czy pole namiotowe.

IV.3.5. KLIMAT

Zgodnie z regionizacją klimatu Polski /E. Romera/, klimat Roztocza należy do klimatu Wyżyn Środkowych. Według klasyfikacji termicznej /Janiszewski/, Roztocze leży w krainie długiej zimy (ok. 98 dni), średnio długiego lata (ok. 95 dni), krótkiej wiosny i jesieni. Na terenie gminy najczęściej napływają masy powietrza polarno - morskiego, z maksimum napływów w miesiącach letnich (80%) oraz polarno - kontynentalnego, maksimum napływów z końcem zimy i początkiem wiosny. Powietrze arktyczne napływa rzadko (ok. 6% przypadków w roku), najczęściej w zimie i na wiosnę; najrzadziej napływa powietrze zwrotnikowe.

Zróżnicowanie warunków topo - i mikroklimatycznych

Zróżnicowana rzeźba terenu i udział powierzchni leśnych /niestety na terenie gminy Jarczów są one niewielkie/, wpływa na zróżnicowanie topo - i mikroklimatyczne; w gminie można wyróżnić obszary o lepszych i gorszych warunkach:

- najlepszymi warunkami cechują się obszary wierzchowinowe o przewadze terenów posiadających dobre warunki nasłonecznienia /zbocza i stoki południowe, południowo - wschodnie i południowo - zachodnie/, dobre warunki opadowe /wyraźne opady na stokach W, WS, WN/, dobrym przewietrzaniu, bardzo dobrych warunkach areosanitarnych
- najbardziej niekorzystne warunki występują w dolinie rzeki i obniżeniach terenowych, z uwagi na występujące inwersje termiczne, zwiększoną częstotliwość występowania mgieł z tendencją do stagnacji, słabą wentylacją /co sprzyja tworzeniu się mrozowisk, mgieł, zaleganiu zanieczyszczeń powietrza/
- topoklimat lasów w swoistych warunkach bioklimatycznych, cechujący się dużą zacisznością, łagodnym przebiegiem doborowych elementów meteorologicznych, dużym zacienieniem
- topoklimat terenów położonych w sąsiedztwie kompleksów leśnych, cechujących się okresowym zacienieniem i dużązacisznością sprzyjającą długiemu utrzymaniu się wilgoci w glebie

Stosunki termiczne

Roztocze jest obszarem chłodniejszym w porównaniu do krajów sąsiednich; średnia temperatura powietrza występuje w przedziale 6,7 - 6,9 °C.

Średnia roczna temperatura powietrza /CO/ w okresie wegetatywnym /lata 1951 - 1990/, dla stacji położonej najbliżej gminy w Tomaszowie Lubelskim, wynosiła:

Miesiąc	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	IV-X
Tomaszów Lubelski	7,0	12,6	16,0	17,3	16,5	12,4	7,5	12,8

Średnia data ostatnich wiosennych przygruntowych przymrozków przypada na około 20 maja, maksymalny przymrozek może wystąpić około 10 czerwca. Średnia data pierwszych jesiennych przymrozków przygruntowych przypada na około 20 września, najwcześniej może się jednak pojawić około 31 sierpnia.

Okres wegetacyjny wynosi przeciętnie około 203 dni, dla porównania w Polsce: od 190 dni w woj. Suwalskim do 220 dni w południowo - zachodniej części kraju. W ostatnim dziesięcioleciu, notuje się wzrost temperatury stycznia o 0,5 °C i spadek w lipcu o 1,2 °C, w porównaniu do 25 - lecia (1951 - 1975).

Opady

Średnia roczna suma opadów na Roztoczu, wynosi 450 - 495 mm /Grzęda Sokalska otrzymuje ich 550 mm/. Największymi sumami opadów charakteryzuje się lato, w okresie wegetacyjnym (IV - X); średnia suma opadów na Roztoczu wynosi 450 - 495 mm.

Trwała pokrywa śnieżna pojawia się w połowie grudnia i utrzymuje się do połowy marca, w tym pokrywa o grubości 10 cm zalega około 2 miesiące, a co najmniej 20 cm, około 1 miesiąca.

Gmina położona jest w obszarze występowania szlaków gradowych. Opady gradu najczęściej towarzyszą burzom letnim.

Wiatry

Na obszarze gminy wieją wiatry zachodniej połówki horyzontu /W, SW,NW/, z tym, że dominuje kierunek zachodni. Notowane są również wiatry południowo - zachodnie oraz wiatry północno - zachodnie. Kierunki te stanowią prawie 50% sumy wszystkich wiatrów. Najmniejszy jest udział wiatrów północnych i północno - wschodnich, nie przekraczają one razem 15%. Znaczny jest udział cisz - do około 12% na terenach otwartych, do 40% w obniżeniach i na obszarach śródleśnych. Dominują wiatry o prędkości 2,1 m/s.

Zachmurzenie

Obszar, na którym położony jest teren gminy Jarczów, charakteryzuje się jednym z najniższych w Polsce zachmurzeniem oraz najwyższym usłonecznieniem. W skali roku, najmniejsze zachmurzenie notuje się od kwietnia do września, z minimum we wrześniu oraz drugim minimum - w czerwcu. Średnie roczne zachmurzenie wynosi 6,3 do 6,6 w 11 - stopniowej skali pokrycia nieba. Najłagodniejszy okres w roku obejmuje miesiące od IV do VI (okres wegetacyjny).

Mgły

Na obszarze gminy nie są one zjawiskiem nadmiernie częstym. W ciągu roku, najmniej obserwowane są mgły w okresie od kwietnia do sierpnia, z minimum w czerwcu i lipcu; natomiast najczęściej występują w październiku i listopadzie.

Duży wpływ na ich częstotliwość wywierają czynniki lokalne - tereny cechujące się znacznymi spadkami temperatury, tereny podmokłe. Obserwowane są mgły adwekcyjne, napływające ze wszystkich partii terenu w kierunku obniżeń i dolin oraz mgły inwersyjne występujące w dolinach, związane ze spadkiem temperatury.

IV.3.6. SZATA ROŚLINNA (LASY)

Szatę roślinną na terenie gminy Jarczów, charakteryzuje jej położenie w obrębie trzech odmiennych krain fizjograficznych. Na obszarze Roztocza dużą powierzchnię zajmują lasy, na Pobużu oraz Grządzie Sokalskiej zajmują niewielkie powierzchnie.

Lasy oraz grunty leśne, na terenie gminy, zajmują powierzchnię 1534,2 ha co stanowi 0,3% powierzchni lasów w województwie lubelskim i 4,79% powierzchni leśnej w powiecie tomaszowskim, z czego pod Nadleśnictwo Tomaszów Lubelski podlega 1342,3 ha. Większe partie lasów występują głównie w północnej oraz południowo - zachodniej części gminy. Dominującym typem siedliskowym jest las świeży, a gatunkiem lipa, dąb, buk i grab.

Około 640 ha lasów na omawianym obszarze, zaliczanych jest do ochronnych. W kompleksie leśnym na południowy - zachód od wsi Korhynie oraz na północ od Woli Gródeckiej, występują lasy wodochłonne o łącznej powierzchni około 250 ha. Lasy glebochłonne zajmują obszar ponad 97 ha i obejmują tereny na wschód od Woli Gródeckiej. Nadzór nad lasami sprawuje Nadleśnictwo Tomaszów Lubelski. Drzewostan i szata terenów leśnych podlega ścisłej ochronie. Na terenie gminy znajduje się również rezerwat częściowy „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec" o powierzchni - 11,58 ha, z zarządzenia MLiPD z 7 października 1967 r./MP Nr 60, poz. 285/

Na omawianych obszarach istnieje zakaz zabudowy i zainwestowania terenów. Wskazuje się obszary przeznaczone do dolesień ze wstępnym określeniem granicy rolno –leśnej.

Ogólna powierzchnia lasów ochronnych na terenie gminy Jarczów - 641,42 ha w tym:

- lasy glebochronne - 97,72 ha
- lasy wodochronne - 244,92 ha
- lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody - 293,5 ha
- lasy wodochronne stanowiące ostoje zwierząt chronionych - 96,58 ha

Główne rodzaje zbiorowisk leśnych:

Lasy bukowe (niżowo - górskie) - cechuje występowanie i dominacja buka i jodły, częstymi drzewami są tu też klon, jawor, wiąz górski, świerk i lipa szerokolistna. Na glebach brunatnych Roztocza dominację uzyskuje buczyna karpacka; zespół ten graniczy najczęściej z borem jodłowym i grądem lipowo - grabowym. Typowe fragmenty tej asocjacji przedstawia wielowarstwowy las jodłowo - bukowy z domieszką graba, jaworu, klonu, osiki, lipy. Obecnie maleje udział jodły w drzewostanie, czego przyczyną była niewłaściwa gospodarka oraz ostatnio kryzys, jaki przechodzi ten gatunek w skali kraju.

Wyżynny bór jodłowy mieszany - zajmuje dużą powierzchnię na Roztoczu Środkowym, mniejszą na Południowym. W terenie asocjacja ta sąsiaduje zwykle z buczyną karpacką i borem sosnowym. W drzewostanie dominuje jodła z domieszką świerka i buka. Gatunek ten również przechodzi kryzys, w wielu miejscach porost jodły nie wytrzymuje konkurencji świerka.

Bór mieszany glebowo - sosnowy - występuje głównie na terenie Roztocza Środkowego i graniczy zwykle z borem sosnowym, grądem lipowo - grabowym i dąbrową świetlistą. Jego drzewostan buduje dąb szypułkowy, w domieszce występuje grab, warstwa krzewów składa się z gatunków liściastych i iglastych

Grąd lipowo - grabowy - występuje na całym Roztoczu; jego większe powierzchnie spotyka się na Roztoczu Południowym. Grąd ten buduje drzewostan bukowo - grabowy, bukowo - dębowo - grabowy lub dębowo - grabowy z domieszką gatunków liściastych /osika, klon, lipa/ i iglastych /jodła, świerk, sosna/

Bór sosnowy - mało zwarty drzewostan tej asocjacji buduje prawie wyłącznie sosna, domieszkę tworzy świerk z jodłą. Na roztoczu wydzielają się dwie odmiany tego zespołu - typowa związana z siedliskiem śnieżyca oraz zajmująca siedliska suche z głębszym poziomem wody gruntowej.

Dąbrowa świetlista - występowania małych płatów, ogranicza się właściwie do terenów Roztocza Środkowego. Drzewostan dość widnego lasu budują dwa gatunki dębu i osiki. Dość rozbudowana warstwa krzewów składa się przeważnie z gatunków liściastych.

IV.3.7. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE

Obszary Natura 2000

- **Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk**
  - PLH 060042 Dolina Szyszły

Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie).

Ochroną objęto dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: Cladietum marisci i zbiorowisko z Schoenus ferrugineus. W miejscach dawnej eksploatacji torfu zlokalizowane są dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe. Łącznie stwierdza się tu występowannie 7 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 7 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Obszar ten jest bardzo ważny dla zachowania lipiennika Loesela Liparis loeseli. Znaleziono na tym obszarze jedno z czterech stanowisk występowania starca wielkolistnego Senecio macrophyllus w Polsce (stanowiska na zachodniej granicy zasięgu).

  - PLH 060029 Żurawce

Obszar obejmuje 3 wydłużone pagórki, zbudowane z margli górnokredowych, wznoszące się wśród pól uprawnych, na lewym zboczu doliny Sołokiji. W części południowej teren ulega stopniowemu obniżeniu do 299-294 m npm. Zbocza pagórków poprzecinane są wąwozami o głębokości od około 20 m w części północnej do ok. 10 m w części południowej.

Obszar stanowi jeden z najcenniejszych na Lubelszczyźnie płatów roślinności kserotermicznej - rodzaju siedliska z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z gatunkami zagrożonymi w Polsce, bogatą florą storczykowatych, m. in. liczną populacją obuwika pospolitego Cypripedium calceolus - gatunku z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz storczyka purpurowego Orchis purpurea (ponad 200 os.). Stanowi ponadto ostoję rzadkiej kserotermicznej fauny, występuje tu m.in. smużka stepowa (pierwsze odnalezione stanowisko w Polsce, położone na granicy zasięgu).

Obszar obejmuje rezerwat przyrody "Machnowska Góra" (25,3 ha; utworzony w 2003; zlokalizowany poza granicami gminy Jarczów) oraz dwa użytki ekologiczne: Korhynie (5,7 ha; 1996; zlokalizowany w gminie Jarczów) i Żurawce (3,5 ha; 1996; zlokalizowany poza granicami gminy Jarczów)

- **Specjalne Obszary Ochrony**
  - PLB 060018 Dolina Szyszły

Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie).

Ochroną objęto dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: Cladietum marisci i zbiorowisko z

Schoenus ferrugineus. W miejscach dawnej eksploatacji torfu zlokalizowane są dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe.

W ostoi Dolina Szyszły stwierdzono występowanie co najmniej 15 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (dubelta) mieści się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 9 spośród stwierdzonych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Jest to jedna z 10 najważniejszych ostoi dubelta w Polsce, a także miejsce sporadycznego występowania wodniczki.

- PLB060017 Zlewnia Górnej Huczwy

Obszar obejmuje zlewnię górnego biegu rzeki Huczwy oraz 2 kompleksy stawów rybnych: w Łaszczowie i Zimnie. Łąki w dolinie Huczwy i jej dopływów są w znacznym stopniu zmeliorowane i użytkowane jako łąki kośne, choć nie brak rozległych tutrzycowisk i niewielkich starorzeczy oraz pasów zakrzaczeń. Niewielkie fragmenty zlewni ulegają powtórnemu zabagnieniu. Na stawach prowadzi się intensywną gospodarkę rybacką. Stawy w Zimnie posiadają niewiele roślinności szuwarowej. Na stawach w Łaszczowie powierzchnia szuwarów jest znacznie większa.

W obszarze tym stwierdzono występowanie co najmniej 24 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 8 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Obszar stanowi bardzo ważną ostoję derkacza, zielonki i dzięcioła białoszyjego. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bączek (PCK), derkacz, dzięcioł białoszyi, zielonka (PCK); stosunkowo wysoką liczebność (C7) osiąga bąk (PCK).

- PLB060021 Dolina Sołokiji

Ostoja leży w granicach mezoregionu Roztocze Środkowe i Równina Bełzka. Obejmuje dolinę rzeki Sołokiji od Tomaszowa Lubelskiego do granicy z Ukrainą. Sołokija płynie naturalnym korytem, z zachowanymi meandrami i starorzeczami. W odcinku przygranicznym jej dolinę wypełniają rozległe, nieużytkowane łąki i ugory. Lasy zajmujące w ostoi ponad 1/4 powierzchni, występują w mozaikowym układzie z gruntami rolnymi, głównie z prawej strony dorzecza, pozostając w ekologicznej łączności z lasami Roztocza. Przeważają tu drzewostany sosnowe z domieszką liściastych (głównie dębu i olchy). Wzdłuż koryta zachowały się płaty olsów oraz podmokłych borów sosnowych. Ostoja obejmuje również 5 kompleksów stawów rybnych oraz kilka małych, śródleśnych stawów. Rolnictwo prowadzone na obszarze ma charakter intensywny.

W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 19 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (dzięcioła białoszyjego) spełnia kryteria wyznaczania ostoi ptaków wprowadzone przez BirdLife International. Ponadto 7 z tych gatunków zostało wymienionych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt.

Użytki ekologiczne

Użytek ekologiczny ,,Korhynie” zlokalizowany na granicy gmin Jarczów i Lubycza Królewska na lewym zboczu doliny Sołokiji. Powierzchnia 5,74 ha. Ochroną objęte zbiorowiska roślinności kserotermicznej z bardzo bogatym stanowiskiem obuwika.

Użytek projektowany jest do objęcia ochroną w formie *stepowego rezerwatu przyrody ,,Korhynie* ".

Pomniki przyrody

dąb szypułkowy - wysokość 15 m, w obwodzie 300 cm; zlokalizowany w Kol. Gródek przy drodze z cegielni do lasu w odległości 300 m od ściany lasu /Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 24 marca 1987 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1987 r. Nr 1 poz. 37) /

aleja składająca się z 27 lip drobnolistnych - wysokość od 20 do 25 m, w obwodzie 132 - 420 cm; zlokalizowane w Chodywańcach w parku podworskim /Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1987 r. Nr 16 poz. 152) /

Rezerwat przyrody

„Las Lipowy w uroczysku Bukowiec" - powierzchnia 11,58 ha, zlokalizowany w Kolonia Hopkie; teren rezerwatu podlega pod Nadleśnictwo Tomaszów Lubelski; fragment lasu lipowego naturalnego pochodzenia; podstawę prawną stanowi zarządzenie MLiPD z dnia 7 października 1967 r. /MP Nr 60, poz. 285/

IV.4. STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Pomimo ogólnie dobrego stanu środowiska naturalnego, istnieje szereg problemów, które występują na terenie gminy. Problemy te dotyczą przede wszystkim następujących zagadnień: ochrony powietrza, gospodarki wodno - ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony przyrody.

IV.4.1. WODY POWIERZCHNIOWE

Informacje o jakości i zachodzących zmianach w wodach powierzchniowych, gromadzone są w systemie Państwowego Monitoringu Środowiska.

Na terenie województwa Lubelskiego monitoring rzek w 2009 r. prowadzony był w 102 punktach pomiarowo kontrolnych (ppk.).

Badania jakości wód realizowane były w ramach:

- monitoringu diagnostycznego (4 ppk.),
- monitoringu operacyjnego (98 ppk.), w tym badań na wodach:
    - wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych, w którym badania prowadzono w punktach zlokalizowanych na obszarach szczególnie narażonych (OSN),
    - wodach powierzchniowych przeznaczonych do bytowania ryb w warunkach naturalnych,
    - wodach występujących na obszarach przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków, w tym obszarach Natura 2000.

Ocenę jakości wód przeprowadzono w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 20 sierpnia 2008 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych (Dz. U. Nr 162, poz. 1008).

Dla wód powierzchniowych przeprowadza się:

- klasyfikację stanu ekologicznego (dotyczy wód naturalnych),
- klasyfikację stanu chemicznego,
- ocenę stanu wód,
- klasyfikację potencjału ekologicznego (dotyczy wód silnie zmienionych i sztucznych),
- oceny spełniania wymagań jakościowych wód powierzchniowych związanych z ich użytkowaniem wynikającym z warunków korzystania z wód regionu wodnego (ocena przydatności wód do określonych celów – do bytowania ryb w warunkach naturalnych lub ocena zagrożenia –eutrofizacja).

Klasyfikacja stanu ekologicznego oparta jest na ocenie biologicznych, hydromorfologicznych i fizykochemicznych elementów jakości. Elementy hydromorfologiczne i fizykochemiczne określane są mianem elementów wspierających.

W 2009 roku dokonano cząstkowej oceny stanu/potencjału ekologicznego rzek w punktach monitoringu diagnostycznego i operacyjnego. Ocena obejmowała elementy biologiczne jako jej podstawę oraz uzupełniające elementy fizykochemiczne. Klasyfikacja stanu chemicznego oparta była na ocenie jakości chemicznej, wynikającej z obecności w wodach powierzchniowych substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego – substancji priorytetowych.

Przez teren gminy przepływają cztery rzeki:

- rzeka Rzeczyca /dopływ Szyszły/
- rzeka Szyszła /dopływ Sołokiji/
- rzeka Sołokija /dopływ Bugu/
- rzeka Huczwa / dopływ Bugu/

Rzeka Sołokija i rzeka Huczwa zostały objęte monitoringiem jakości wód w 2009 r. (badania przeprowadzona w 4 punktach pomiarowych zlokalizowanych poza granicami gminy Jarczów).

Nazwa punktu pomiarowego	Klasa el. biologicznych (fitoplankton, fitobentos, makrolity)	Klasa el. fizykochemicznych (stan fizyczny, warunki tlenowe, zasolonie, zakwaszenie, subst. biogenne)	Klasa jakości wód	Stan/potencjał ekologiczny
Sołokija_Łaszczówka	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany
Huczwa_Wakijów	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany
Huczwa_Gozdów	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany
Huczwa_Gródek	III	Poniżej stanu dobrego	III	umiarkowany

Źródło:

We wszystkich punktach stwierdzono umiarkowany potencjał ekologiczny wód odpowiadający III klasie jakości.

Ponad to stwierdzono eutrofizację obu rzek we wszystkich punktach głównie ze względu na zawartość fosforanów.

IV.4.2. WODY PODZIEMNE

Ocenę stanu wód podziemnych wykonano w oparciu o monitoring lokalny przeprowadzony przez PIOS w Zamościu dla wód płytkich (gruntowych ujmowanych przez studnie kopane) oraz w oparciu o analizy wody wykonywane przez TSSE w Tomaszowie Lubelskim, dla ujęć wody (wgłębne ujęcie - wody kredowe) - studnia wiercona.

Wody gruntowe /płytkie/ są chronione głównie przez strefę aeracji /strefa sucha nad poziomem wód gruntowych/. Miąższość tej strefy wynosi kilka metrów. Głównymi

źródłami zanieczyszczenia tych wód są składowiska odpadów (wysypiska śmieci), z uwagi na ługowanie substancji szkodliwych, zanieczyszczenia związane z działalnością rolniczą oraz nieskanalizowane obszary zabudowy miejskiej i wiejskiej, gdzie występują nieszczelne zbiorniki ścieków (doły chłonne). Odrębnym zagadnieniem jest zanieczyszczenie wód podziemnych przez mogilniki.

Ocena wód podziemnych dokonano w oparciu o wskaźniki dla wód pitnych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 04.05.1990 r.

Kryteria określone w klasyfikacji zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu PIOŚ Warszawa 1995 r., dzieli wody na cztery klasy:

- klasa Ia - wody najwyższej jakości
- klasa Ib - wody wysokiej jakości
- klasa II - wody średniej jakości
- klasa III - wody niskiej jakości

Na terenie gminy Jarczów nie ma punktu badawczego krajowej sieci monitoringu wód podziemnych. Według badań przeprowadzonych w Tomaszowie Lubelskim, stwierdzono, że wody kredowe odpowiadają Ib klasie czyli wód wysokiej jakości. Są one tylko nieznacznie zanieczyszczone, o naturalnym chemiźmie; odpowiadają jakościowo wodom przeznaczonym do celów pitnych i gospodarczych..

Do klasy Ib zaliczane są również wody czwartorzędowe, badane w najbliższym punkcie - Ruda Wołoska gm. Tomaszów Lub. W 1999 roku badana była również woda źródlana z pomnikowego źródliska u podnóża Kosciowej Góry w gm. Bełżec. Sklasyfikowana została ona do klasy III, czyli wód o niskiej jakości, w których cechy fizyczne i zawartość głównych wskaźników zanieczyszczeń znacznie przekraczają normy obowiązujące dla wód pitnych.

W badanych w Żyłce źródłach, stwierdzono znaczną zawartość DDT oraz fosforanów. Świadczy to o przenikaniu do warstwy wodonośnej zanieczyszczeń , zwłaszcza, że warstwa przekryta jest tylko kilkudziesięcioma cm gleby. Warunki podobne spotykamy w obrębie wschodni kredowej w południowej części gminy /Kotlina Pobuża/.

Aktualnie (stan na rok 2010) nie prowadzi się monitoringu wód podziemnych na terenie gminy Jarczów.

IV.4.3. GOSPODARKA ŚCIEKOWA

Gmina Jarczów posiada system kanalizacji w : Jarczowie, Plebanie, Przeorsku i w Nowym Przeorsku.

Od 2006 roku funkcjonuje oczyszczalnia ścieków w Plebance o przepustowości 13 m3/dobę.

W 2007 roku została wybudowana oczyszczalnia ścieków i kanalizacja w Nowym Przeorsku, również w 2007 roku przebudowano sieć kanalizacji w Plebance.

Gospodarstwa rolne oraz zabudowa jednorodzinna na terenach nieskanalizowanych wyposażone są w lokalne urządzenia, w postaci suchych ustępów, indywidualnych urządzeń sanitarnych z dołami gnilnymi bądź własnych zbiorników ściekowych, tzw. szamb.

Często taki sposób gromadzenia nieczystości nie spełnia wymogów sanitarnych; ścieki te zanieczyszczają wody otwarte oraz podskórne. W celu poprawienia gospodarki ściekowej i stanu środowiska, niezbędna jest budowa oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej - obejmującej cały obszar gminy.

IV.4.4. GOSPODARKA ODPADAMI

Ochrona przed odpadami jest jednym z najważniejszych kierunków w dziedzinie ochrony środowiska. Stanowią one obok zanieczyszczeń gazowych, pyłowych czy ścieków czynnik degradacji środowiska.

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie o odpadach z dnia 27 czerwca 1997 roku, odpady to: *przedmioty oraz substancje stałe, a także nie będące ściekami odpady ciekłe powstałe w wyniku działalności gospodarczej i bytowej człowieka, nieprzydatne w miejscu i czasie, w którym powstały; za odpady uważa się również osady ściekowe.*

Z uwagi na miejsce powstania odpady dzieli się na:

- przemysłowe
- komunalne

Gospodarka odpadami komunalnymi, polega na ich składowaniu na składowiskach.

Najpoważniejszym problemem związanym ze składowaniem odpadów komunalnych to powstawanie zanieczyszczeń, w tym zanieczyszczonych odcinków mogących migrować do wód podziemnych.

Składowiska odpadów komunalnych zlokalizowane w sąsiedztwie pól uprawnych (ogródków działkowych), powodują również migrację na te tereny drogą powietrzną zanieczyszczeń (w tym zakaźnych bioareozoli czy gazów wysypiskowych). Ponadto pojawiające się często w rejonie składowiska małe „dzikie" wysypiska przyczyniają się również do wzrostu zanieczyszczenia gleb.

Na terenie gminy Jarczów, a dokładnie w Wierszczycy, znajduje się gminne wysypisko odpadów komunalnych o pojemności 13,4 tyś. m3.

Od 2007 roku wdrażany jest system zagospodarowania i segregacji odpadów stałych u źródła.

Każde gospodarstwo domowe otrzymuje nieodpłatnie przy podpisaniu umowy właściwie opisane, różnokolorowe worki. Przeznaczone są na odpady różne, makulaturę, szkło bezbarwne i butelki plastikowe. Odpady różne są odbierane raz w miesiącu, a odpady posegregowane raz na trzy miesiące. Koszt miesięczny wynosi 6 zł od gospodarstwa. Odbiorem odpadów zajmują się przedsiębiorstwa MPGKiM i ECLER ECOSYSTEM z Tomaszowa Lubelskiego.

IV.4.5. STAN ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA

Ocena zanieczyszczenia powietrza powiatu tomaszowskiego, przeprowadzona została na podstawie badań monitoringowych w ramach sieci regionalnej i lokalnej.

W ramach sieci regionalnej i lokalnej w cyklu miesięcznym prowadzono pomiary stężeń 24 - godzinnych — 30 - minutowych, podstawowych zanieczyszczeń powietrza $S0_2$ i $N0_2$ oraz opadu pyłu, ołowiu i kadmu.

Według danych stacji pomiarowej regionalnej, WSSE w Tomaszowie Lubelskim, średnie roczne stężenie dwutlenku siarki w powietrzu, w 2000 r. wynosiło - 8,7 $\mu g/m^3$ tj.21,8% dopuszczalnej normy /w l999 r. wynosiło 10,9 $\mu g/m^3$, tj. 27% dopuszczalnej w tym czasie normy/. Dopuszczalne stężenie wynosiło w tym czasie 40 $\mu g/m^3$/dla parków narodowych 15 $\mu g/m^3$, natomiast dla leśnych kompleksów promocyjnych 20 ($\mu g/m^3$).

Stężenia średnie w roku 2000, dotyczące dwutlenku azotu, w stacji Tomaszów Lubelski wynosiły - 17,3 $\mu g/m^3$, tj. 43,3% dopuszczalnej w tym czasie normy /przykładowo w 1999 r. -19,0 $\mu g/m^3$, tj. 47,5% dopuszczalnej 40% normy średniorocznej/.

Stężenia średnioroczne (2000 r.) pyłu zawieszonego w Tomaszowie Lub., wynosiły -20,7 $\mu g/m^3$, tj. 27,8% dopuszczalnej w tym czasie normy /75 $\mu g/m^3$/.

Zarówno średnie jak i maksymalne stężenia C02, N02 oraz pyłu zawieszonego najwyższe są w sezonie zimowym. Związane jest to z funkcjonowaniem kotłowni.

W roku 2009 nie były prowadzone badania pełnego zakresu na stacji w Tomaszowie Lubelskim - badano jedynie stężenie PM10. Średnie stężenie PM10 w powietrzu wyniosło ok. 15 $\mu g/m^3$ (obowiązująca norma wynosi 40 $\mu g/m^3$). Czterokrotnie przekroczono w ciągu roku normę dobową wynoszącą 50 $\mu g/m^3$.

Pomiary stężeń 30 - minutowych, tzw. chwilowych, prowadzone były w 2000 roku w mobilnym laboratorium WIOS w Lubyczy Królewskiej, wynosiły:

- dwutlenek siarki - 2 $\mu g/m^3$, tj.0,4% dopuszczalnej w tym czasie normy /500 $\mu g/m^3$/
- dwutlenek azotu - 20 $\mu g/m^3$, tj. 4% dopuszczalnej w tym czasie normy /500 $\mu g/m^3$
- tlenek węgla - 715 $\mu g/m^3$, tj. 3,6% dopuszczalnej w tym czasie normy /20 000 $\mu g/m^3$/
- ozonu - 75 $\mu g/m^3$, tj. 50% dopuszczalnej w tym czasie normy /l 50 $\mu g/m^3$/

Za najbardziej bliskie stanowi czystości powietrza atmosferycznego w Jarczowie, uważa się badania przeprowadzone przez mobilne laboratorium WIOŚ w Lubyczy Królewskiej.

Oddziaływanie zanieczyszczeń emitowanych w aglomeracji miejskie Tomaszowa jest niewielkie. Za wynik ich odpowiadają wiatry zachodnie, które wynoszą je na tereny wschodnie miasta. Stężenia gazów i pyłów w Jarczowie są minimalne i korzystniejsze niż na terenach bardziej zurbanizowanych.

Istnieje duże prawdopodobieństwo poprawy czystości powietrza atmosferycznego, w miarę zastępowania materiału opałowego jakim jest węgiel kamienny, np. olejem opałowym bądź gazem ziemnym, który jest 67 razy „czystszy" od węgla.

Zanieczyszczenia komunikacyjne

Zanieczyszczenia komunikacyjne obok przemysłowych stanowią około 25% ogólnej emisji zanieczyszczeń powietrza. Zanieczyszczenia te pochodzą ze spalania paliw płynnych w pojazdach mechanicznych. Głównymi składnikami spalin są: tlenki azotu, tlenki węgla, węglowodory, pyły oraz toksyczne pierwiastki, a wśród nich ołów. W emisji zanieczyszczeń powietrza oprócz komunikacji zorganizowanych oraz większych zakładów posiadających własne bazy transportowe - znaczący udział ma komunikacja prywatna.

Oddziaływania zanieczyszczeń na właściwości chemiczne gleb

Motoryzacja odgrywa istotną rolę w kształtowaniu warunków środowiska w miastach i w rejonach tras komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu. Spaliny samochodowe zawierające dużo wysoko toksycznych związków, wpływają na akumulację zanieczyszczeń także w glebie.

Gleba obok wody i powietrza jest jednym z podstawowych komponentów środowiska, utrzymujących procesy odnawiania się życia. Jako skomplikowany układ części mineralnych, organicznych, wody i powietrza, jest narażona na różnorodne zanieczyszczenia gleb, zwłaszcza zanieczyszczenia metalami ciężkimi.

Chemiczna degradacja gleb następuje głównie:
- w aglomeracjach miejsko - przemysłowych
- wzdłuż dróg o dużym natężeniu transportu kołowego
- na terenach składowania odpadów przemysłowych i komunalnych

Na zanieczyszczenia gleb kadmem i cynkiem mają wpływ następujące czynniki:
- opony samochodowe ścierając się podczas jazdy powodują emisję śladowych ilości tych związków do atmosfery, skąd w postaci opadu trafiają do gleby
- procesy spalania ropy i paliw stałych, w wyniku których następuje uwalnianie się śladowych ilości kadmu

Powszechnie stosowanie benzyn bezołowiowych, przynosi wymierne efekty ograniczania emisji, a tym samym zanieczyszczania i w konsekwencji zmniejszenia kumulacji ołowiu w glebach. W okresach zimowych, chemiczne metody odśnieżania dróg powodują wzrost poziomu zasolenia gleb i zmiany jej odczyny , prowadząc do alkalizacji gleb.

IV.4.6. ŚRODOWISKO AKUSTYCZNE - HAŁAS

W związku z brakiem większych zakładów przemysłowych na terenie gminy Jarczów powodującymi hałas przemysłowy oraz brakiem ważniejszych tras komunikacyjnych, poziom hałasu na terenie gminy nie przekracza określonych wartości. Szkodliwość i uciążliwość hałasu zależy od jego poziomu częstotliwości, charakteru zmian w czasie, zawartości składowych niesłyszalnych oraz długotrwałość działania.

Poziomu hałasu na terenie gminy Jarczów nie podano; najbliższe miejsca pomiaru hałasu znajdują się miedzy innymi w Tarnawatce - 65 - 70 db, oraz w Bełżcu - 61 db /2000 r./

IV.5. STAN I UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA KULTUROWEGO ORAZ OCHRONA JEGO DZIEDZICTWA

IV.5.1. RYS HISTORYCZNY

Dzieje historyczne terenu, wchodzące w skład obecnego powiatu tomaszowskiego (zamojszczyzny), należy odnieść do początków Państwa Polskiego. W Kronikach odnotowano, iż w roku 981 „szedł Włodzimierz ku Lachom i zajął grody ich Przemyśl, Czerwień i inne grody, które są i po dziś dzień pod Rusią". Zapewne Czerwień był stolicą ziemi lub księstwem czerwińskim, należącym do Polski. Nie rozstrzygnięte jednak i nadal dyskusyjne pozostaje zagadnienie terytorium Grodów Czerwińskich. Grody Czerwińskie odebrał Bolesław Chrobry w 1018 roku w wyprawie na Kijów. Pozostały one przy Polsce do 1031 roku, gdy zajęli je powtórnie książęta ruscy - Jarosław i Mścisław wykorzystując zaangażowanie się Mieszka II w walce z Niemcami. Był to początek osadnictwa ruskiego na zachodzie, które rozwijało się w miarę wzrostu ekspansji mongolskiej Ruś Kijowską. Trwały one do XIII wieku.

Sytuacja zmieniła się dopiero po tragicznej śmierci Jerzego Trojdenowicza w 1340 roku i podjętej wtedy przez Kazimierza Wielkiego wyprawie na Ruś, a w ślad za tym, pierwszych prób osadnictwa wyludnionych przez wojny ziem. Po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 roku, rządy w Polsce objął Ludwik Węgierski, powierzając w 1372 roku zarząd Rusi halickiej Władysławowi Polczykowi. Notowane są wtedy pierwsze nadania ziemskie.

W 1377 roku, nastąpiła wyprawa polsko - węgierska na Ruś, a w jej wyniku ponownie odzyskano Chełm i Bełz. Włączenie ziemi chełmskiej i bełskiej już na stałe do Polski, nastąpiło w wyniku wyprawy Jadwigi na Ruś w 1381 roku. Od roku 1388 rozpoczęło się intensywne osadnictwo Ziemi Chełmskiej i księstwa bełskiego. Po śmierci ostatniego księcia bełskiego - Władysława II w 1462 roku, Księstwo zostało włączone do Korony jako województwo bełskie i takim pozostało do końca pierwszej Rzeczypospolitej. Okres ten charakteryzuje się powstaniem na tych terenach wielu miast. Najmłodszym, choć jednocześnie efemerycznym miasteczkiem były Potoki, notowane jako miasto w 1763 roku.

W 1772 roku nastąpił pierwszy rozbiór Polski, pociągając za sobą nowy podział administracyjny kraju. Teren gminy Jarczów znalazł się pod zaborem austriackim. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim zaborze oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku, po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku, kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten, tzn. do wybuchu pierwszej wojny światowej w 1914 roku, tereny gminy Jarczów były pod zaborem austriackim.

Po odzyskaniu niepodległości, dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1952.

W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego, z okresu międzywojennego.

W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, znosząc powiaty i tworząc nowe województwa, podzielone na gminy. Gmina Jarczów znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku, spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu Tomaszów Lubelski i województwa lubelskiego.

Jarczów - zwany na początku Konwica, był małą wioską leżącą na zbiegających się tu lokalnych drogach z Przeorska do Jurowa i z Korhyń do Wierszczycy, w widłach biorącej tu początek rzeczki Szyszły. W roku 1755 otrzymał zezwolenie królewskie na lokację, miasteczko zostało ulokowane w trójkącie powstałym przy zbiegu dróg z Przeorska i Korhyń. W nim wytyczono kwadratowy rynek, wokół zabudowy. Na rozbudowę pozarynkową wyznaczono uliczkę od zachodu łączącą wspomniane drogi oraz wschodni wierzchołek trójkąta, na którym ulokowano cerkiew będącą architektoniczną dominantą miasteczka. Dalsza rozbudowa rozwija się w kierunku wschodnim do zbiegu dróg prowadzących do Wierszczycy i Jurowa. Pierwotny układ urbanistyczny Jarczowa przetrwał do dziś i powinien stanowić podstawę planu zagospodarowania przestrzennego osady. Do czasów dzisiejszych przetrwała również główna dominanta urbanistyczna:

cerkiew greko - katolicka, obecnie kościół parafialny p.w. św. Stanisława Bpa, drewniana z 1755 r.

IV.5.2. ZASOBY MATERIALNE WPISANE DO REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW

Na terenie gminy znajdują się zabytki i stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków oraz do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Należy zauważyć iż gminna ewidencja zabytków jest obecnie aktualizowana.
Obiekty zabytkowe podlegają ochronie zgodnie z przepisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	2.	3.	4.
1.	Chodywańce	- kordegarda pałacowa (na placu szkoły podstawowej)	Z A/145
2.	Gródek	- kościół paraf. rzymskokat. pw. św. Anny z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, 5 pomników nagrobnych, drzewostan, cmentarz kościelny w gran. wg zał. planu	Z A/397
3.	Jarczów	- kościół pw. św. Stanisława Bpa (d. cerkiew greckokat. pw. św. Mikołaja)	A/40
4.	Korhynie	- zespół dworski: dwór, pozostałości założenia ogrodowego w postaci szpalerów granicznych wnętrz ogrodowych z grupami drzew i krzewów,	Z A/348
5.	Jurów	- grodzisko wczesnośredniowieczne	C/82
6.	Kolonia Gródek	- stanowisko archeologiczne nr 15 grodzisko tzw. „Zamczysko”,	Aa/3

7.	Łubcze	- stanowisko archeologiczne nr 24 (kurhan),	Aa/41
8.	Łubcze	- Stanowisko archeologiczne nr 25 (trzy kurhany),	Aa/53
9.	Łubcze	- Stanowisko archeologiczne nr I-I (kurhan),	Aa/54
10.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 18 (kurhan),	Aa/45
11.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 22 (kurhan)	Aa/48
12.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 20 (kurhan),	Aa/49
13.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 21 (kurhan),	Aa/50
14.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 23 (2 kurhany),	Aa/51
15.	Nedeżów	- Stanowisko archeologiczne nr 24 (2 kurhany),	Aa/52
16.	Wola Gródecka	- Cmentarzysko kurhanowe na stanowisku nr 13 (3 kopce),	Aa/39

Chodywańce:

- *kordegarda pałacowa* - stanowi relikt dawnego założenia pałacowo - parkowego drugiej połowy XVIII wieku, gdy właścicielem Chodywaniec był Michał Grabowski. Z tego też czasu pochodzi owy obiekt, pełniący wcześniej funkcję spichlerza - lamusa. Wymieniony w inwentarzu z 1826 roku spichlerz został przebudowany na kordegardę. Drugą analogiczną wzniesiono przy południowo -zachodnim narożniku dziedzińca /rozebraną około 1970 r./, pomiędzy nimi bramę wjazdową na murowanych słupach.

  Obiekt zlokalizowany jest w północno — wschodniej części wsi, w odległości ok. 100 m na zachód od drogi lokalnej w kierunku z Chodywaniec do Jurowa. Budynek murowany, parterowy, założony na planie kwadratu.

  Stan zachowania obiektu — zły. Czytelność układu -średnia. Obiekt zaniedbany. Pozostawienie w obecnym stanie doprowadzi do całkowitego zniszczenia.

[ZA/145]

Gródek

- *zespół kościoła rzymsko - katolickiego*
  - kościół murowany pod wezwaniem św. Anny Samotrzeć z 1840 - 1846 r. -klasycystyczny, trójnawowy, bazylikowy, założony na rzucie prostokąta. Zbudowany prawdopodobnie z funduszy p.p. Rakowskiej, Arczyńskiej, Wiśniewskiej. W prezbiterium ołtarz główny, późnobarokowy, pochodzący z poprzedniego kościoła z obrazem NMP. W nawach bocznych, od zachodu ołtarz z poł. XIX w. Z obrazem św. Trójcy; od wschodu XIX w z obrazem św, Anny Samotrzeć i nowy ołtarz z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej oraz klasycy styczne epitafium z czerwonego marmuru rodziny Rakowskich. Kościół usytuowany w środku wsi, na wzgórzu, około 300 m od szosy dojazdowej. W 1946 roku nastąpiła restauracja kościoła i odbudowa plebani. W 1951 r. wykonano w kościele polichromie wg projektu prof. Podobińskiego z Zamościa.

    W 1956 r. następuje elektryfikacja kościoła, a w 1960 zmiana pokrycia dachu w związku z zerwaniem starego przez huragan.

  - dzwonnica murowana wzniesiona zapewne ok. 1850 roku, prawdopodobnie razem z kościołem lub kilka lat po zakończeniu budowy. Obiekt bez wyraźnych cech stylowych; obiekt złożony z dwóch filarów na planie kwadratu, wysokości około 5m.
  - cmentarz przykościelny

Stan zachowania zespołu - bardzo dobry. Czytelność układu - bardzo dobra. Widoczna dbałość o utrzymanie obiektu, oraz jego otoczenia.

[ZA/397]

Jarczów

- *cerkiew greko - katolicka + cmentarz przykościelny* - obecnie kościół rzymsko -katolicki, parafialny p.w. św. Stanisława Bpa. autor nieznany, data erekcji i budowy cerkwi nie ustalona. Niektórymi rozwiązaniami odbiega od powszechnie stosowanych w drewnianych cerkwiach wiejskich. Można w niej doszukiwać się pewnych podobieństw np. z kościołem w Tomaszowie Lubelskim - gzyms wieńczący, belka tęczowa, zakrystie w obrysie nawy.

  Cerkiew należy do typu cerkwi z dzwonnicą nad babińcem, tworzących w XIX wieku dość znaczną grupę charakterystyczną dla części południowo - wschodnich terenów byłego województwa zamojskiego.

  Cerkiew jest usytuowana w środku osady, na wschód od rynku orientowana, otoczona wieńcem drzew.

  Stan zachowania - obiekt w złym stanie technicznym, czytelność całości - bardzo dobra.

[A/40]

Korhynie

- *zespół dworski*
  - dwór - drewniany z około 1900 roku.

Od XVI do XIX wieku, folwark w Korhyniach pełnił funkcję utylitarne, a jego kompozycja składała się z zabudowań otaczających duży majdan i kilku ogródków użytkowych sąsiadujących z budynkami. W końcu XIX wieku folwark został przebudowany i rozbudowany. Usunięto część zabudowań stojących wokół majdanu. Na wschód od majdanu wzniesiono drewniany dwór, a przy nim zaczęto zakładać ogród ozdobny.

- pozostałości parku

Czytelność układu - zła. Korhynie nie leżą w miejscu zbyt eksponowanym widokowo, a użytkowy charakter folwarku nie sprzyjał przez długi czas rozwojowi kompozycji. Resztki drzewostanu parkowego widoczne są tylko z drogi do Jarczowa i z dróg bezpośrednio sąsiadujących z obiektem. Proponuje się zachowanie dworu i resztek nasadzeń części parkowej.

[ZA/348]

Jurów

- *grodzisko* - położone na wschód od zabudowań wsi w widłach małych cieków Szyszły i Rzeczycy; dziś jest polem ornym otoczonym bardzo nikłymi śladami obniżenia - fosy. Teren zajęty pod grodzisko ma średnicę około 130m. Grodzisko datowane na X/XI wiek.

[A/290]

Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (poza rejestrem):

Wykaz kart architektury i budownictwa:

L.p.	Miejscowość	Ulica	Obiekt
1	Chodywańce		Dzwonnica-brama

Wykaz kart parków i zespołów dworskich:

L.p.	Miejscowość	Ulica	Obiekt
1	Chodywańce		Pozostałości parku dworskiego
2	Jurów		Barokowe założenie dworsko-ogrodowe
3	Wereszczyca		Zespół zieleni przyszkolnej

Wykaz kart cmentarzy:

L.p.	Miejscowość	Ulica	Obiekt
1	Chodywańce		Cmentarz przykościelny
2	Chodywańce		Cmentarz grzebalny
3	Chorążanka		Cmentarz polskich żołnierzy
4	Gródek		Cmentarz grzebalny
5	Jarczów		Cmentarz żydowski
6	Jarczów		Cmentarz grzebalny
7	Jurów		Cmentarz prawosławny
8	Korhynie Leliszka		Cmentarz ruski
9	Nedeżów		Cmentarz prawosławny
10	Szlatyn		Cmentarz prawosławny
11	Wereszczyca		Prawosławny przycerkiewny i grzebalny

Obiekty proponowane do objęcia gminną ewidencją zabytków (poza rejestrem):

L.p.	Miejscowość	Obiekt	Czas powst.
1	2	3	4
1	Chodywańce	Brama-dzwonnica, mur.	1820
2		Pozostałość parku dworskiego	XIX
3		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
4		Stanowiska archeologiczne (20)	
5	Gródek	Kapliczka św. Floriana, drew.	I poł. XIX
6		Kapliczka św. Jana	poł. XIX
7		Krzyż drewniany na postumencie	1905
8		Plebania mr.	pocz. XX
9		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
10		Stanowiska archeologiczne (15)	
11	Gródek Kolonia	Stanowiska archeologiczne (20)	
12	Jarczów	Urząd Gminy, mur.	
13		Szkoła, mur.	Po 1930
14		Młyn elektryczny, drew.	1936
15		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
16		Kopiec Józefa Piłsudskiego	1936
17		Stanowiska archeologiczne (13)	
18	Jarczów Kolonia	Stanowiska archeologiczne (15)	
19	Jurów	Cmentarz grzebalny, czynny	XIX
20		Stanowiska archeologiczne (9)	
21	Korhynie	Stanowiska archeologiczne (12)	
22	Łubcze	Stanowiska archeologiczne (65)	
23	Nedeżów	Kapliczka domkowa, drew.-mur.	l. 20 XX
24		Krzyż kamienny	1905
25		Krzyż z figurą MB, kam.	1905
26		Młyn elektryczny	1927
27		Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
28		Stanowiska archeologiczne (39)	
29	Plebanka	Stanowiska archeologiczne (4)	
30	Przewłoka	Krzyż kamienny	
31		Stanowiska archeologiczne (3)	
32	Słowiniec	Stanowiska archeologiczne (11)	
33	Szlatyn	Figura kamienna	1900
34		Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
35		Stanowiska archeologiczne (39)	
36	Wierszczyca	Kapliczka domkowa, drew.	k. XIX
37		Krzyż drewniany	ok. 1920
38		Zespół zieleni przyszkolnej	pocz. XX
39		Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX
40		Stanowiska archeologiczne (34)	
41	Wola Gródecka	Młyn elektryczny, drew.	l. 20 XX
42		Stanowiska archeologiczne (22)	

43	Zawady	Stanowiska archeologiczne (5)	

Chodywańce

- brama dzwonnica /pozostałość zespołu kościelnego; obecnie na miejscu spalonego kościoła - kaplica p.w. Narodzenia NMP z 1938 roku/, murowana, 1820 r. – stan dobry
- kaplica drewniana - 1938 r.
- cmentarz kościelny z drzewostanem i nagrobkami - pocz. XX w.
- pozostałość parku dworskiego - XIX w.
- cmentarz grzebalny, czynny - XIX w.

Gródek

- kapliczka św. Floriana, drewniana, 1 połowa XIX w. - stan dobry
- kapliczka św. JanaNiepomucena, drewniana, około poł. XIX w. - stan dobry
- cegielnia, wł. GS, murowana, po 1930 r. - stan bardzo zły /pozostał jedynie fragment komina/
- krzyż drewniany na postumencie kamiennym - 1905 r.
- plebania murowana - pocz XX w.
- cmentarz grzebalny, czynny — XIX w.

Jarczów

- urząd gminy, murowany, po 1920 r. - stan bardzo dobry
- szkoła, murowana, po 1930 r. - stan bardzo dobry, po rozbudowie i przebudowie
- młyn elektryczny, własność GS, drewniany, po 1936 r., stan - dobry
- cmentarz grzebalny, czynny - XIX w.
- Kopiec Józefa Piłsudskiego - 1936 r.

Leliszka

- Leśniczówka drewniana - lata 20 XX w.

Nedeżów

- młyn elektryczny, własność GS, drewniany, stan - dobry
- kapliczka domkowa, drewniano - murowana - lata 20 XXw.
- krzyż kamienny - 1905 r.
- krzyż z figurą Matki Boskiej, kamienny - 1905 r.
- dom drewniany, uż. J.Gałan - lata 20 XX w.
- cmentarz grzebalny, nieczynny - XIX w.

Przewłoka

- krzyż kamienny - 1905 r.

Szlatyn

- figura kamienna -1900 r.
- cmentarz grzebalny, nieczynny - XIX w.

Wierszczyca

- kapliczka, drewniana, koniec XIX w., stan - dobry
- krzyż drewniany - około 1920 r.

- szkoła drewniana wraz z zespołem zieleni przyszkolnej - szkoła ok.1900 r., park pocz. XX w.
- dom drewniany , uż. E. Międlarz - około 1910 r.
- cmentarz grzebalny, nieczynny - XIX w.

Wola Gródecka

- młyn elektryczny, drewniany, uż. W. Koza - lata 20 XX w.

Cmentarze

Chodywańce

- przykościelny, grzebalny, nieczynny - *układ:* połowa trapezu o pow. 0,2 ha; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowały się dwie kamienne płyty poziome, prawdopodobnie z XIX w., kamienny obelisk z wymontowaną płytą inskrypcyjną, prawdopodobnie z 1 poł. XIX w.; postument w postaci kopca kamieni z dwiema kamiennymi tablicami inskrypcyjnymi, dekorowany motywami roślinnymi, z utrąconym krzyżem

- rzymsko - katolicki, d. prawosławny i greko - katolicki, czynny - *układ:* czworobok o pow. 1,4 ha, podzielony na kwatery. Kwatera wschodnia -prawosławna, centralna - rzymsko - katolicka i być może greko - katolicka, zachodnia - wolna od pochówków. Groby w rzędach kierowane na wschód i zachód; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowało się około 70 kamiennych i żeliwnych nagrobków sprzed 1945 r. w większości są to krzyże na prostopadło ściennych postumentach. Krzyże łacińskie i prawosławne, o ramionach zakończonych prosto i trójlistnie. Postumenty dekorowane wielostopniowymi z trójkątnymi i półkolistnymi tymponami, akroterionami, ornamentami roślinnymi. Ponadto występują: żeliwne krzyże na murowanych postumentach, bruśnieńskie krzyże na słupach i niskie, umieszczone bezpośrednio w ziemi, krzyże na postumentach imitujących pnie drzew. Dużą grupę stanowią płyty poziome.

  Inskrypcje - w kwaterze prawosławnej po rusku, pozostałe po polsku. Najokazalszym obiektem jest grobowiec rodzinny - Paluszyńskich z pocz. XX w.

Gródek

- przykościelny, d. grzebalny, nieczynny - *układ:* czworobok o pow. 0,15 ha, centralne miejsce zajmuje murowany kościół klasycy styczny. Przy wschodniej granicy stoi murowana dzwonnica słupowa; nagrobki wzdłuż ogrodzenia; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowały się 4 kamienne nagrobki. Są to: płyta pozioma z zatartą inskrypcją i dekoracją w postaci krzyża, niewykluczone, że z XVIII w.; postument z urną osłoniętą draperią; sarkofag na rustykowanym postumencie, zwieńczony strzaskanym obeliskiem oplecionym girlandą; krzyż o ramionach zakończonych trójlistnie na postumencie prostopadłościennym. Znajdują się tu także trzy misyjne krzyże drewniane, z lat: 1935, 1961, 1971

- rzymsko - katolicki, czynny - *układ:* prostokąt o pow. 1,4 ha, podzielony na 7 kwater prostokątnych, różnej wielkości. Główny element rozplanowania cmentarza stanowi alejka biegnąca od bramy w kierunku północnym. Groby w rzędach kierowane na południe; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowało się około 90 kamiennych i żeliwnych nagrobków sprzed 1945 r., w tym trzy nagrobki z 1 poł XIX w.(obelisk na prostopadłościennym postumencie, dekorowany empirowym festonem; neogotycki

nagrobek w kształcie wielobocznej wieżyczki zakończonej fialą, z murowanymi tablicami, całość w żeliwnym ogrodzeniu). Na cmentarzu dominują nagrobki w postaci krzyży na prostopadłościennych postumentach i postumentach z nadstawkami.

Ponadto występują: krzyże na postumentach imitujących pnie drzew; krzyże na kopcach kamieni; krzyże na słupach dekorowane rzeźbami Chrystusa i dwóch Marii oraz wolutami; zerwane kolumny dekorowane kanelurami; ludowe rzeźby figuralne Chrystusa, Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej, Matki Boskiej Krasnobrodzkiej; Stelle z płaskorzeźbami krzyża.

Na szczególną uwagą zasługują: drewniana kapliczka kłodowa z rzeźbą Chrystusa (XIX/XX w.); grobowiec w postaci kopca ziemnego z architektonicznym wejściem w kształcie ściany zwieńczonej krzyżem, z metalowymi drzwiami. Na cmentarzu nieliczne krzyże drewniane sprzed 1945 r.

Jarczów

- rzymsko — katolicki — *układ:* wydłużony czworobok o ściętym narożniku, pow. 1 ha. W zachodniej części kwatera prawosławna, gdzie grzebano także żołnierzy i ludność cywilną w czasie II wojny. Pozostała część, to cmentarz założony w 1947 r. Od bramy w kierunku południowym biegnie alejka stanowiąca główny element rozplanowania cmentarza. Groby w rzędach kierowane na północ; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowały się nieliczne krzyże drewniane sprzed 1945 r., mogiły ziemne przedwojenne oraz grobowiec w postaci kopca ziemnego z murowanym wejściem i metalowymi drzewami, być może z końca XIX w. /rozbity/. Przy wschodniej granicy cmentarza znajduje się 6 mogił zbiorowych żołnierzy września. W północno — wschodnim narożniku groby mieszkańców Jarczowa, którzy zginęli w czasie II wojny. Jest tu także głaz narzutowy, upamiętniający powstanie styczniowe z inskrypcją „ *1863 - 1963* " . wśród nagrobków powojennych dominują krzyże metalowe oraz betonowe i lastrikowe krzyże przy Stellach.

- żydowski, nieczynny - *układ:* zachowany fragment cmentarza ma kształt prostokąta o pow. 0,06 ha. Pozostały teren obecnie użytkowany jest jako grunt orny. Podziały wewnętrzne nieczytelne; *stan zachowania* na cmentarzu zachowały się fragmenty kilkunastu macew kamiennych, znacznym stopniu przykrytych ziemią. Cmentarz wyniesiony ponad otaczający teren

Jurów

- prawosławny, nieczynny - *układ:* czworobok o pow. 0,18 ha. Podział na kwatery nie występuje. Groby w rzędach kierowane na wschód i zachód; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowały się fragmenty 7 kamiennych nagrobków 9wszystkie przewrócone). Są to prostopadłościenne postumenty z inskrypcjami w języku ruskim. Krzyże zdewastowane. Czytelne ślady mogił ziemnych. Nie ma grobów porządkowych.

Nedeżów

- prawosławny, d. greko — katolicki, nieczynny — *układ:* czworobok o pow. 0,09 ha. Nigdy nie był zapełniony pochówkami. Groby kierowane na wschód; *stan zachowania:* na cmentarzu zachował się fragment kamiennej podstawy z nagrobka oraz trzy drewniane krzyże. Jeszcze w 1985 r. były tu fragmenty trzech kamiennych nagrobków. W północno - zachodnim narożnika, mogiła zbiorowa 3 ukraińskich komunistów

zamordowanych przez Niemców. Obok mogiła nieznanego żołnierza polskiego, poległego w 1939 r. Mogiły z II wojny światowej porządkowane.

Szlatyn

- prawosławny, d. greko — katolicki, nieczynny - *układ:* cmentarz w kształcie litery „L" o pow. 0,78 ha. Część zachodnia zapełniona pochówkami, zarośnięta, we wschodniej nieliczne pochówki. Groby kierowane na wschód; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowało się kilkanaście kamiennych nagrobków, wszystkie przewrócone. Są to postumenty, na których były krzyże. Ponadto występują krzyże żeliwne i drewniane (spróchniałe). Inskrypcje nagrobne po rusku i sporadycznie po polsku. Na cmentarzu jest kilka nowych krzyży metalowych oraz porządkowanych mogił ziemnych. Zbyt gęste zarośla nie pozwoliły na całkowitą inwentaryzację nagrobków.

Wierszczyca

- prawosławny, d. greko - katolicki, przycerkiewny i grzebalny, nieczynny - *układ:* czworobok o pow. 0,1 ha. Pośrodku cmentarza stała cerkiew drewniana, przy południowej granicy, także drewniana dzwonnica. Budowle te dziś nie istnieją. Groby kierowane na wschód; *stan zachowania:* na cmentarzu zachowało się około 10 kamiennych nagrobków i ich fragmentów, w tym jeden kompletny i stojący. Pozostałe leżą porozbijane. Zachowane nagrobki to krzyże na prostopadło ściennych postumentach z nadstawami. Nadstawy w postaci prostopadłościanów, ostrosłupów czworo- i ośmiobocznych. Krzyże prawosławne i łacińskie, o ramionach zakończonych prosto i trójlistnie, fazowanych, stylizowanych na drewniane. Nagrobki dekorowane akretoriami, trójkątnymi tymponami, półkolistymi szczycikami, płycinowymi pilasterkami, ornamentami roślinnymi. Podstawy pod nagrobki fugowane. Inskrypcje na nagrobkach po rusku. Nie ma nagrobków porządkowanych. Cmentarz zdewastowany.

Stanowiska archeologiczne wskazane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków:

Obszary obserwacji archeologicznej

Badania Archeologicznego Zdjęcia Polski /AZP/, przeprowadzone zostały w obszarach: **93-91, 93-92, 94-91, 94-92, 95-91, 95-92.** Dokumentują one dość licznie występujące ślady osadnictwa ze wszystkich epok - od epoki kamiennej aż po okres nowożytny.

Wykaz i specyfikacja stanowisk archeologicznych

Oznaczenia tabel:

Chronologia
P - paleolit
N - neolit
EK - epoka kamienia
BW - wczesny okres epoki brązu
KPL - wczesny okres epoki brązu
B - epoka brązu
L - okres lateński
RZ - wpływów rzymskich
NOW - nowożytna
WS - wczesnego średniowiecza
S - średniowiecza
XXX - pradzieje nieokreślone

Wykaz stanowisk na obszarze 93-91

Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
8	Wola Gródecka	13	N
46	Wola Gródecka	16	B/WS/XXX
47	Wola Gródecka	17	B/WS
48	Wola Gródecka	18	B/WS
49	Wola Gródecka	19	B/RZ/WS
50	Wola Gródecka	20	B
51	Wola Gródecka	21	N/B/RZ/XXX
52	Wola Gródecka	22	B/S/XXX
53	Gródek	8	WS
54	Gródek	9	WS/S
55	Gródek	10	S/XXX
56	Gródek	11	B/S
57	Gródek	12	B
58	Gródek	13	NOW/WS/S/XXX
59	Gródek	14	B/S
60	Gródek	15	N/B/RZ/WS

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 93-91

- **Neolit**

  Kultura pucharów lejkowatych
  Stanowisko nr na obszarze: **51**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **8, 51**

- **Epoka brązu**

  Wczesny okres brązu
  Stanowisko nr na obszarze: **46,47, 48, 49,52, 56, 59**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **57, 60**

- **Okres wpływów rzymskich**

  Przeworska
  Stanowisko nr na obszarze: **51**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **49, 60**

- **Okres wczesnego średniowiecza**

  IX - X w.
  Stanowisko nr na obszarze: **58**
  XII - XIII w.
  Stanowisko nr na obszarze: **58**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **46, 47, 48, 49, 53, 54, 56, 60**

- **Okres średniowieczny**

  XIV-XV w.
  Stanowisko nr na obszarze: **58**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **52, 54, 55, 59**

- **Okres nowożytny**

  XVI-XVII w.
  Stanowisko nr na obszarze: **51**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **58,46, 51,52, 55, 58**

Wykaz stanowisk na obszarze 93-92

Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
28	Gródek	1	BW
29	Gródek	2	L
30	Wola Gródecka	3	N/BW/L
31	Wola Gródecka	4	N/B//WS
32	Wola Gródecka	5	N/BW
33	Wola Gródecka	6	N/RZ
34	Wola Gródecka	7	BW/WS
35	Wola Gródecka	8	BW/RZ
36	Wola Gródecka	9	RZ/WS
37	Wola Gródecka	10	N
38	Wola Gródecka	11	N/BW
39	Wola Gródecka	12	N/B

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 93-92

- **Neolit**
  Kultura pucharów lejkowatych
  Stanowisko nr na obszarze: **30, 31, 32, 33, 37, 38, 39**

- **Wczesny brąz**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **28, 30,32, 34, 35, 38**

- **Brąz**
  Łużycka
  Stanowisko nr na obszarze: **31,39**

- **Okres lateński**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **29, 30**

- **Okres wpływów rzymskich**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **33, 35, 36**

- **Okres wczesnego średniowiecza**
  Stanowisko nr na obszarze: **31, 34, 36**

Wykaz stanowisk na obszarze 94-91

Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
4	Gródek	3	S
5	Gródek	4	BW/WS
6	Gródek	5	BW/L/WS
7	Gródek	6	L
8	Gródek	7	RZ/XXX
9	Kol. Gródek	2	BW/RZ
10	Kol. Gródek	3	XXX
11	Kol. Gródek	4	N
12	Kol. Gródek	5	N/BW
13	Kol. Gródek	6	N/BW
14	Kol. Gródek	7	N/B
15	Kol. Gródek	8	N
16	Kol. Gródek	9	N/NOW
17	Kol Gródek	10	N/B
18	Sowiniec	1	B/XXX
19	Sowiniec	2	BW
20	Sowiniec	3	N/BW
21	Sowiniec	4	N/BW/WS
22	Sowiniec	5	BW
23	Sowiniec	6	N/BW
24	Sowiniec	7	BW/L
25	Sowiniec	8	N/WS
26	Sowiniec	9	BW
27	Sowiniec	10	L
28	Sowiniec	11	BW/L
29	Łubcze	1	XXX
31	Łubcze	4	XXX
32	Łubcze	5	BW
33	Łubcze	6	BW/WS
34	Łubcze	7	N/BW
35	Łubcze	8	XXX
36	Łubcze	9	XXX
37	Łubcze	10	N
38	Łubcze	11	WS
39	Łubcze	12	WS
40	Łubcze	13	BW
41	Łubcze	14	BW/WS
42	Łubcze	15	XXX
43	Łubcze	16	WS
44	Łubcze	17	BW
45	Łubcze	18	N/BW/WS

46	Łubcze	19	B/WS
47	Łubcze	20	WS
48	Łubcze	21	BW/WS
49	Łubcze	22	XXX
50	Wierszczyca	1	XXX
51	Wierszczyca	2	N/WS
52	Wierszczyca	3	S
53	Wierszczyca	4	N/WS
54	Wierszczyca	5	N/BW/B/WS
55	Wierszczyca	6	BW/S
56	Wierszczyca	7	WS/XXX
57	Wierszczyca	8	XXX
58	Wierszczyca	9	WS
59	Wierszczyca	10	N/BW
60	Wierszczyca	11	BW
61	Wierszczyca	12	XXX
62	Wierszczyca	13	B/WS
63	Wierszczyca	14	WS
64	Wierszczyca	15	XXX
65	Wierszczyca	16	BW/WS
66	Wierszczyca	17	BW
67	Wierszczyca	18	L/RZ/WS
68	Wierszczyca	19	N/BWRZ
69	Wierszczyca	20	XXX
70	Wierszczyca	21	BW/WS
71	Wierszczyca	22	WS
72	Wierszczyca	23	XXX
73	Wierszczyca	24	BW/WS
74	Wierszczyca	25	WS
75	Wierszczyca	26	BW
76	Wierszczyca	27	XXX
77	Wierszczyca	28	WS
78	Kol. Jarczów	1	WS
79	Kol. Jarczów	2	WS
80	Kol. Jarczów	3	N/WS
81	Kol. Jarczów	4	XXX
83	Nedeżów	1	NOW/XXX
84	Nedeżów	2	BW
85	Nedeżów	3	WS/XXX
86	Nedeżów	4	BW
87	Nedeżów	5	N/BW/S
88	Nedeżów	6	?
89	Nedeżów	7	BW
90	Nedeżów	8	S
91	Nedeżów	9	BW
92	Nedeżów	10	RZ/WS
93	Nedeżów	11	BW

94	Nedeżów	12	BW/S
95	Nedeżów	13	S
96	Nedeżów	14	N
97	Nedeżów	15	N/BW
98	Nedeżów	16	BW/RZ
100	Przewłoka	1	XXX
101	Przewłoka	2	N/RZ
103	Klekacze (grunty wsi Nedeżów)	3	
108	Nedeżów	19	
109	Nedeżów	18	
110	Nedeżów	20	
111	Nedeżów	21	
112	Nedeżów	22	
113	Nedeżów	23	
114	Nedeżów	24	
124	Nedeżów	25	
126	Kol. Jarczów	13	
127	Kol. Gródek	19	

- **Neolit**

  Kultura pucharów lejkowatych
  Stanowisko nr na obszarze: **11,12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 23, 25, 34,** 37, **45, 51, 53,54, 59, 68, 80, 87, 97, 101**
  Kultura ceramiki sznurowej
  Stanowisko nr na obszarze: **96**

- **Wczesna epoka brązu**

  Kultura trzciniecka
  Stanowisko nr na obszarze: **5, 9, 54, 68, 93**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **4,12,13, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 28, 32,33,34, 40, 41, 44, 45, 48, 55, 59, 60, 65, 66, 70, 73, 75, 84, 86, 87, 89, 91, 94, 97,98,**

- **Epoka brązu**

  Łużycka
  Stanowisko nr na obszarze: **14,17,18, 46, 54, 62**

- **Okres lateński**

  Kultura pomorska
  Stanowisko nr na obszarze: **7, 24, 27, 28, 67**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **6,**

- **Okres wpływów rzymskich**

  Kultura przeworska
  Stanowisko nr na obszarze: **9**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **8, 67, 68,92, 98, 101**

- **Wczesne średniowiecze**
  Stanowisko nr na obszarze: **5, 6, 21, 25, 33, 38, 39, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 51, 53, 54, 56, 58, 62, 63, 65, 67, 70, 71, 73, 74, 77, 77, 78, 79, 80, 85, 92**

- **Średniowiecze**
  Stanowisko nr na obszarze: **4, 52, 55, 87, 90, 94, 95**

- **Nowożytne**
  Stanowisko nr na obszarze: **16,83**

- **Stanowiska nie określone kulturowo**
  Stanowisko nr na obszarze: **8,10, 18, 29, 31,35, 36, 42, 49, 50, 56, 57, 61, 64, 69, 72, 76, 81, 83, 85, 88, 100,**

Wykaz stanowisk na obszarze 94-92

Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
5	Szlatyn	1	XXX
6	Szlatyn	2	N
7	Szlatyn	3	XXX
8	Szlatyn	4	XXX
9	Szlatyn	5	XXX
10	Szlatyn	6	XXX
17	Łubcze	24	XXX
18	Łubcze	25	XXX
19	Łubcze	26	XXX
20	Łubcze	27	B/XXX
88	Łubcze	28	B/RZ/WS
89	Łubcze	29	N/B/RZ/XXX
90	Łubcze	30	B/RZ
91	Łubcze	31	N/B/WS
92	Łubcze	32	N/B/RZ/XXX
93	Łubcze	33	N/B/XXX
94	Łubcze	34	B/XXX
95	Łubcze	35	N/B/RZ/WS
96	Łubcze	36	N/B/RZ/WS/XXX
97	Łubcze	37	XXX
98	Łubcze	38	WS/XXX
99	Łubcze	39	N
100	Łubcze	40	XXX
101	Łubcze	41	XXX
102	Łubcze	42	WS
103	Łubcze	43	WS/ XXX
104	Łubcze	44	B/XXX
105	Łubcze	45	RZ
106	Łubcze	46	N/RZ/WS/XXX

107	Łubcze	47	WS
108	Łubcze	48	B
109	Łubcze	49	N/B/RZ/XXX
110	Łubcze	50	RZ/WS/XXX
111	Łubcze	51	XXX
112	Łubcze	52	B/RZ
113	Łubcze	53	B
114	Łubcze	54	N
115	Łubcze	55	B/RZ/XXX
116	Łubcze	56	B
117	Łubcze	57	B
118	Łubcze	58	WS
119	Łubcze	59	B/L/XXX
120	Łubcze	60	B
121	Łubcze	61	XXX
122	Łubcze	62	XXX
123	Łubcze	63	RZ/XXX
124	Łubcze	64	XXX
125	Łubcze	65	N
126	Łubcze	66	XXX
127	Łubcze	67	N/B/L/WS/XXX
128	Kol. Gródek	11	N/B/XXX
129	Kol. Gródek	12	B/RZ/XXX
130	Kol. Gródek	13	N/B/RZ/XXX
131	Kol. Gródek	14	B
132	Kol. Gródek	15	N/B/WS/XXX
133	Kol. Gródek	16	B
134	Kol. Gródek	17	B/XXX
150	Hubinek (wchodzi na grunty wsi Łubcze)	12	
181	Szlatyn	7	N/B/RZ/XXX
182	Szlatyn	8	B/RZ/XXX
183	Szlatyn	9	B
184	Szlatyn	10	N/B/RZ/XXX
185	Szlatyn	11	B/RZ/XXX
186	Szlatyn	12	L
187	Szlatyn	13	N
188	Szlatyn	14	WS/XXX
189	Szlatyn	15	XXX
190	Szlatyn	16	XXX
191	Szlatyn	17	B/RZ/XXX
192	Szlatyn	18	XXX
193	Szlatyn	19	B
194	Szlatyn	20	N
195	Szlatyn	21	WS
196	Szlatyn	22	XXX
197	Szlatyn	23	XXX
198	Szlatyn	24	B/XXX

199	Szlatyn	25	B/L/RZ/WS
200	Szlatyn	26	B/XXX
201	Szlatyn	27	B
202	Szlatyn	28	B/RZ
203	Szlatyn	29	B/RZ/WS/XXX
204	Szlatyn	30	L
205	Szlatyn	31	WS
206	Szlatyn	32	XXX
207	Szlatyn	33	WS
208	Szlatyn	34	B/WS/XXX
209	Szlatyn	35	XXX
210	Szlatyn	36	B
211	Szlatyn	37	XXX
212	Szlatyn	38	XXX
213	Szlatyn	39	XXX
225	Jurów	8	B
226	Jurów	9	B
227	Kol. Gródek	18	~~?~~

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 94-92

■ **Neolit**

Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **6, 11, 93, 96, 99,106,109, 114,125,128, 130, 132, 184, 187, 194**

Kultura ceramiki wstęgowej rytej
Stanowisko nr na obszarze: **184**

Kultura pucharów lejkowych
Stanowisko nr na obszarze: **89, 91, 92, 95, 127,181**

■ **Epoka brązu**

Wczesny okres epoki brązu bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **20, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 104, 109,112, 113, 115,116,117,120, 127, 128,129,130,132,133,134,182,184,199, 200, 201, 203, 210**

Kultura mierzanowska
Stanowisko nr na obszarze: **92**

Kultura trzciniecka
Stanowisko nr na obszarze: **89, 90, 92, 94, 95, 96, 109, 119,131, 181, 183, 191, 193, 200,202**

Kultura łużyska
Stanowisko nr na obszarze: **90, 94,108,132,181,183, 184,185, 198, 201,202, 208, 225,226**

Krąg kultur episznurowych
Stanowisko nr na obszarze: **124**

■ **Okres lateński**

Bez przynależności kulturowej

Stanowisko nr na obszarze: **119, 127, 186, 199,204,**

- **Okres wpływów rzymskich**

OWR faza D
Stanowisko nr na obszarze: **181**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **88, 89, 90, 95, 96, 105, 106, 109, 110,112,115, 123, 129, 130,182,184,185,191,199, 202, 203**

- **Okres wczesnego średniowiecza**

Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **88, 91, 95, 96,102, 103, 110, 118, 132, 188, 195,199, 203, 208**
VIII-X w.
Stanowisko nr na obszarze: **127, 207**
X - XII w.
Stanowisko nr na obszarze: **181**
XII - XIII w.
Stanowisko nr na obszarze: **98,106, 107, 205,**

- **Okres nowożytny**

Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **16**

- **Pradzieje nieokreślone**

Stanowisko nr na obszarze: **5, 7, 8, 9,10, 13, 14, 15, 16, 17, 18,19, 20, 89, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 100, 101, 103,104,106,109, 110, 111,115, 119,121, 122, 123, 126, 127, 128, 129,130, 132,134,181,182,184,185,188,189, 190, 191,192, 196,197, 198, 200, 203, 206, 208, 209, 211,212,213**

Wykaz stanowisk na obszarze 95-91

Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
5	Kol. Jarczów	6	N/WS
6	Kol. Jarczów	7	BW/RZ/WS
7	Kol. Jarczów	8	WS/XXX
8	Kol. Jarczów	9	BW/WS/XXX
9	Kol. Jarczów	10	XXX
10	Kol. Jarczów	11	N/L/R2VWS/XXX
11	Kol. Jarczów	12	WS/S/XXX
12	Jarczów	6	BW/WS/S
13	Jarczów	4	BW/RZ/WS/XXX
14	Jarczów	5	RZ
15	Jurów	2	BW/XXX
16	Jurów	3	BW/WS
17	Jurów	4	RZ/S
18	Jurów	7	WB/RZ/XXX

19	Jarczów	7	XXX
20	Jarczów	8	XXX
21	Jarczów	9	BW
22	Jarczów	10	BW/WS/XXX
23	Jarczów	11	N/BW/WS/XXX
24	Korhynie	1	N/S
25	Korhynie	2	BW/WS
26	Korhynie	3	BW
27	Korhynie	4	BW
28	Korhynie	5	N/XXX
29	Korhynie	6	BW
30	Zawady	1	BW
31	Zawady	2	N
32	Zawady	3	XXX
33	Zawady	4	N/WS/XXX
34	Chodywańce	7	BW/L/RZ/XXX
35	Chodywańce	8	N/BW/XXX
36	Chodywańce	9	N/BW
37	Chodywańce	10	BW/L/RZ/WS
38	Chodywańce	11	BW
39	Chodywańce	12	BW/XXX
40	Chodywańce	13	BW/WS
41	Zawady	5	BW/RZ/WS
42	Jarczów	12	BW/XXX
43	Jarczów	13	WS/XXX
44	Chodywańce	14	WS/XXX
45	Chodywańce	15	BW/RZ/WS
46	Chodywańce	16	XXX
47	Chodywańce	17	BW/WS/XXX
48	Chodywańce	18	
49	Chodywańce	19	BW/WS
50	Korhynie	7	BW/RZ/WS/XXX
51	Korhynie	8	BW/B/RZ/WS/X
52	Korhynie	9	BW/L/XXX
53	Korhynie	10	BW/B/WS/XXX
54	Korhynie	11	N/BW/WS
55	Korhynie	12	WS/XXX

Specyfikacja chronologiczno — kulturowa stanowisk na obszarze 95-91

- **Neolit**
  CL-P
  Stanowisko nr na obszarze: **54**
  Kultura lubelsko - wołyńskiej ceramiki malowanej
  Stanowisko nr na obszarze: **23, 25**
  Kultura pucharów lejkowatych
  Stanowisko nr na obszarze: **10, 23**,

Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **4, 24, 28, 31, 33, 35, 36, 54,**

- **Wczesny okres epoki brązu**

Kultura Chłopice - Vesele
Stanowisko nr na obszarze: **18**
Kultura trzciniecka
Stanowisko nr na obszarze: **37, 38, 53**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **6, 8,12, 13, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29,30,34, 35,36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 47, 49, 50, 51, 52,** 53**, 54,**

- **Epoka brązu**

Kultura łużycka
Stanowisko nr na obszarze: **51, 53**

- **Okres lateński**

Kultura pomorska
Stanowisko nr na obszarze: **37**
Kultura przeworska
Stanowisko nr na obszarze; **52**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **10, 34,**

- **Okres wpływów rzymskich**

Kultura przeworska
Stanowisko nr na obszarze: **6,14**
Faza OWR B2
Stanowisko nr na obszarze: **13,17**
Faza OWR D
Stanowisko nr na obszarze: **41**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **10, 18,34,37, 41, 45, 50, 51**

- **Okres wczesnego średniowiecza**

VII-Xw.
Stanowisko nr na obszarze: **37**
VIII - IX w.
Stanowisko nr na obszarze: **51**
VIII - X w.
Stanowisko nr na obszarze: **22, 53**
Do X w.
Stanowisko nr na obszarze: **6,11, 12, 13, 44**
X - XII w.
Stanowisko nr na obszarze: **12**
X - XIII w.
Stanowisko nr na obszarze: **13, 41**
XII - XIII w.

Stanowisko nr na obszarze: **23, 47**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **5, 7, 8, 10, 16, 25, 33, 40, 43, 45, 49, 50, 54, 55**

- **Okres średniowiecza**

XIV-XV w.
Stanowisko nr na obszarze: **11,12**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **17, 24**

- **Pradzieje nieokreślone**

Stanowisko nr na obszarze: **7, 8,9,10, 11,13,15, 18, 19, 20, 22, 23, 28, 32, 33,34, 35,39, 42, 43, 44, 46, 47, 50, 51, 52, 53, 55**

Wykaz stanowisk na obszarze 95—92

Nr stan. na obsz.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc.	Chronologia
1	Juro w	1	B/RZ/WS/S/XXX
2	Nowosiółki (grunty wsi Chodywańce)	1	BW
4	Jurów	5	RZ/WS
5	Chodywańce	2	BW/WS
6	Chodywańce	3	WS
7	Plebanka	1	BW
8	Plebanka	2	BW/RZ/WS
9	Plebanka	3	BW/RZ/WS
10	Chodywańce	4	BW
11	Chodywańce	5	BW/NOW
12	Chodywańce	6	BW/RZ/WS/S/NOW /XXX
15	Chodywańce	21	BW/WS
23	Jurów	6	RZ/XXX
31	Plebanka	4	WS
32	Chodywańce	20	B/WS/XXX

Specyfikacja chronologiczno - kulturowa stanowisk na obszarze 95-92

- **Wczesna epoka brązu**

Kultura fatianowska
Stanowisko nr na obszarze: **2**
Kultura mierzanowicka
Stanowisko nr na obszarze: **8**

Kultura trzciniecka
Stanowisko nr na obszarze: **7, 8**
Bez przynależności kulturowej
Stanowisko nr na obszarze: **5, 9, 10, 11, 12, 23**

- **Epoka brązu**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **1**

- **Okres wpływów rzymskich**
  Kultura przeworska
  Stanowisko nr na obszarze: **4, 8,**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **1, 9, 12, 23,**

- **Okres wczesnego średniowiecza**
  VIII - X w.
  Stanowisko nr na obszarze: **1,12, 32**
  X - XIII w.
  Stanowisko nr na obszarze: **1, 8, 32**
  Bez przynależności kulturowej
  Stanowisko nr na obszarze: **4, 5, 6, 9, 15, 31**
- **Okres średniowiecza**
  XIV-XV w.
  Stanowisko nr na obszarze: **1, 12**

- **Okres nowożytny**
  XVI - XVIII w.
  Stanowisko nr na obszarze: **11, 12**

- **Pradzieje nieokreślone**
  Stanowisko nr na obszarze: **1, 12, 23,32**

„Plan Zagospodarowania Województwa Lubelskiego” zakłada sporządzenie planu ochrony krajobrazu kulturowego dla obszaru województwa, który określi szczegółowe granice ochrony. Niemniej jednak zaproponowano utworzenie 47 parków kulturowych oraz 4 stref ochrony konserwatorskiej. Park kulturowy jest formą ochrony krajobrazu kulturowego mającą na celu utrzymanie i wyeksponowanie ukształtowanych w wyniku działalności człowieka wyróżniających się krajobrazowo terenów z zachowanymi zabytkami charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W granicach gminy Jarczów planowane jest utworzenie Archeologicznego Parku Kulturowego (Łubcze–Hubinek–Posadów).

IV.6. STREFA SPOŁECZNO - GOSPODARCZA

IV.6.1. STRUKTURA DEMOGRAFICZNA

W porównaniu z gminami powiatu tomaszowskiego, gmina Jarczów, pod względem liczby mieszkańców, znajduje się na 11 miejscu w ogólnej liczbie 12 gmin powiatu. Gęstość zaludnienia na obszarze 1 km2, wynosi w gminie 33,2 osób; oznacza to, że jest jedną ze średnio zaludnionych gmin województwa lubelskiego.

Ludność w poszczególnych sołectwach gminy (stan na 31.12.2006r.)

Sołectwo	Liczba gospodarstw domowych	Liczba mieszkańców
1. CHODYWANCE	63	240
2. GRÓDEK	84	217
3. GRÓDEK – KOLONIA	46	153
4. JARCZÓW	119	389
5.JARCZÓW– KOLONIA DRUGA	46	181
6. JARCZÓW –KOLONIA PIERWSZA	65	243
7. JURÓW	71	237
8. KORHYNIE	45	145
9. ŁUBCZE	77	308
10. NEDEŻÓW	95	263
11. NOWY PRZEORSK	13	53
12. PLEBANKA	38	159
13. PRZEWŁOKA	67	200
14. SOWINIEC	9	43
15. SZLATYN	59	198
16. WIERSZCZYCA	137	421
17. WOLA GRÓDECKA	44	123
WOLA GRÓDECKA-KOLONIA	27	158
18. ZAWADY	46	147
OGÓŁEM	**1151**	**2299**

Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jarczów na lata 2007-2013

W gminie Jarczów na ogólną ilość mieszkańców - 3515, kobiety stanowią 50,2% czyli jest to liczba- 1766 (stan na rok 2009).

Przyrost naturalny wynosi -1,9 tak samo jak średnia dla powiatu tomaszowskiego.

Przy charakterystyce warunków demograficznych, zwrócono szczególną uwagę na strukturę ludności pod względem płci i wieku. Określa je procentowy udział liczby mężczyzn i kobiet w ogólnej liczbie ludności. W 2009 roku liczba mężczyzn wynosiła 1749, a kobiet 1766, co stanowi odpowiednio 49,8% i 50,2%.

Powierzchnia powiatu Tomaszów Lubelski	- 148 700 ha
Powierzchnia gminy stanowi w pow. powiatu	- 7,2%
Ilość ludności ogółem w powiecie	- 86 657
Ilość ludności w gminie stanowi w ilości ludności powiatu	- 4,1%
Gęstość zaludnienia na 1 km^2 w powiecie	- 58
Gęstość zaludnienia na 1 km^2 w gminie	- 33,2
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w powiecie	- 17 281
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w gminie	- 686
Ludność w wieku produkcyjnym w powiecie	- 53 680
Ludność w wieku produkcyjnym w gminie	- 1 991
Ludność w wieku poprodukcyjnym w powiecie	- 15 696
Ludność w wieku poprodukcyjnym w gminie	- 838
Przyrost naturalny na 1000 ludności w powiecie	- -1,9
Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie	- -1,9

(stan na 2009r.)

LUDNOŚĆ OGÓŁEM /W TYM KOBIETY/	- 3515/1766
GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA NA 1 KM	- 33,2
LUDNOŚĆ W WIEKU PRZEDPRODUKCYJNYM	- 686
LUDNOŚĆ W WIEKU PRODUKCYJNYCH	- 1991
LUDNOŚĆ W WIEKU POPRODUKCYJNYM	- 838
PRZYROST NATURALNY	- -1,9
POZIOM BEZROBOCIA /zarejestrowani bezrobotni/	- 5% /180 osób/

Wykaz ludności w poszczególnych przedziałach wiekowych /dane na rok 2009/

Wiek	**Liczba osób**	**Udział w %**
0-4	169	4,8%
5-9	163	4,6%
10-14	196	5,6%
15- 19	260	7,4%
20-59	1800	51,2%
60 i więcej	927	26,4%
Razem	**3515**	**100 %**

Źródło: GUS

Ważnym elementem struktury demograficznej, jest wiek społeczeństwa, a wzajemne relacje pomiędzy grupami wiekowymi świadczą o stanie jego kondycji demograficznej.

Struktura demograficzna gminy Jarczów

Wiek	2009 rok	
	Liczba osób	Udział %
Przedprodukcyjnym	686	19,5%
Produkcyjnym	1991	56,4%
Po produkcyjnym	838	23,8%
RAZEM	**3515**	**100 %**

Źródło:GUS

O rzeczywistym potencjale demograficznym gmin decyduje nie tylko liczba ludności, ale także dynamika jej rozwoju. Miernikiem rozwoju jest tzw. przyrost rzeczywisty ludności. Jego wartość uzyskuje się poprzez porównanie przyrostu naturalnego z saldem migracji.

IV.6.2. POZIOM WYKSZTAŁCENIA

Ludność obszaru charakteryzuje się stosunkowo niskim poziomem wykształcenia. Monofunkcyjny charakter gminy, przy równoczesnych, długotrwałych procesach migracyjnych młodych, wykształconych łudzi, spowodował, że w gminie brak jest odpowiedniej ilości specjalistów, między innymi w zakresie nowoczesnych metod zarządzania, marketingu czy przetwórstwa rolno - spożywczego.

Poziom i struktura wykształcenia mieszkańców gminy Jarczów w ogromnym stopniu wpływają na efektywność przystosowania się do nowych warunków.

Z uwagi na fakt, że w gminie Jarczów najwięcej istniejących podmiotów gospodarczych zajmuje się handlem oraz transportem, największe zapotrzebowanie jest na absolwentów zasadniczych i średnich szkół o tych właśnie specjalnościach. W takim kierunku uczniowie szkół podstawowych mogą się kształcić w szkołach w Tomaszowie Lubelskim.

IV.6.3. CHARAKTERYSTYKA RYNKU PRACY

Analiza rynku pracy w gminie, dotyczy przede wszystkim dwóch zagadnień -rolniczego i poza rolniczego rynku pracy. Wynika to przede wszystkim z rolniczego charakteru gminy. Ważnym zagadnieniem jest również problem bezrobocia, coraz bardziej ujawniającego się w społeczeństwie

Struktura zatrudnienia /dane z 2002 r./

Dział gospodarki	Liczba zatrudnionych
Rolnictwo	1759
Przemysł i budownictwo	7
Usługi	5
Prywatna dział. gosp.	26
Bezrobotni	289
Inne	—

Bezrobocie, zjawisko charakterystyczne dla okresu transformacji gospodarki, jest poważnym problemem na obszarze gminy. Stopa bezrobocia, liczona jako udział bezrobotnych w liczbie czynnych zawodowo, wynosiła 9,0% dla gminy Jarczów, 10,8% dla powiatu tomaszowskiego i 8,6% na terenie województwa lubelskiego (stan na 2009 r.).

Ponad ćwierć spośród bezrobotnych w gminie pozostanie bez pracy dłużej niż 12 miesięcy. Można zatem powiedzieć o masowej skali bezrobocia. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest mała podaż miejsc pracy. Wśród bezrobotnych, 49% stanowią bezrobotne kobiety /dane na rok 2009/.

Wybrane dane statystyczne dotyczące bezrobocia w gminie Jarczów

bezrobotni ogółem	kobiety		bezrobotni uprawnieni do zasiłku		bez doświadczenia zawodowego		pozostający w ewidencji powyżej 12 miesięcy		młodzież do 25 roku życia	niepełnosprawni
	Ilość osób	%	Ilość osób	%	Ilość osób	%	Ilość osób	%		
178	88	49,5	17	9,6	86	48,3	45	25,8	55	4

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy Tomaszów lubelski (stan na grudzień 2009)

IV.7. SIEĆ OSADNICZA I MIESZKALNICTWO

IV.7.1. SIEĆ OSADNICZA

Na obszarze gminy występują następujące typy zabudowy mieszkaniowej:

- zabudowa zagrodowa
- zabudowa jednorodzinna
- zabudowa wielorodzinna

Sieć osadnicza i mieszkalnictwo stanowią stały i ważny element zagospodarowania przestrzennego. Zmiana tejże struktury nie jest łatwa, ze względu na powiązania miejsca pracy z miejscem zamieszkania, a także istniejącą infrastrukturę techniczną. W omawianej gminie występują miejscowości o koncentracji zabudowy mieszkaniowej wielo - i jednorodzinnej związanej z byłą własnością państwowych gospodarstw rolnych.

Sieć osadnicza na terenie gminy Jarczów, była i częściowo jest obecnie charakterystyczna dla obszaru tzw. „ściany wschodniej".

Większość powierzchni gminy to średnie obszarowo gospodarstwa rolne w zabudowie zagrodowej oraz jednorodzinnej.

Sektor usługowy stanowią placówki handlowe prowadzące handel detaliczny czy hurtowy. Punkty handlowe zlokalizowane są przeważnie w budynkach prywatnych (niewielka powierzchnia użytkowa), budynkach stanowiących własność komunalną gminy, budynkach będących własnością GS SCH w likwidacji.

Istniejąca sieć placówek handlowych, zabezpiecza podstawowe potrzeby mieszkańców gminy.

Usługi o charakterze społecznym

Urząd Gminy zlokalizowany jest w Jarczowie. Na terenie gminy działają następujące instytucje i zrzeszenia:

♦ Jarczów
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska
- Bank Spółdzielczy
- Rewir dzielnicowych
- NZOZ „Medyk"
- Parafia rzymsko - katolicka p.w. św. Stanisława Bpa
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
- Zamojski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Sitnie - Gminny Zespół
- Poczta Polska - Urząd Pocztowy
- Polski Związek Wędkarski Okręg Zamość
- Rada Gminy
- Urząd Stanu Cywilnego
- Związek Kombatantów Rzeczpospolitej i b. Więźniów Politycznych
- Państwowy Zakład Leczniczy dla Zwierząt

- ♦ Świetlice OSP: Nedeżów, Przewłoka, Wierszczyca, Jurów, Chodywańce, Łubcze, Szlatyn, Wola Gródecka, Kol. Gródek, Gródek, Korhynie, Kol. Jarczów, Jarczów,

- ♦ Chodywańce
- GLKS Gminny Klub Sportowy

- ♦ Gródek
- Agencja Pocztowa

IV.7.2. WARUNKI MIESZKANIOWE

Na terenie gminy dominuje budownictwo jednorodzinne oraz zagrodowe, skoncentrowane przy głównych szlakach komunikacyjnych. Większość z nich to budynki murowane.

W ostatnich latach poprawiło się wyposażenie mieszkań a infrastrukturę techniczną. Powstałe w latach 80 - tych duże, często dwukondygnacyjne budynki są obecnie tylko częściowo wykorzystane.

Budynki mieszkalne zabudowy zagrodowej występują przeważnie na terenach typowo wiejskich jednostek osiedleńczych. W bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów, istnieje zabudowa uzupełniająca zagrody wiejskiej, tzw. budynki składowe, hodowlane i gospodarcze. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna występuje w większej ilości w miejscowości gminnej. Na pozostałym obszarze gminy spotyka się sporadycznie pojedyncze budynki jednorodzinne w ciągu zabudowy zagrodowej.

Na terenie gminy zlokalizowane są również budynki zabudowy wielorodzinnej.

IV.7.3. OŚWIATA I WYCHOWANIE

W skład systemu edukacji gminnej wchodzą

następujące jednostki:

− Zespół Szkól Podstawowo-Gimnazjalnych w Jarczowie, w tym:

  - Szkoła Podstawowa w Jarczowie (136)
  - Publiczne Gimnazjum w Jarczowie (176)
  - Szkoła Filialna w Wierszczycy (klasy I-III, 41)

− Szkoła Podstawowa w Chodywańcach (51)

− Szkoła Podstawowa w Gródku (55)

− Przedszkole Samorządowe w Jarczowie (25)

Ogółem liczba uczniów w roku szkolnym 2006/07 wynosiła 459 (Źródło: Plan Rozwoju Lokalnego Gminy na lata 2007-2013)

Wychowanie przedszkolne

Na terenie gminy działa jedna placówka wychowania przedszkolnego, w Jarczowie, do którego w roku szkolnym 2006/2007 uczęszczało 25 dzieci i zatrudniony był jest 1 wychowawca. Placówka wyposażona jest w dwa pomieszczenia.

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

- Szkoła podstawowa w Jarczowie

W roku szkolnym 2006/2007 w szkole uczyło się 136 uczniów w 7 oddziałach klas I–VI. Do szkoły tej uczęszczają uczniowie z następujących miejscowości:
- od klasy pierwszej – Jarczów, Jarczów Kolonia Pierwsza, Jarczów Kolonia Druga, Korhynie, Zawady, Nowy Przeorsk
- od klasy czwartej – Wierszczyca, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn

W szkole zatrudnionych było w tym roku 13 nauczycieli.

Szkoła posiada 6 sal lekcyjnych, pracownię komputerową wyposażoną w 10 zestawów komputerowych, świetlicę, salę gimnastyczną, pomieszczenia na sekretariat, gabinet dyrektora, pokój nauczycielski Oprócz tego jest jeszcze zastępcza sala do zajęć z korektywy.

Podczas zajęć sportowych uczniowie mogą korzystać z boisk znajdujących się przy szkole, a są to :
− boisko do piłki nożnej
− boisko do piłki siatkowej
− boisko do koszykówki

- Gimnazjum publiczne w Jarczowie

W roku szkolnym 2006/2007 w szkole uczyło się 176 uczniów w 8 oddziałach klas I–III. Uczniowie uczęszczają do szkoły z takich miejscowości jak: Jarczów, Jarczów Kolonia Pierwsza, Jarczów Kolonia Druga, Korhynie, Zawady, Wierszczyca, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn, Chodywańce, Plebanka, Jurów, Gródek, Kolonia Gródek, Wola Gródecka, Kolonia Wola Gródecka, Nowy Przeorsk

W szkole zatrudnionych było w tym roku szkolnym łącznie z dyrektorem 14 nauczycieli.

W szkole znajduje się 6 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa wyposażona w 10 zestawów komputerowych, 2 sale lekcyjne zastępcze, kuchnia i stołówka , pomieszczenia na sekretariat, gabinet dyrektora, pokój nauczycielski. W budynku znajduje się też biblioteka gminna, z której korzystają uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum.

- Szkoła filialna w Wierszczycy

W roku szkolnym 2006/2007 w szkole uczyło się 42 uczniów w 3 oddziałach klas I – III. Oddział przedszkolny liczył 9 dzieci. Do szkoły tej uczęszczają uczniowie z następujących miejscowości: Wierszczyca, Przewłoka, , Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn.

W szkole zatrudnionych było łącznie z kierownikiem 6 nauczycieli.

W szkole są 3 sale lekcyjne, świetlica i kuchnia, pomieszczenia na pokój nauczycielski i gabinet kierownika. Na zewnątrz szkoły znajduje się boisko do piłki nożnej i plac do zajęć ruchowych. Brak jest sali gimnastycznej.

I piętro budynku szkoły nie jest wykorzystane do celów oświatowych..

- Szkoła podstawowa w Chodywańcach

W roku szkolnym 2006/07 w szkole uczyło się 51 uczniów w 4 oddziałach klas 0-VI. W szkole uczą się dzieci z następujących miejscowości: Chodywańce, Jurów, Plebanka i Nowosiółki Kardynalskie.

W roku szkolnym 2006/07 w szkole zatrudnionych było łącznie z dyrektorem 10 nauczycieli (w tym 7 na pełnych etatach i 3 na 9/18, 5/18 i 4/18 etatu)

Szkoła posiada 6 sal lekcyjnych, l pracownię komputerową z komputerami pochodzącymi z darowizn i zakupu na szkolenia z funduszy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, bibliotekę, kuchnie i stołówkę, gabinet dyrektora, pokój i nauczycielski.

Podczas zajęć sportowych uczniowie mogą korzystać z boisk znajdujących się przy szkole tj.:
− boisko do piłki nożnej,
− boisko do piłki siatkowej,
− boisko do koszykówki

Szkoła posiada zestaw „mini piłki nożnej", „mini siatkówki', 4 stoły tenisowe typu „Tajfun" i zestaw do gry w badmintona,

W szkole działa Uczniowski Klub Sportowy „Orkan", Parafialny Klub Sportowy „Promyk" oraz Klub Miłośników Przyrody współpracujący z Ogólnopolskim Towarzystwem i Przyrodniczym „pro-Natura" w Wrocławiu.

- Szkoła podstawowa w Gródku

Do szkoły uczęszczają uczniowie ze wsi Gródek, Wola Gródecka, Kolonia Wola Gródecka i Kolonia Gródek. Nie ma dzieci z poza obwodu szkoły. W szkole obecnie są cztery oddziały (0-I; II-IIV; IV-V). Liczba uczniów roku szkolnym 2006/2007 wynosiła 52, do oddziału zerowego uczęszcza 5 dzieci.

W szkole zatrudnionych było w tym roku pięciu nauczycieli w pełnym wymiarze godzin, dwóch na pół etatu, dyrektor, sprzątaczka oraz dwóch palaczy (pracownicy sezonowi).

W szkole są cztery sale lekcyjne, biblioteka, pokój nauczycielski, gabinet dyrektora i szatnia.

Na zewnątrz szkoły znajduje się boisko do piłki nożnej i piłki siatkowej oraz plac do zajęć ruchowych. Brak jest sali gimnastycznej.

Aktualnie sieć szkół na terenie gminy Jarczów jest właściwa i w pełni zabezpiecza potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Na terenie gminy nie znajdują się żadne szkoły średnie.

Młodzież po ukończeniu gimnazjum może kontynuować naukę w najbliższych miejscowościach: Tomaszów Lubelski, Rachanie, Lubycza Królewska.

IV.7.4. OCHRONA ZDROWIA I OPIEKA SPOŁECZNA

Na terenie Gminy Jarczów funkcjonują dwa ośrodki podstawowej opieki zdrowotnej:

− Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej „MEDYK" w Jarczowie

− Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej w Podhorcach

Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej w Jarczowie powstał wiosną 2001 roku w wyniku przekształcenia z Gminnego Ośrodka Zdrowia, który podlegał ZOZ w Tomaszowie Lub.

Budynek, w którym świadczone są usługi medyczne stanowi mienie komunalne gminy. Znajdują się w nim: gabinet lekarski, stomatologiczny, zabiegowy, pomieszczenia do badań EKG, rejestracja chorych, punkt szczepień.

Zakład w roku 2004 zatrudniał 4 lekarzy w tym internistę posiadającego II stopień specjalizacji, neurologa i 2 lekarzy rodzinnych. Personel średni stanowiły: 2 pielęgniarki środowiskowo-rodzinne, pielęgniarka szkolna, pielęgniarka praktyk - koordynująca.

NZOZ „MEDYK" udostępnia swoje pomieszczenia także na działalność prywatnego gabinetu laryngologicznego oraz gabinetu stomatologicznego w nim posiadającego umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia.

W roku 2004 gabinet „MEDYK" obejmował opieką 2580 pacjentów. Zakład świadczy usługi głównie w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Podhorcach świadczy usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej 693 mieszkańcom gminy (obsługuje 5 miejscowości w gminie tj. Nedeżów, Gródek, Gródek- Kolonia, Wola Gródecka, Wola Gródecka-Kolonia).

Świadczenia zdrowotne w tej placówce realizowane są poprzez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, lekarza pediatrę, lekarza chorób wewnętrznych. Personel średni to: pielęgniarka środowiskowo-rodzinna, położna, pielęgniarka szkolna w Szkole Podstawowej w Grodku i Podhorcach.

Ponadto na terenie Gminy Jarczów znajduje się prywatna apteka zlokalizowana w Jarczowie.

W chwili obecnej istniejące placówki zaspokajają potrzeby mieszkańców jeśli chodzi o dostęp do podstawowej opieki medycznej.

Na obszarze gminy brak jest szpitala oraz specjalistycznej opieki zdrowotnej; mieszkańcy gminy korzystają z usług specjalistycznych w pobliskich miastach powiatowych: w Zamościu i Tomaszowie Lubelskim oraz w mieście wojewódzkim -Lublinie.

Zadania w zakresie pomocy społecznej przy Urzędzie Gminy w Jarczowie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Zadaniem gminy w zakresie pomocy społecznej jest w szczególności:

a) prowadzenie domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia o zasięgu lokalnym

b) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

c) przyznawanie pomocy rzeczowej

d) przyznawanie pomocy (zasiłków, pożyczek) na usamodzielnienie ekonomiczne

e) zadania o charakterze obligatoryjnym:

- udzielenie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania
- świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania
- pokrywanie wydatków za świadczenia zdrowotne osobom nie objętym ubezpieczeniem

Gmina realizuje również zadania zlecone przez administrację rządową. Wśród tych zadań wyróżnia się:

a) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, renty socjalnej, dodatków przysługujących do tych świadczeń

b) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych, gwarantowanych okresowych i specjalnych okresowych

c) opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne za osoby korzystające z zasiłków stałych i zasiłków okresowych gwarantowanych

d) przyznawanie zasiłku celowego w formie biletu kredytowego

e) świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych, przysługujących na podstawie umowy o ochronie zdrowia psychicznego

f) organizowanie i prowadzenie środowiskowych domów pomocy społecznej

g) zadania wynikające z rządowych programów celowych:

- pomoc wynikająca z ochrony macierzyństwa
- dożywianie dzieci i młodzieży w szkołach podstawowych
- dopłata do wydatków na leki

Największym i najistotniejszym problemem na terenie gminy jest ubóstwo i bezrobocie rodzin. Problem ten dotyczy szczególnie rodzin wielodzietnych, niepełnych, z problemami alkoholowymi, oraz rodzin z osobami niepełnosprawnymi i z długotrwała chorobą. W gminie ubóstwo stanowi najczęstszą przyczynę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, co oznacza, że dochody rodzin nie zaspokajają ich podstawowych potrzeb – w tym bytowych.

Bezrobocie na terenie gminy w dużym stopniu przyczynia się do procesu ubożenia mieszkańców, a tym samym do wzrostu liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Likwidacja SKR-u, PGR-u i związane z tym zmiany własnościowe spowodowały, że mieszkańcy utracili pracę stając się osobami bezrobotnymi, niejednokrotnie bez żadnej możliwości podjęcia pracy i zabezpieczenia środków na utrzymanie rodziny. Mimo organizowanych prac interwencyjnych finansowanych przez Powiatowy Urząd Pracy i Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa ze względu na krotki okres trwania tych prac ludzie ci ponownie ubiegają się o pomoc w Ośrodku Pomocy.

W związku z w/w problemami pogłębia się poziom ubożenia społeczeństwa i co za tym idzie z pomocy społecznej korzystają ludzie młodzi w wieku produkcyjnym.

W roku 2002 z pomocy społecznej skorzystało 290 rodzin, którym decyzją przyznano świadczenie (liczba osób w tych rodzinach wynosiła 687), w tym:

- z powodu ubóstwa z pomocy ośrodka skorzystało 109 rodzin, a liczba osób ogółem w tych rodzinach wynosiła 473.
- z powodu ubóstwa o pomoc ubiegało się 121 rodzin, o liczbie osób w tych rodzinach 501.
- z powodu niepełnosprawności z pomocy skorzystało 76 rodzin.
- z powodu bezrobocia jednego lub obojga małżonków w 2002 roku o pomoc ubiegało się 24 rodziny o łącznej liczbie osób w rodzinach 541.

IV.7.5. KULTURA

W gminie Jarczów działają dwie biblioteki:

- Biblioteka Gminna w Jarczowie
- Filia Biblioteki w Gródku

W niemal każdej miejscowości należącej do gminy Jarczów, znajduje się świetlica, która podlega określonej jednostce Ochotniczej Straży Pożarnej; w Jarczowie znajduje się Gminny Ośrodek Kultury, który prowadzi ognisko muzyczne, pomagając dzieciom i młodzieży na rozwijanie talentów. Przy SOK w Jarczowie działa zespół młodzieżowy -PROMYK.

Na obszarze gminy działalność kulturalno - oświatową i rozrywkową, organizują kluby i wspomniana już, OSP, funkcjonujące w remizach i remizo - świetlicach. W większości stanowią one budynki parterowe w dobrym i średnim stanie technicznym. Remizy OSP znajdują się w 14 miejscowościach: Nedeżów, Przewłoka, Wierszczyca, Jurów, Chodywańce, Łubcze, Szlatyn, Wola Gródecka, Kol. Gródek, Gródek, Korhynie, Kol. Jarczów, Sowiniec, Zawady.

Usługi kultu na terenie gminy, w obrządku rzymsko - katolickim, realizują parafie i obiekty sakralne z zabudową towarzyszącą- plebaniami. Wiele z obiektów kultury posiada walory zabytkowe:

1. Jarczów - kościół parafialny p.w. św. Stanisława Bpa /drewniany z około 1755 r. -wpisany do rejestru zabytków/

2. Gródek - kościół parafialny p.w. św. Anny /murowany 1840 - 46 r., wnętrza z końca XIX w. - wpisany do rejestru zabytków/

IV.7.6. USŁUGI POCZTOWO - TELEKOMUNIKACYJNE

W gminie Jarczów funkcjonuje jedna placówka pocztowa. W Gródku znajduje się Agencja Pocztowa.

Na terenie całej gminy jest możliwość podłączenia się do stacjonarnej sieci telefonicznej, stały dostęp do sieci internetu nie posiadają tylko mieszkańcy Jurowa, Chodywaniec, Plebanki oraz część gospodarstw z Woli Gródeckiej- Kolonia.

IV.7.7. SPORT I REKREACJA

W Chodywańcach działa GLKS Gminny Klub Sportowy - GRAF, który organizuje spotkania regionalne i ponad regionalne w piłce nożnej.

Na terenie gminy są dwa stadiony sportowe: Jarczów i Chodywańce oraz tereny sportowe w postaci boisk przyszkolnych.

Na obszarze gminy nie występują właściwie zorganizowane ośrodki i tereny rekreacyjno - wypoczynkowe.

Atrakcyjność terenów pod względem występowania np. łąk, stawów rybnych, sprzyja działalności takich organizacji jak: koła wędkarskie. Wymienione warunki i walory środowiskowe, sprzyjają perspektywicznym organizowaniem urządzonych ośrodków wypoczynkowo - rekreacyjnych.

IV.7.8 TURYSTYKA

Walory turystyczne gminy Jarczów, wskazują na potrzebę uznania turystyki za jeden z potencjalnych kierunków rozwoju gospodarczego gminy. Rozwój funkcji turystycznych może być poważnym źródłem dochodów ludności. Z rozwojem turystyki związane jest również ożywienie innych gałęzi gospodarki; handlu, gastronomii, transportu. Głównymi atutami dla rozwoju turystyki są dogodne, naturalne walory przyrodnicze i kulturowe.

Na obszarze gminy znajduje się rezerwat przyrody „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec" z cennym starodrzewem. Na terenie gminy możemy przyjrzeć się również cennym pomnikom przyrody: dąb szypułkowy /Kol. Gródek/, który mierzy w obwodzie 300 cm i osiągnął wysokość 15 m; aleja 27 lip drobnolistnych /Chodywańce/, których wysokość wynosi od 20 do 25 m i mierzą w obwodzie 131 - 420 cm. Należy również wspomnieć o cennych starodrzewach rosnących przy zabytkowych kościołach, cmentarzach czy zespole dworskim w Korhyniach.

Gmina posiada wiele cennych zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Wspomnieć należy tutaj, kordegardę pałacową w Chodywańcach z 2 poł. XVIII w., niestety nie najlepszego już stanu; kościół drewniany /dawną cerkiew/ w Jarczowie pochodzącą z około 1755 r., kościół, dzwonnicę oraz cmentarz w Gródku z poł. XIX w. czy też zespół dworski z parkiem, a raczej jego pozostałościami z XIX w., w Korhyniach.

Coraz większego znaczenia dla turystyki nabiera bliskie położenie gminy z Tomaszowem Lubelskim, głównie przy wykorzystaniu sobotnio - niedzielnego wypoczynku. W całej bazie turystycznej, niewielki udział mają hotele, motele i pensjonaty.

Komplementarnym działaniem jest tworzenie sieci gospodarstw agroturystycznych, mogących przyjąć wczasowiczów na 1 - 2 tygodniowy letni lub zimowy wypoczynek. Szeroki rozwój możliwości rekreacyjnych gminy wiąże się z opracowaniem strategicznego programu rozwoju agroturystyki.

IV.7.9. USŁUGI KOMERCYJNE

Ważne znaczenie dla funkcjonowania gminy ma rozwój usług o charakterze komercyjnym: bytowych, handlowych, gastronomicznych, rzemiosła. W wyniku przemian społeczno - ekonomicznych, w kraju nastąpił dynamiczny rozwój sieci usług realizowanych przez prywatnych inwestorów.

Sytuacja gospodarcza w gminie Jarczów w sektorze działalności pozarolniczej nie jest łatwa. Z jednej strony brakuje środków finansowych, które zapewniałyby szybszy rozwój, z drugiej strony w gminie brak jest niezbędnej infrastruktury, która przyciągałaby inwestorów z zewnątrz, a także kadry wykwalifikowanych fachowców.

Podmioty gospodarcze w gminie Jarczów wg wybranych Sekcji (rejestr REGON)

ogółem	W tym						
	działalność produkcyjna	budownictwo	handel hurtowy i detaliczny	hotele i restauracje	transport i łączność	pośrednictwo finansowe	obsługa nieruchomości i wynajem
153	7	12	37	1	17	4	5

Stan na dzień 31.12.2006r. źródło „Lokalna Strategia Rozwoju obszaru G6 Grzędy Sokolskiej”

Firmy działające w gminie Jarczów koncentrują swą działalność przede wszystkim na handlu oraz transporcie. Znaczny udział firm o handlowym profilu jest zrozumiały. Ta dziedzina jako pierwsza została poddana pełnej liberalizacji.

W większości wsi występują usługi elementarne, takie jak: sklepy, punkty sprzedaży drobno detalicznej, zlewnie mleka. Posiadają one formy rozproszone, a swoim usytuowaniem nawiązują do osadnictwa i odbiorcy. Natomiast placówki usługowe, takie jak apteka, ośrodek zdrowia, sklepy wielobranżowe zlokalizowane są głównie w Jarczowie. W ośrodku gminnym, zlokalizowane są również usługi administracji publicznej /Urząd Gminy, Policja/, administracji gospodarczej /Bank Spółdzielczy/ oraz Straż Pożarna.

Na obszarze gminy bardzo słabo rozwinięta jest sieć instytucji wspomagania biznesu. Odczuwa się brak placówek obsługi przedsiębiorczości, jak: ośrodki doradcze, lokalne fundusze pożyczkowo - gwarancyjne, firmy konsultingowe i marketingowe

IV.7. 10. ROLNICTWO

Warunki glebowe

Głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decyduję o możliwościach rozwoju rolnictwa gminy są: gleby, warunki wodne i rzeźba terenu.

Warunki klimatyczne sprzyjają gospodarce rolnej czego przykładem jest długość okresu wegetacji roślin. Tereny gminy należą do bardziej suchych obszarów województwa lubelskiego (nieco ponad 550 mm opadów).

Gleby występujące na terenie gminy są bardzo przydatne dla rozwoju rolnictwa. Wyrazem tego jest duży udział bardzo dobrych i dobrych kompleksów przydatności rolniczej.

Udział poszczególnych kompleksów glebowych w ogólnej powierzchni gruntów rolnych

kompleks	%
Pszenny bardzo dobry	23,6
Pszenny dobry	47,7

Pszenny wadliwy	19,6
Żytni bardzo dobry	4,5
Żytni dobry	0,3
Żytni słaby	2,8
Żytni najsłabszy	0,4
Zbożowo pastewny mocny	1,1

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Udział poszczególnych kompleksów glebowych w ogólnej powierzchni użytków zielonych

kompleks	%
Użytki zielone dobre i bardzo dobre	0,5
Użytki zielone średnie	56,5
Użytki zielone słabe i najsłabsze	43,0

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Podstawowe znaczenie gospodarcze posiadają występujące we wszystkich wsiach gminy najcenniejsze rolniczo grunty kompleksów pszennych, w tym zwłaszcza kompleksów pszennego dobrego i bardzo dobrego, które zajmuje aż 71,3 % gruntów ornych. Lokalnie występują również grunty kompleksu pszenno wadliwego oraz gleby kompleksów żytniego bardzo dobrego i żytniego słabego nadające się do uprawy roślin o niższych wymaganiach.

Potwierdzeniem wysokiej jakości gleb jest także znaczny udział gleb wysokich klas bonitacyjnych.

Procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych gruntów ornych w gminie Jarczów

Klasa bonitacyjna	Procentowy udział	Charakterystyka gleb
I i II	21,1	Bardzo dobre
III	51,7	Dobre
IV	22,6	Średnie
V	3,6	Słabe
VI	1,0	Bardzo słabe

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Użytki rolne I, II i III klasy bonitacji stanowią 76,8 % , a gleby IV klasy bonitacji 22,6 %. Łącznie gleby wysokich klas bonitacji od I do IV klasy stanowią 95,4 % gruntów ornych gminy. Gleby te zaliczane są do kompleksów glebowych pszennych i żytniego bardzo dobrego . Nadaje się pod uprawę roślin o wysokich wymaganiach .

Procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych użytków zielonych w gminie Jarczów

Klasa bonitacyjna	Procentowy udział	Charakterystyka gleb
II	2,5	Bardzo dobre
III	21,4	Dobre
IV	28,3	Średnie
V	39,6	Słabe
VI	8,2	Bardzo słabe

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Powyższe zestawienie świadczy o tym, że użytki zielone zajmują gleby w większości średnie i słabe.

Istotny problem gospodarczy zwłaszcza we wsiach w części północnej gminy stwarza natomiast niekorzystna rzeźba terenu oraz towarzysząca jej silna erozja gleb.

Problem ten dotyczy gleb w miejscowościach : Grodek Kolonia, Wola Gródecka, Wola Gródecka Kolonia, Nedeżów, Przewłoka, Sowiniec, Łubcze oraz Korhynie w zachodniej części podlegające erozji w stopniu intensywnym, silnym i bardzo silnym.

Użytkowanie gruntów

W strukturze użytkowania ziemi największą powierzchnię zajmują użytki rolne, które w ogólnej powierzchni gminy stanowią 60%. Wśród użytków rolnych dominują grunty orne, które stanowią 87% ich powierzchni;

Użytkowanie gruntów w gminie

Powierzchnia ogólna w ha	**Użytki rolne w ha**					**Lasy i grunty leśne**	**Pozostałe**
	razem	gr. orne	sady	łąki	pastw.		
10 750	6472	5617	8	769	82	1534	2744

Stan na 2009 r. Źródło GUS

Ludność w gospodarstwach domowych

Z danych Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku wynika, że liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi 3638 osób i stanowi to około 90,5 % ogółu ludności gminy.

Po 1996r. nastąpił wzrost ludności w gospodarstwach domowych, w związku ze zmniejszeniem się migracji zewnętrznej poza granice gminy. Likwidacja wielu zakładów pracy, brak wolnych miejsc spowolniło procesy migracyjne i skłoniło w wielu wypadkach do powrotów na wieś (szczególnie ludzi młodych).

Struktura użytków rolnych wg rodzajów użytkowania

Produkcja rolnicza w gminie odbywa się głownie w gospodarstwach indywidualnych.

W ich posiadaniu znajduje się 88,8 % areału użytków rolnych.

Struktura użytkowania gruntów rolnych wg. Rodzajów użytkowników (stan na dzień 30.06.2003)

Rodzaj użytkownika	%
Gospodarstwa indywidualne	88,77
Spółdzielnie produkcyjne	8,24
PFZ, AWRSP	1,47
Inne	1,52
Razem	100

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy na lata 2004-2010

Struktura agrarna gospodarstw indywidualnych w gminie Jarczów

Powierzchnia gospodarstw rolnych

Razem	do 10 ha	10-20 ha	20-50 ha	>50 ha
1010	822	151	34	0

Stan na rok 2007, źródło: „Lokalna Strategia Rozwoju obszaru G6 Grzędy Sokolskiej”

W gminie Jarczów przeważają gospodarstwa do 5 ha i zajmują największą powierzchnię użytków rolnych. W ciągu ostatnich lat obserwuje się tendencję do rozdrabniania gospodarstw. Niewielkie gospodarstwa dzielone są na jeszcze mniejsze areały. Ta rozdrobniona struktura wpływa na dekoncentrację produkcji. Stwierdza się w ostatnim czasie zwiększoną liczbę zawierania umów dzierżawy tzn. całe gospodarstwa lub ich część są oddawane w dzierżawę dla właścicieli większych gospodarstw.

Struktura zasiewów

Rolnictwo gminy oparte jest głównie na produkcji zbóż nisko plonujących, dających małe dochody, ale też nie wymagających pielęgnacji i wysokiego nawożenia.

Dominującą grupą upraw są zboża, których udział w ogólnej powierzchni zasiewów stanowiło w 2002 roku 72,6%. Wśród tej grupy roślin, poważną pozycję zajmuje pszenica - 62,5% powierzchni zasiewów. Następne są: jęczmień - 34,2% i zboża pozostałe: żyto -0,9%, owies - 2,4%. Pewną pozycje w strukturze zasiewów zajmuje również burak cukrowy. Jego udział w ogólnej powierzchni zasiewów wynosi, 9,8%. Dużą część zasiewów zajmuje również uprawa ziemniaków, które zajmują 8,6% gruntów rolnych w gminie (dane na rok 2002).

W zdecydowanej większości gospodarstw uprawia się zboże i prowadzi się chów zwierząt gospodarskich.

Struktura zasiewów i szacunkowe plony

Rodzaj	Powierzchnia	Udział w %	Szacunkowy plon q/ha
Pszenica	2870	62,5 %	38
Żyto	40	0,9%	31
Jęczmień	1570	34,2%	32
Owies	110	2,4%	28
Zboża ogółem	4590	72,6%	35,7
Ziemniaki	330	5,2%	200
Warzywa	85	1,3%	
Buraki cukrowe	620	9,8%	
Strączkowe	150	2,5%	20
Pozostałe	543	8,6%	
Powierzchnia zasiewów ogółem	6318	100%	

Stan na rok 2002

Hodowla zwierząt

Hodowla zwierząt gospodarskich oraz ich struktura wykazuje związek z naturalnymi warunkami przyrodniczymi i strukturą zasiewów. Dominującym gatunkiem w hodowli zwierząt jest bydło - 2090 sztuk na 100 ha użytków rolnych gdzie w województwie 42,64 szt./lOO ha, a w kraju 37,7 szt./lOO ha. Następnie trzoda chlewna- 1761 szt./lOO ha, w województwie 89 szt./lOO ha, w kraju 103,9szt./100ha użytków rolnych (dane na rok 2002).

Obsada zwierząt w sztukach fizycznych

Wyszczególnienie	Liczba	Obsada
Bydło w tym:	2090	27.8
krowy	1101	14,6
trzoda chlewna	1761	23,4
konie	60	0,8
kozy	34	0,5
owce	112	U5

Stan na rok 2002

Wyposażenie w maszyny rolnicze

Czynnikiem intensyfikacji produkcji rolnej jest wyposażenie rolnictwa w środki produkcji zarówno trwałe: maszyny, narzędzia rolnicze jak i obrotowe: nawozy mineralne, środki ochrony roślin i inne.

Wyposażenie w maszyny rolnicze (dane na rok 2002)

Kombajny zbożowe	59
Kombajny buraczane	70
Rozsiewacze nawozów	150
Rozrzutniki obornika	310
Kosiarki ciągnikowe	298
Ładowacze chwytakowe	73
Kopaczki do ziemniaków	310
Sadzarki do ziemniaków	155
Opryskiwacze ciągnikowe	327
■ polowe	327
Schładzarki do mleka	105
Agregaty uprawowe	238

IV.7.12. LEŚNICTWO

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Jarczów, wynosi 1534,2 ha. Stanowi to 14% powierzchni gminy. Struktura własności gruntów leśnych przedstawia się następująco:

- stanowiące własność Nadleśnictwa Tomaszów Lub. - 1342,3 ha,
- stanowiące własność prywatną – 191,9 ha

Na terenie gminy Jarczów istnieją również obszary chronione:

- rezerwat częściowy „Las Lipowy w uroczysku Bukowiec" -11,58 ha
- ogólna powierzchnia lasów ochronnych na terenie gminy - 641,42 ha w tym:
  - lasy glebochronne - 97,72 ha
  - lasy wodochronne - 244,92 ha
  - lasy stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody - 293,5 ha
  - lasy wodochronne stanowiące ostoje zwierząt chronionych - 96,58 ha

IV.8. SYSTEM KOMUNIKACJI

Sprawnie rozwinięty system układu komunikacji drogowej jest istotnym elementem prawidłowego funkcjonowania. Przez teren gminy nie przebiega żadna droga krajowa. Dostępność komunikacyjna gminy Jarczów jest dobra. Przez gminę prowadzi sieć dróg sklasyfikowanych jako powiatowe i gminne. W celu usprawnienia prawidłowej komunikacji, istnieje konieczność modernizacji istniejących dróg, która sprowadziłaby się do poprawy stanu technicznego nawierzchni, w razie potrzeby poszerzenia jezdni do 6 m, korekty łuków poziomych oraz rozbudowa skrzyżowań. Do poprawienia powiązań wewnętrznych gminy oraz lepszego obsłużenia terenu gminy istnieje potrzeba utwardzenia dróg gminnych.

Drogi powiatowe

Sieć dróg powiatowych na terenie gminy pełni rolę w połączeniach miejscowych. Zapewnia ona dodatkowo, poza wewnętrzną komunikacją obszaru gminy, połączenia jej z terenami sąsiadującymi województwa, regionu i kraju.

Przez teren gminy przebiega 11 odcinków dróg powiatowych, o łącznej długości 51,931 km /dróg utwardzonych/ + 8,449 km /dróg nieutwardzonych/ = 60,380 km

- 2528L Podhorce - Nowa Wieś - Nedeżow - Przewłoka dł. odcinka 4.199 mb.
- 2516L Gorno - Wola Grodecka - Telatyn dł. odcinka 4.673 mb.
- 2521L Tomaszow Lub. - Ulhowek dł. odcinka 12.543 mb.
- 2527L Nedeżow - Sowiniec dł. odcinka 3.327 mb.
- 2536L Wierszczyca - Jarczow - Korhynie - Ruda Żurawiecka dł. odcinka 8.962 mb.
- 2542L Tomaszow Lub. - Przeorsk - Korhynie dł. odcinka 1.365 mb.
- 2541L Korhynie - Żyłka - Szalenik dł. odcinka 5.537 mb.
- 2531L Jarczow - Jurow - Machnow dł. odcinka 6.577 mb.
- 2532L Łubcze - Szlatyn - Jurow dł. odcinka 4.171 mb.
- 2533L Chodywańce - Plebanka - Dyniska Nowe dł. odcinka 3.049 mb.
- 2510L Wola Grodecka - Wierszczyca dł. odcinka 6.977 mb.

Drogi gminne

Połączenia komunikacją drogową, pomiędzy jednostkami osiedleńczymi produkcyjnymi (wioskami), jednostkami wspomagającymi i jednostką podstawową, tj: ośrodkiem gminnym, zapewnia - sieć dróg gminnych. Układ ten, wspomagany siecią dróg lokalnych i dojazdowych, zapewnia główne dojazdy do pól uprawnych i wywóz płodów rolnych.

Na obszarze gminy wiedzie sieć 30 dróg gminnych o łącznej długości - 32,400 km, w tym nawierzchni utwardzonej 19.400 mb.

- droga gminna Nr 011925 - Grodek - Nedeżow dł. odcinka 5.600 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 3.500 mb. pozostała dł. odcinka 2.100 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 011926 - Kol. Grodek - Podlodow dł. odcinka 1.500 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 600 mb. pozostała dł.900 mb. to droga gruntowa .

- droga gminna Nr 011644 - Łubcze - Podlodow dł. odcinka 1.000 mb. odcinek w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 011927 - Szlatyn - Hubinek dł. odcinka 2.300 mb. w tym utwardzona 1.300 mb. pozostała dł. 1.100 mb. wykonana jest z niesortu .
- droga gminna Nr 011928 - Zawady - Chodywańce dł. odcinka 4.200 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 1.600 mb., odcinek 500 mb. wykonany jest z niesortu pozostała dł. 2.100mb. to droga gruntowa.
- droga gminna Nr 011929 - Jarczow - Przewłoka dł. odcinka 5.300 mb. w tym nawierzchnia utwardzona to 4.000 mb. pozostała długość odcinka 1.300 mb. to droga gruntowa .
- droga gminna Nr 011930 - Kol. Jarczow I - Przeorsk dł. odcinka drogi 3.500 mb. w tym powierzchnia utwardzona 1.500 mb. natomiast odcinek 2.000 mb. Wykonany jest z niesortu.
- droga gminna Nr 011931 - Grodek - Wola Grodecka dł. odcinka 1.300 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 300 mb. odcinek 400 mb. wykonany jest z niesortu pozostała dł. 600mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 011932 - Grodek dł. odcinka 900 mb. wykonana z niesortu
- droga gminna Nr 011933 - Kol. Wola Grodecka dł. odcinka 600 mb. odcinek w całości utwardzony
- droga gminna Nr 011934 - Kol. Grodek dł. odcinka 900 mb. w całości utwardzony
- droga gminna Nr 011936 - Wierszczyca dł. odcinka 3.200 mb. odcinek o dł.mb wykonany jest z niesortu a odcinek o dł. 400 mb. utwardzony
- droga gminna Nr 011935 - Wierszczyca dł. odcinka 1300 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 800 mb. pozostała dł. 500 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 011937 - Szlatyn - Łubcze dł. odcinka 500 mb. rowy wykopane odcinek nie utwardzony .
- droga gminna Nr 011938 - Chodywańce dł. odcinka 600 mb. odcinek wykonany z niesortu
- droga gminna Nr 011939 - Chodywańce dł. odcinka 600 mb. odcinek wykonany z niesortu
- droga gminna Nr 011940 - Chodywańce dł. odcinka 300 mb. droga gruntowa
- droga gminna Nr 011941 - Jurow dł. odcinka 300 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 011942 - Jurow dł. odcinka 500 mb. w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 011943 - Jarczow - Zawady dł. odcinka 800 mb. w całości utwardzona
- droga gminna Nr 011944 - Jarczow Kolonia Druga dł. odcinka 2000 mb. odcinek o dł. 700 mb. wykonany z niesortu pozostała dł. odcinka 1.300 mb. to droga gruntowa .
- droga gminna Nr 011945 - Jarczow Kolonia dł. odcinka 300 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 011946 - Przewłoka dł. odcinka 1.300 mb. wykonana z niesortu.
- droga gminna Nr 011947 - Nedeżow dł. odcinka 1.000 mb. wykonana z żużlu
- droga gminna Nr 011948 - Wierszczyca dł. odcinka 1.000 mb. odcinek utwardzony
- droga gminna Nr 011949 - Jarczow Kolonia Pierwsza - Jarczow dł. odcinka 200 mb.
- droga gminna Nr 011950 - Jarczow - Jarczow Kolonia Druga dł. odcinka 200 mb. odcinek utwardzony
- droga gminna Nr 011951 - Korhynie dł. odcinka 300 mb. wykonana z niesortu

– droga gminna Nr 011952 - Korhynie dł. odcinka 400 mb. wykonana z niesortu.

Stacje paliw

Na terenie gminy funkcjonują dwie dwunastogodzinne stacje paliw ogólnodostępne - w Jarczowie i w Przewłoce. Ponadto dystrybutory paliw znajdują się w bazach po byłych państwowych gospodarstwach rolnych między innymi w GHZ Przeorsk.

Stwierdza się niewystarczającą ilość czynnych całodobowo stacji paliw na terenie gminy.

Stacje obsługi samochodów

Nowoczesnej, dobrze wyposażonej i autoryzowanej stacji obsługi na obszarze gminy nie ma. Występują tylko trzy zakłady mechaniki pojazdowej - Przewłoka, Kol. Jarczów I, Jarczów. Większe autoryzowane stacje obsługi pojazdów znajdują się w Zamościu i Tomaszowie Lubelskim.

Parkingi

Na terenie gminy brak jest wystarczającej ilości parkingów dla samochodów osobowych i towarowych, w Jarczowie, co prawda wydzielono niewielką ilość miejsc parkingowych, służą one głównie mieszkańcom oraz niewielkiej ilości osób przyjezdnych.

Odczuwalny jest brak parkingów ogólnodostępnych, urządzonych zgodnie ze standardem europejskim (bieżąca woda, sanitariaty, sklep, bar, stacja obsługi pojazdów).

Komunikacja publiczna

Zbiorowy ruch pasażerski, na omawianym terenie, obsługiwany jest przez PPKS między innymi Tomaszów Lubelski, Zamość.

Układ linii autobusowych powoduje, że szereg sołectw ma korzystne połączenia. W czasie roku szkolnego wprowadzono dodatkowe kursy autobusowe

IV.9. SYSTEM INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I KOMUNALNEJ

IV.9.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ

Stan wyposażenia gminy w wodociągi zależy od takich czynników jak: stopnia rozproszenia sieci osadniczej, dostępu do wód podziemnych oraz stopnia zamożności samorządu gminnego.

Gmina Jarczów posiada małe pokrycie w sieć wodociągową, tylko około 35% mieszkańców gminy korzysta ze zbiorowej sieci wodociągowej. Wodociągi znajdują się w miejscowościach: Łubcze, Szlatyn, Wierszczyca, Plebanka, Przeorsk oraz część Jarczowa i Jarczów Kolonia I. Na chwilę obecną wykonywana jest dokumentacja projektowa na budowę sieci wodociągowej w miejscowościach: Jarczów, Jurów, Zawady, Jarczów Kolonia II, Korhynie. Pozostałych 65% mieszkańców korzysta ze studni kopanych bądź wierconych.

Stan sieci wodociągowej w poszczególnych miejscowościach

Nazwa miejscowości	**sieć wodociągowa**	
	w km	liczba przyłączy
Łubcze	4,2	79
Plebanka	1,8	41
Szlatyn	3,4	49

Ujęcia wody zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- Lubcze /obsługujący wieś Szlatyn/
- PGR Plebanka
- GHZ Przeorsk

Charakterystyka ujęć wody zlokalizowanych na terenie gminy

Lp.	Lokalizacja	Zasoby dyspozycyjne w m^3/24 h	Pobór wody w m^3/24 h
1.	ww Łubcze	1296	BD
2.	PGR Plebanka	180	80/osiedle SM
3.	GHZ Przeorsk	288	BD

Z własnych ujęć wody korzysta jedynie Urząd Gminy w Jarczowie.

Większość gospodarstw pobiera wodę ze studni kopanych, aczkolwiek sukcesywnie przechodzi się na studnie głębinowe wiercone z hydroforem włączonym automatycznie. Ten system jest właściwy tam, gdzie doprowadzenie wodociągu nie ma uzasadnienia ekonomicznego, ze względu na peryferyjne położenie gospodarstwa lub ogólnie duże rozproszenie gospodarstw. Natomiast w każdej miejscowości o względnym skupieniu zagród, właściwym jest zwodociągowanie gospodarstw.

IV.9.2. ODPROWADZANIE Ł OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW

Gmina Jarczów posiada system kanalizacji w : Jarczowie, Plebanie, Przeorsku i w Nowym Przeorsku.

Od 2006 roku funkcjonuje oczyszczalnia ścieków w Plebance o przepustowości 13 m3/dobę.

W 2007 roku została wybudowana oczyszczalnia ścieków i kanalizacja w Nowym Przeorsku, również w 2007 roku przebudowano sieć kanalizacji w Plebance.

Gospodarstwa rolne oraz zabudowa jednorodzinna na terenach nieskanalizowanych wyposażone są w lokalne urządzenia, w postaci suchych ustępów, indywidualnych urządzeń sanitarnych z dołami gnilnymi bądź własnych zbiorników ściekowych, tzw. szamb.

IV.9.3. GOSPODARKA ODPADAMI

Odpady komunalne z terenu gminy składowane są na składowisku w Wierszczycy o pojemności 13,4 tyś. m3.

Od 2007 roku wdrażany jest system zagospodarowania i segregacji odpadów stałych u źródła.

Każde gospodarstwo domowe otrzymuje nieodpłatnie przy podpisaniu umowy właściwie opisane, różnokolorowe worki. Przeznaczone są na odpady różne, makulaturę, szkło bezbarwne i butelki plastikowe. Odpady różne są odbierane raz w miesiącu, a odpady posegregowane raz na trzy miesiące. Koszt miesięczny wynosi 6 zł od gospodarstwa. Odbiorem odpadów zajmują się przedsiębiorstwa MPGKiM i ECLER ECOSYSTEM z Tomaszowa Lubelskiego.

IV.9.4. ENERGOENERGETYKA

Energia elektryczna stanowi podstawowe źródło energetyczne. Na terenie gminy wszystkie zakłady, instytucje oraz gospodarstwa rolne są w pełni zelektryfikowane. W chwili obecnej nie dostrzega się niedoboru energii elektrycznej.

Przez teren gminy przebiega:

- linia wysokiego napięcia 110 kV - Tomaszów Lubelski - Ulhówek
- linie średniego i niskiego napięcia napowietrzne

Odbiorcy zasilani są z sieci energetycznych o mocy 15 kV, doprowadzanych ze stacji transformatorowych. Wszystkie miejscowości gminy są zasilane w energię elektryczną. Istnieje potrzeba modernizacji sieci mn. w Korhyniach oraz w Jurowie. Przy drogach istnieje oświetlenie drogowe, w sumie jest lamp oświetleniowych 186 szt. Istnieje potrzeba zwiększenia ilości lamp, gdyż są wsie, ktore nie posiadają oświetlenia tj. Korhynie, Jarczow Kolonia Pierwsza, Nedeżow, Sowiniec, Szlatyn.

IV.9.5. CIEPŁOWNICTWO

Na terenie gminy nie istnieje centralne źródło ciepła, ani sieć ciepłownicza. Obiekty administracji, kultury, służby zdrowia, szkolnictwa, handlu, przemysłu i inne, ogrzewane są lokalnymi źródłami ciepła opalanymi paliwem stałym. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i zagrodowa ogrzewana jest węglem lub drzewem, rzadziej koksem lub gazem z butli. Do podgrzewania ciepłej wody dla celów bytowo - gospodarczych stosowane są najczęściej podgrzewacze elektryczne lub przemysłowe, gazowe - gazem z butli bądź drewnem.

IV.9.6. GAZYFIKACJA

Gmina Jarczów nie posiada gazu przewodowego, zaś jej mieszkańcy w coraz szerszym zakresie korzystają z gazu w butlach gazowych.

Potrzeba gazyfikacji gminy wynika z dwu podstawowych przesłanek: ekologicznych i gospodarczych. Obszar gminy Jarczów charakteryzuje się niewielkim skażeniem środowiska. Wobec braku zakładów przemysłowych, powietrze atmosferyczne jest skażone głównie przez kotłownie indywidualne ogrzewane węglem bądź drewnem oraz pojazdy samochodowe. Powszechne wykorzystanie gazu ziemnego pozwoli jeszcze zmniejszyć emisję gazów i pyłów szkodliwych.

Powszechne wykorzystanie gazu ziemnego jest uzasadnione również ekonomicznie. Chodzi nie tylko o usprawnienie pracy gospodyniom domowym, ale również o ogrzewanie mieszkań i przygotowywanie pasz dla zwierząt gospodarskich.

Posiadanie gazu wywiera także ogromny wpływ na powstawanie gospodarstw agroturystycznych.

W perspektywie przewiduje się budowę gazociągu o objęcie jej zasięgiem całego obszaru gminy.

IV.9.7. TELEKOMUNIKACJA

Stan telekomunikacji w gminie nie jest zadowalający. Liczba abonentów przypadających jest znikomo mała i wynosi 4. Na terenie gminy znajduje się jedna placówka pocztowo — telekomunikacyjna, którą obsługuje 5 osób. Na obszarze gminy nie działa, niestety, żaden z operatorów telefonii komórkowej.

IV.9.8. OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA

Na terenie gminy Jarczów działa 14 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, zrzeszających 323 członków.

Stan podstawowego wyposażenia technicznego przedstawia się następująco:

- samochody bojowe ciężkie typu STAR A 26P, STAR 244
- samochody bojowe lekkie typu ŻUK Al 5
- motopompy - 12 sztuk
- piły spalinowe
- odzież specjalna

Wszystkie jednostki współpracują z zawodową strażą pożarną w Tomaszowie Lubelskim.

WÓJT GMINY JARCZÓW

Załącznik nr 2
do uchwały nr VII/35/11
Rady Gminy Jarczów
z dnia 25 sierpnia 2011r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW

- zapis ujednolicony -

CZĘŚĆ B
KIERUNKI I ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

2011

B U D P L A N Sp. z o. o.
04 – 390 W A R S Z A W A, ul. gen. Ludwika Kickiego 26 B /10
Tel. (22) 870 42 62, fax. (22) 870 42 62, e-mail: budplan@vp.pl
BGKII O/Wwa 74113010200300000000035599, NIP 527-11-07-422
REGON 011909443, KRS 0000103293, K.Z. 50 000,00 PLN

Nazwa opracowania:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów

Zleceniodawca:

Urząd Gminy Jarczów

Wykonawca:

B U D P L A N Sp. z o. o.

04 – 390 W A R S Z A W A, ul. gen. Ludwika Kickiego 26 B /10

Tel. (22) 870 42 62, fax. (22) 870 42 62, e-mail: budplan@vp.pl

BGKII O/Wwa 74113010200300000000035599, NIP 527-11-07-422

REGON 011909443, KRS 0000103293, K.Z. 50 000,00 PLN

Główny projektant:

mgr inż. Anna Bereś członek Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie – WA-355

Zespół:

mgr Marta Przedpełska

mgr Iwona Szatkowska

mgr inż. Ilona Musiałek

ZESPÓŁ AUTORSKI STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r.:

ZESPÓŁ AUTORSKI:

PROJEKTANT MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
architekt Andrzej Rabiega
M.G.P.iB. Nr ewid. upr. 641/88

1. arch. Andrzej Rabiega (gł. proj.).....
2. mgr inż. Piotr Rabiega (proj.).....
3. techn. Alfred Kostrubiec (proj.).....
4. mgr inż. Marzena Rabiega.....

Elementy opracowania stanowiące załączniki do uchwały nr ……..
Rady Gminy Jarczów z dnia ……

Załącznik nr 1 – tekst STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW CZĘŚĆ A „UWARUNKOWANIA”

Załącznik nr 2 – tekst STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW CZĘŚĆ B „KIERUNKI”

Załącznik nr 3 – rysunek STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY JARCZÓW „UWARUNKOWANIA I KIERUNKI”

Spis treści:

I. ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY JARCZÓW....12

II. POLITYKA PRZESTRZENNA JAKO ELEMENT POLITYKI ROZWOJU GMINY...16

II.2. PODZIAŁ FUNKCJONALNY OBSZARU GMINY....20

III.GŁÓWNE ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA I KIERUNKI ICH ROZWOJU (w tym zalecane wskaźniki i parametry urbanistyczne)....22

III.1. TERENY PRZEMYSŁU, SKŁADÓW, BUDOWNICTWA, MAGAZYNÓW I RZEMIOSŁA UCIĄŻLIWEGO....22
III.2. MIESZKALNICTWO-TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ /JEDNORODZINNEJ I ZAGRODOWEJ/....22
III.3. USŁUGI PODSTAWOWE I PONADPODSTAWOWE - PUBLICZNE I KOMERCYJNE....23
III.4. OBSZARY I OBIEKTY ZABYTKOWE....24
III.5. TERENY ZIELENI....25
III.6. TERENY WÓD OTWARTYCH....26
III.7. ŁĄKI, PASTWISKA I UPRAWY POLOWE....26

IV. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I UZDROWISK....29

IV.1. ZASOBY PRZYRODY OŻYWIONEJ....29
IV.2. USTALENIA PODSTAWOWE PRZYJĘTE Z PLANÓW NADRZĘDNYCH....33
IV.3. METODA OPRACOWANIA SYSTEMÓW PRZYRODNICZYCH....35
IV.4. WNIOSKI DLA SAMORZĄDU GMINNEGO....36

V. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, WYKORZYSTANIE ICH WALORÓW....39

VI. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ OBSZARU GMINY....42

VI.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ....42
VI.2. ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW SANITARNYCH....43
VI.3. GAZYFIKACJA I CIEPŁOWNICTWO....43
VI.4. USUWANIE ODPADÓW KOMUNALNYCH....44
VI.5. ELEKTROENERGETYKA....45
VI.6. TELEKOMUNIKACJA....45

VII. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU SYSTEMU KOMUNIKACJI....46

VIII. WYTYCZNE DO MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO....47

IX. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ORAZ OBSZARY DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO....49

X. WYBRANE ASPEKTY DOTYCZĄCE UWZGLĘDNIENIA WYMOGÓW BEZPIECZEŃSTWA LUDZI I ŚRODOWISKA ORAZ OBRONY CYWILNEJ....50

XI. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH....52

XII. ZABEZPIECZENIA WARUNKÓW OBRONNOŚCI I OBRONY CYWILNEJ....52

XIII. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI.....52
XIV. OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY POWYŻEJ 2000 m2.....53
XV. OBSZARY NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM ORAZ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM.....54
XVI.TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY.....56
XVII. INTERPRETACJA ZAPISU STUDIUM.....56
XVIII. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ.....57
XVIII. LITERATURA.....60

I. ELEMENTY STRATEGII ROZWOJU GMINY JARCZÓW

Podstawą działań w przestrzeni jest rozwój zrównoważony. Dlatego strategia rozwoju powinna przedstawić politykę rozwoju gospodarczego i społecznego, który nie naruszałby w istotny i nieodwracalny sposób środowiska przyrodniczego.

Strategia jako świadome kierowanie rozwojem społeczno-gospodarczym, jest opracowaniem dynamicznym, zmieniającym się w zależności od zaistniałych uwarunkowań.

Strategia rozwoju przestrzennego powinna być jednym z elementów systemu planowania (obok planów finansowych i gospodarczo-społecznych) stanowiących podstawę procesu zarządzania gminą. Stanowić ona będzie bazę do opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Szczegółowa analiza szans i barier rozwojowych gminy umożliwia określenie celów strategicznych rozwoju obszaru

Należy stopniowo przekształcać strukturę gospodarczą gminy, zgodnie z uwarunkowaniami społecznymi, ekonomicznymi i przestrzennymi. Możliwości gminy oraz jej status nie pozwalają na rozwiązanie wszystkich istniejących problemów we własnym zakresie. Dlatego konieczny jest interwencjonizm państwa w zakresie przełamywania barier strukturalnych (przebudowa rolnictwa, kierowanie kapitału dla zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej, rozwiązanie problemu bezrobocia, itp.) oraz realizacji zadań krajowych i regionalnych (modernizacja i rozbudowa międzynarodowych i krajowych systemów komunikacji i transportu, energetyki, telekomunikacji, rozwoju wymiany międzynarodowej, ochrony środowiska, ochrony obszarów i obiektów prawnie chronionych, itp).

Problemy lokalne, ale o szerszym zasięgu niż obszar gminy powinny być rozwiązywane przez wspólne działania z gminami sąsiednimi. Są to problemy z zakresu:

- infrastruktury gospodarczej (zbyt i przetwórstwo produktów rolnych, współpraca w zakresie rozwoju turystyki i wypoczynku, tworzenie nowych miejsc pracy, itp.) oraz związanej z nią sfery obsługi (wspólne promocje, agencje rozwoju gospodarczego, itp),
- infrastruktury technicznej i komunikacji lokalnej z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, utylizacji nieczystości, gazyfikacji, telefonizacji, drogownictwa, itp.

Zadania dotyczące rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, przywrócenia i utrzymania ładu przestrzennego, utrzymanie i modernizacja gminnej infrastruktury społecznej i komunalnej gmina musi rozwiązać we własnym zakresie i z własnych środków

Analiza walorów przyrodniczych, sytuacji gospodarczej i społecznej gminy pozwoliła na określenie zarówno szans, jak i barier rozwojowych obszaru.

Szanse rozwoju wynikają z korzystnych uwarunkowań rozwojowych. Są to:

- wysokie walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- wysokie wartości środowiska przyrodniczego,
- zasoby surowców mineralnych dla celów budowlanych (znaczenie lokalne),
- występowanie dużych zasobów wód podziemnych o bardzo dobrej jakości,

stosunkowo czyste środowisko przyrodnicze (powietrza, gleb i lasów), co sprzyja rozwojowi ekoturystyki i agroturystyki,

Bariery rozwojowe obszaru gminy wynikają z takich uwarunkowań jak:

- peryferyjność położenia w stosunku do kraju i krajów Europy Zachodniej (ograniczenie możliwości rozwoju współpracy gospodarczej),
- historii obszaru

Niedoinwestowanie w czasach PRL spowodowało, że obszar gminy ma słabo rozwiniętą sieć infrastruktury technicznej, rolnictwo cechuje surowcowy charakter produkcji, w niewielkim stopniu rozwinięte przetwórstwo rolno-spożywcze o przestarzałych technologiach nie jest w stanie zagospodarować wytworzonych surowców rolnych. Silne rozdrobnienie gospodarstw rolnych sprawia, że nie ma możliwości wprowadzenia nowoczesnych metod uprawy i hodowli, co pociąga za sobą małą wydajność gospodarki rolnej Poza tym sytuację wsi pogarsza wysoki stopień bezrobocia agrarnego (ukrytego).

- słabo rozwinięta infrastruktura przemysłowa, techniczna i komunikacyjna

Słabo rozwinięta infrastruktura przemysłowa, techniczna i komunikacyjna w znacznym stopniu ogranicza rozwój gminy. Przemysł w gminie reprezentowany jest przez małe i średnie przedsiębiorstwa, słabo wyposażone, których produkcja opiera się głównie na surowcach lokalnych.

Analiza stanu i uwarunkowań rozwoju gminy umożliwia zidentyfikowanie problemów i konfliktów występujących na terenie gminy:

Problemy

- na obszarze gminy brak jest gminnej oczyszczalni ścieków i pełnego pokrycia terenów zurbanizowanych, siecią kanalizacji sanitarnej; jedynie w miejscowości Jarczów istnieje lokalny system kanalizacji; ścieki odprowadzane są do oczyszczalni kontenerowej mechaniczno - biologicznej; odbiornikiem pośćiekowym jest rzeka Szyszła; występują ponadto lokalne urządzenia sanitarne z dołami gnilnymi; uwarunkowania te mają duży wpływ negatywny na stan środowiska przyrodniczego i standard życia mieszkańców oraz wymagają natychmiastowej, radykalnej poprawy
- gmina nie posiada przewodowych sieci gazu ziemnego; energię cieplną do ogrzewania obiektów, uzyskuje się głównie przez spalanie węgla kamiennego; ma to niestety negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze, poziom życia mieszkańców i wymaga poprawy
- istniejąca fragmentami na obszarze gminy, zabudowa zagrodowa jest rozproszona łub kolonijna; powoduje to. duże niezgodności komunikacyjne, wielokrotnie związane z brakiem istnienia dróg utwardzonych oraz daleka perspektywa posiadania pełnego uzbrojenia komunalnego i dostępności do usług
- ogromną rolę w rozwiązywaniu problemów bytowo - społecznych i środowiskowych ośrodka gminnego, ma czynnik ekonomiczny i możliwości budżetowe samorządu i społeczeństwa; spowodowane jest to dużym bezrobociem, likwidacją zakładów usługowo - produkcyjnych i nieopłacalnością produkcji rolnej; uwarunkowania te mają znaczący wpływ na spadek ruchu budowlanego na terenie gminy w ostatnich latach
- problemem w zagospodarowaniu ośrodka gminnego, zwłaszcza centrum, wydaje się

również konieczność wyboru właściwych form architektonicznych; formy architektoniczne wielu obiektów mieszkalnych w jednostkach osadniczych, stanowią architekturę „obcą" - dysharmonijną dla krajobrazu wiejskiego, regionalnego; problematyka ta, wymaga odpowiedniego ukształtowania i regulacji w zapisach planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego dla terenów budowlanych w obszarze gminy

- problematyka rozwoju rolnictwa:
  - rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych
  - niska opłacalność produkcji rolnej i brak zbytu
  - brak zakładów przetwórczych - surowcowy charakter produkcji
  - bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie
- poprawa stanu technicznego dróg, poprzez ich utwardzenie, zwłaszcza dróg gminnych

Konflikty

- jednym z podstawowych elementów konfliktowych jest wysoka klasa bonitacji gruntów; wyłączenie tych gruntów z produkcji rolnej i przeznaczenie ich pod inwestycje, powoduje zwiększenie ich kosztów; konflikt ten wymaga więc, w każdym z przypadków, gruntownej analizy gospodarczo - ekonomicznej oraz dokonywania procedur prawnych
- tereny i obszary, licznie występujących stanowisk archeologicznych, szczególnie zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie terenów budowlanych i sklasyfikowanych w rejestrze lub ewidencji zabytków; prace inwestycyjne prowadzone na tych terenach i obszarach, wymagają uzyskania opinii konserwatorskiej oraz prowadzenia ich pod ścisłym nadzorem archeologicznym
- linie energetyczne SN i NN, wymagają utrzymania odpowiednich zgodnych z przepisami stref ochronnych dla budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej; należy dążyć , zwłaszcza na terenach zabudowy mieszkaniowej, do systemu skablowania linii energetycznych – zasilających
- kolizyjność lokalizacji obiektów kubaturowych i dominant (obiekty, kominy, maszty), przysłaniających obiekty i obszary cenne krajobrazowo i kulturowo
- na obszarze gminy, występują obowiązujące i projektowane strefy ochronne od obszarów i obiektów chronionych lub uciążliwych

Cele strategiczne

Ogólnie ujmując, celem rozwoju gminy jest osiągnięcie stabilnego (trwałego, zrównoważonego) rozwoju zapewniającego zaspokojenie bieżących potrzeb mieszkańców, warunków umożliwiających podniesienie poziomu jakości życia, jak również warunków umożliwiających zaspokojenie potrzeb następnych pokoleń, czyli zachowanie równowagi pomiędzy aktywnością gospodarczą a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego W rozwoju tym powinny być zachowane właściwe relacje między celami szczegółowymi, wyrażającymi następujące aspekty tego rozwoju:

a) ekonomiczne i społeczne,

b) przyrodnicze, kulturowe i przestrzenne, z naciskiem na ochronę wartości przyrodniczych i kulturowych środowiska

Cele ekonomiczne mają zapewnić efektywny, wielostronny rozwój gospodarczy gminy, przede wszystkim obniżenie bezrobocia i wzrost jakości życia mieszkańców.

Główną gałęzią gospodarki gminy jest rolnictwo, dlatego należy stopniowo zmieniać strukturę gospodarstw rolnych, tworzyć warunki do intensywnej produkcji rolnej na obszarach najlepszych pod względem jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, rozwijać rolnictwo integrowane oraz przemysł rolno-spożywczy.

Korzystne warunki przyrodnicze stymulują rozwój turystyki i wypoczynku głównie w formach eko- i agroturystyki.

Należy też przygotować tereny dla działalności gospodarczej i usługowej oraz tworzyć system preferencji dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą

Cele społeczne ukierunkowane są na obniżanie bezrobocia oraz poprawę jakości życia mieszkańców poprzez rozwijanie infrastruktury społecznej i porządkowanie struktury przestrzennej gminy decydujących o warunkach zamieszkania, pracy, obsługi, wypoczynku W tym kierunku należy zmodernizować istniejące zasoby mieszkaniowe oraz wydzielić rezerwy terenowe pod zabudowę mieszkaniową. Konieczny będzie rozwój infrastruktury technicznej (rozbudowa i modernizacja systemów istniejących oraz budowę systemów wodociągowych, kanalizacyjnych i utylizacji nieczystości stałych), społecznej oraz komunikacyjnej gminy.

Cele przyrodnicze wyrażają się w ochronie i racjonalnym kształtowaniu środowiska przyrodniczego Realizowane one będą przez racjonalną gospodarkę zasobami środowiska naturalnego (wody powierzchniowe i podziemne, lasy, gleby, ochrona obszarów chronionych przed szkodliwymi oddziaływaniami) oraz ograniczenie negatywnych oddziaływań ze źródeł lokalnych. Konieczne jest wzmocnienie systemu obszarów chronionych oraz ochrona węzłów i ciągów ekologicznych.

Nie można tu pominąć problemu prawidłowej gospodarki odpadami stałymi i płynnymi.

Cele kulturowe polegają na zachowaniu wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego Osiągnięcie tych celów to ochrona istniejących obiektów i zasobów kulturowych oraz kształtowanie współczesnej zabudowy układów wsi w nawiązaniu do tradycji.

Cele przestrzenne ukierunkowane są na podnoszenie ładu przestrzennego w kształtowaniu zagospodarowania gminy przy uwzględnieniu walorów przyrodniczych i kulturowych środowiska. Jest to przede wszystkim porządkowanie zagospodarowania terenów osadniczych, przemysłowych i usługowych oraz utrzymanie harmonijnego krajobrazu otwartego na obszarze gminy o najwyższych walorach krajobrazowych.

II. POLITYKA PRZESTRZENNA JAKO ELEMENT POLITYKI ROZWOJU GMINY

Uznaje się, że generalnym celem polityki rozwojowej gminy jest cel uniwersalny: „podnoszenie standardu warunków życia mieszkańców przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju" poprzez realizację polityki przestrzennej w zakresie:

- uzyskiwania coraz to wyższej sprawności funkcjonowania struktur przestrzennych poprzez przekształcanie a co najmniej korektę układu komunikacyjnego, podnoszenie stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną terenów i zainwestowania kubaturowego;
- wykorzystania położenia i funkcji miasta i gminy w strukturze osadniczej województwa, różnorodnych jej związków zewnętrznych oraz terytorialnych warunków jej rozwoju dla podnoszenia atrakcyjności jako obszaru korzystnego do inwestowania i koncentracji funkcji regionalnych;
- przeciwdziałanie degradacji walorów gminy w zakresie środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego, potencjału intelektualnego mieszkańców.

Uznaje się, że konkretyzacja celu generalnego następuje poprzez dążenie do osiągania celów pośrednich (także wyrażanych w polityce przestrzennej) a przede wszystkim:

- rozpoznanie stanu przestrzeni gminy, jej zagospodarowania i użytkowania, powiązań zewnętrznych i zależności wewnętrznych, oceny, ochrony i efektywnego wykorzystania występujących walorów w myśl zasady zrównoważonego rozwoju;
- przeciwdziałanie konfliktom i barierom związanym z użytkowaniem przestrzeni, a w konsekwencji określenie rejonów predysponowanych dla rozwoju podstawowych funkcji gminnych (szczególnie poprzez diagnozę środowiska przyrodniczego i kulturowego, ich ochronę, kształtowanie i racjonalne wykorzystanie dla celów rozwojowych; układu komunikacyjnego; infrastruktury technicznej);
- integrowanie polityki przestrzennej państwa z interesami gminy poprzez wpływanie na formułowanie zadań rządowych i wojewódzkich związanych z priorytetami rozwoju;
- wykorzystanie dla rozwoju gminy zewnętrznych powiązań funkcjonalno-przestrzennych, w tym w ramach powiatu, województwa;
- tworzenie zbioru informacji stwarzających warunki dla projekcji rozwojowego image gminy, marketingu jego przestrzennych walorów dla działalności związanej z preferowanymi formami aktywności gospodarczej, a w tym dla działalności ofertowej o funkcji regionalnej;
- prowadzenie monitoringu gospodarki przestrzennej.

II.1. PRZYJĘTE PRIORYTETY POLITYKI PRZESTRZENNEJ

W *„Studium..."* przyjęto podstawowe kierunki polityki przestrzennej:

a) Zachowanie istniejących form zagospodarowania (lasy, zasoby wodne)

- dążenie do zachowania i odtworzenia naturalnych form krajobrazu leśnego, dolin rzecznych i równowagi ekologicznej podstawowych ekosystemów
- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego i zapewniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych

b) Ochrona związana głównie z wartościami przyrodniczymi i kulturowymi:

- obszarów i obiektów przyrodniczych, wynikających z przepisów prawa, istniejących i proponowanych do ochrony
- ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem - niewskazana lokalizacja obiektów uciążliwych dla środowiska wodnego; na obszarze całej gminy ochronie podlegają złoża wód podziemnych w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 407 (Chełm – Zamość)
- ochrona wód powierzchniowych, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska
- potrzeba zalesień, nieprzydatnych dla rolnictwa nieużytków
- ochrona najlepszych gleb przed przejmowaniem na cele nierolnicze

- konieczność ochrony konserwatorskiej obiektów zabytkowych, wpisanych do Rejestru Konserwatorskiego i Ewidencji Konserwatorskiej /określenie polityki przestrzennej w odniesieniu do istniejących obiektów, znajdujących się w ewidencji zabytków, krajobrazu kulturowego oraz niematerialnych wartości kulturowych/
- konieczność ochrony obiektów archeologicznych
- udokumentowane złoża surowców mineralnych, podlegają ochronie przed zagospodarowaniem, mogącym utrudnić lub uniemożliwić ewentualne podjęcie eksploatacji
- pilnie wymagane jest zwiększenie skuteczności oczyszczania ścieków, do poziomu gwarantującego uzyskanie przez rzeki, co najmniej III klasy czystości w związku z zaliczeniem do gmin z najwyższym niedorozwojem kanalizacji sanitarnej w stosunku do stopnia zwodociągowania:
  - stosowanie zasady równoległej budowy wodociągowej i systemów kanalizacji sanitarnej
  - przyspieszenie rozwoju zbiorczych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków
  - poprawę sposobu odbioru i oczyszczania ścieków na terenach zurbanizowanych, a w szczególności wyposażenie oczyszczalni komunalnych

w urządzenia gwarantujące usuwanie związków biogenicznych

- likwidację studzien użytkowanych jako zbiorniki na ścieki

c) Gruntowne przeobrażenie strukturalne rolnictwa (wg „ *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego " i Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego)*

- gruntowna modernizacja rolnictwa i jego wszechstronnej obsługi, rozwój przetwórstwa surowców rolniczych
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, prowadzący do zmniejszenia przeludnienia agrarnego, rozwój funkcji poza rolniczych
- podniesienie kwalifikacji zawodowych rolników
- scalenia gruntów
- tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem
- edukacja mieszkańców wsi
- tworzenie wysokotowarowych gospodarstw farmerskich w restrukturyzujących się obszarach popogeerowskich
- potrzeba melioracji i renowacji 7117 ha gruntów ornych oraz 1362 ha pozostałych gruntów (sadów, łąk i pastwisk)
- rozwój rolnictwa konwencjonalnego - intensyfikacja i specjalizacja rolnictwa

Wiodące kierunki produkcji, to: uprawa zbóż (pszenica, jęczmień) i buraki cukrowe oraz hodowla bydła i trzody chlewnej.

Obszar gminy predysponowany jest do intensyfikacji produkcji rolnej, z wyjątkiem obszarów prawnie chronionych. Istnieje możliwość rozwoju przemysłu rolno - spożywczego, z ukierunkowaniem na zbyt za wschodnią granicę.

d) Aktywizacja działań związanych z rozwojem turystyki:

- rozwój turystyki w różnych formach: kwalifikowanej, ekoturystyki, agroturystyki
- tworzenie warunków rozwoju kompleksowej obsługi turystycznej
- wprowadzenie warunków wypoczynku, opartych na wykorzystaniu bazy noclegowej w zabudowie wiejskiej, tzw. agroturystyka
- predyspozycja obszaru, do rozwoju rolnictwa integrowanego. wielokierunkowego w przyszłości ekologicznego
- rozwój drobnego przetwórstwa rolno - spożywczego, opartego na ekologicznych technologiach produkcji

e) Harmonizowanie współczesnego krajobrazu i form zabudowy z wartościami krajobrazu naturalnego

- utrzymanie skali i struktury jednostek gospodarczych
- ograniczenie rozproszenia zabudowy przez rozwój budownictwa na zasadzie

dogęszczania istniejących jednostek osadniczych

- nawiązanie do odrębności regionalnej
- podniesienie estetyki obiektów i otoczenia
- izolowane obiektów dysharmonijnych

Zasady ogólne organizacji przestrzeni

Funkcjonalnej:

- utrzymanie funkcji podstawowej - produkcji żywności, rozwoju rolnictwa, jego wszechstronnej obsługi, rozwoju przetwórstwa surowców rolniczych

Kompozycyjnej:

- zachowanie istniejącej kompozycji przestrzennej i funkcjonalnej

Konserwatorskiej:

- podporządkowanie się rygorom ochrony konserwatorskiej dla obszarów i obiektów architektur/, urbanistyki - cennych kulturowo oraz archeologii

Przyrodniczej:

- podporządkowanie się rygorom ochrony przyrody dla obszarów i obiektów przyrodniczych oraz krajobrazu

Budowlanej:

- zwiększenie intensywności zabudowy mieszkaniowej, usługowej, przemysłowej i innej, jako uzupełnienia wolnych przestrzeni urbanistycznych i podniesienie standardu bytu ludności

Kubaturowej:

- utrzymanie wielkości kubaturowej i wysokości do 3 kondygnacji realizowanych obiektów, zapewniających klimat wiejski (tradycyjny) w zagospodarowaniu przestrzeni jednostek osadniczych

II.2. PODZIAŁ FUNKCJONALNY OBSZARU GMINY

Przyjęto trzystopniowy podział funkcjonalny jednostek osadniczych obszaru gminy Jarczów:

I - JO1 — miejscowość Jarczów

jednostka osadnicza podstawowa wiodąca - ośrodek gminny; jednostka obsługująca cały obszar gminy oraz tereny sąsiadujące w usługi administracji, kultury, sportu, turystyki, oświaty, zdrowia, przemysłu, handlu i usług innych ponad podstawowych i podstawowych oraz obsługi rolnictwa

II - JO2 — miejscowość Gródek

jednostka osiedleńcza wspomagająco - uzupełniająca obsługująca północną część gminy; funkcją podstawową jednostki jest produkcja żywności oraz funkcja uzupełniająca: oświata, handel oraz inne usługi podstawowe

III - JO3 - miejscowość Wierszczyca

jednostka osadnicza wspomagająco - uzupełniająca drugiego stopnia do obsługi północnego, centralnego obszaru gminy; funkcją podstawową jednostki jest: produkcja żywności oraz funkcje uzupełniające, do których należą - usługi podstawowe dla ludności i rolnictwa

Pozostałe jednostki osadnicze, trzeciego stopnia, stanowią wioski produkcyjne o funkcji podstawowej żywności, podstawowymi usługami dla ludności.

Wszystkie jednostki w podziale funkcjonalnym obszaru, posiadają między sobą. dogodny układ komunikacyjny - siecią dróg powiatowych i gminnych.

Niemal centralne położenie ośrodka gminnego, powoduje dogodne i sprawne jego oddziaływanie na pozostałe jednostki i obszary obsługi.

Przyjmuje się, że ośrodek gminny w Jarczowie, będzie nadal pełnił i wzmacniał swoją pozycję - głównego ośrodka obsługi gminy, w usługi ponad podstawowe i podstawowe (administracji, oświaty, kultury, sportu, zdrowia, łączności, handlu, przemysłu, rzemiosła i usług innych oraz obsługi rolnictwa).

Adaptacje i rozbudowa wymienionych funkcji oraz rozbudowa i adaptacja terenów zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej, spowodują rozwój i powiększenie przestrzenne jednostki.

✓ w pozostałych jednostkach osadniczych, szczególnie wspomagających drugiego stopnia (Wierszczyca i Gródek), przewiduje się adaptację, rozbudowę i modernizację istniejących funkcji i usług dla ludności, mieszkalnictwo oraz typuje tereny pod lokalizację i organizację usług podstawowych i rolniczych (biznesu związanego z rolnictwem)

✓ w większości jednostek produkcyjnych (wsi), wskazuje się kierunki i zasięgi terenów rezerwowych pod zabudowę zagrodową z dopuszczeniem funkcji usług podstawowych oraz rejonizację usług wydzielonych podstawowych (centrotwórczych)

- ✓ ze względu na ekonomikę inwestycji, czyli koszt skomunikowania i uzbrojenia terenów budowlanych oraz ochronę gleb wyższych klas bonitacyjnych, ogranicza się rozwój terenów zabudowy zagrodowej w istniejącej zabudowie kolonijnej i rozproszonej
- ✓ tereny upraw polowych - intensywnej produkcji rolnej, zwłaszcza wyższych klas bonitacji gleb (tworzące tzw. strefę żywieniową), przewiduje się do bezwzględnej ochrony; zakaz dotyczy lokalizacji zabudowy kubaturowej i wymaga zgody odpowiednich jednostek; wyjątek mogą stanowić inwestycje liniowe, komunalne oraz szczególnie związane z przeznaczeniem terenu
- ✓ w celu usprawnienia funkcjonowania gospodarki gminy i podniesienia standardów życia jej mieszkańców oraz skomunikowania zewnętrznego, konieczne jest poprawienie jakości lokalnego i ponad lokalnego systemu (układu) komunikacyjnego gminy; dotyczy to szczególnie powiązania wsi produkcyjnych z ośrodkiem gminnym (Jarczowem) oraz ośrodkami wspomagającymi (Wierszcyca i Gródek)
- ✓ podstawowym zadaniem jest ciągłe podnoszenie standardu cywilizacyjnego miejscowości Jarczów, Wierszczyca, Gródek oraz pozostałych; dotyczy to zwłaszcza rozbudowy i rozwoju infrastruktury (usług administracji, oświaty, kultury, zdrowia, handlu, usług innych podstawowych i ponad podstawowych), jak również wzrostu poziomu ładu i kultury przestrzennej w zabudowie adaptowanej i nowej
- ✓ przewiduje się również podniesienie do potrzeb (całkowitego udostępnienia), standardu obsługi wsi w infrastrukturę techniczną: wodociągi, kanalizację, energię elektryczną, gaz i telekomunikację

III.GŁÓWNE ELEMENTY ZAGOSPODAROWANIA I KIERUNKI ICH ROZWOJU (w tym zalecane wskaźniki i parametry urbanistyczne)

III.1. TERENY PRZEMYSŁU, SKŁADÓW, BUDOWNICTWA, MAGAZYNÓW I RZEMIOSŁA UCIĄŻLIWEGO

- przewiduje się możliwość adaptacji, rozbudowy i modernizacji istniejącego stanu zainwestowania i zagospodarowania terenów
- w planie *„Studium..."* typuje się tereny pod lokalizację obiektów przemysłu, rzemiosła uciążliwego, budownictwa, składów, magazynów itp.
- prognozowana wysokość zabudowy obiektów kubaturowych, powinna wynosić do 15m
- powierzchnia wydzielanych działek min 1500m^2;
- istnieje konieczność określenia oraz zachowania wymaganych stref ochrony sanitarnej
- w zagospodarowaniu terenów, szczególnie należących do zakładów produkcyjnych, zaleca się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i towarzyszącej - wielosezonowej wysokiej i niskiej

III.2. MIESZKALNICTWO-TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWEJ /JEDNORODZINNEJ I ZAGRODOWEJ/

- przewiduje się możliwość adaptacji, rozbudowy i uzupełnienia budynków i obiektów w zabudowie jednorodzinnej i zagrodowej, szczególnie znajdujących się w dobrym i średnim stanie technicznym
- typuje się tereny pod lokalizację budownictwa mieszkaniowego jednorodzinnego i zagrodowego
- wysokość zabudowy dla budynków zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej do 12m; obiekty towarzyszące zabudowie zagrodowej: budynki inwentarskie, składowe, gospodarcze i inne - do wysokości 1 kondygnacji
- powierzchnia nowo wydzielanych działek min 800m^2 dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz 1500 dla zagrodowej
- funkcją uzupełniającą dla tych terenów, powinny być usługi podstawowe i ogólnomiejskie dla ludności, zlokalizowane w budynkach mieszkalnych lub obiektach wydzielonych
- proponuje się. aby nowoprojektowane budownictwo jednorodzinne i zagrodowe, nawiązywało w swym charakterze do architektury regionalnej np. wysokie dachy / w oparciu o dokumentacje indywidualne/

III.3. USŁUGI PODSTAWOWE I PONADPODSTAWOWE - PUBLICZNE I KOMERCYJNE

Na terenach jednostek osadniczych, w obszarze gminy Jarczów, zlokalizowanych jest szereg usług ogólno miejskich - podstawowych i ponad podstawowych. Usługi te w większej mierze, zróżnicowanej funkcji i zasięgu, występują w miejscowościach, np.: Jarczów, Gródek czy Wierszczyca, predysponowanych do ośrodków wiodących i wspomagających. Lokalizacja tych usług w jednostkach (centralne położenie), przyczynia się do tworzenia tzw. „centrów usługowo – handlowych", obsługujących ludność miejscową i przybyłą z terenów sąsiadujących.

- tereny przeznaczone pod usługi handlu i składowania (hurtownie) oraz drobnego rzemiosła, mieszczące się w obiektach wydzielonych bądź budynkach mieszkalnych, proponuje się do adaptacji i rozbudowy; typuje się tereny pod lokalizację obiektów tego typu usług: handlu, składowania, rzemiosła nieuciążliwego i innych usług; przewidywana wysokość zabudowy, obiektów wymienionych funkcji – do 12m; powierzchnia nowo wydzielanych działek budowlanych min 800m^2
- tereny przeznaczone pod usługi oświaty (gimnazjum, szkoły podstawowe, przedszkole) - mieszczące się w zespołach obiektów wraz z urządzeniami i obiektami towarzyszącymi, przewiduje się przeznaczyć do adaptacji, modernizacji i remontu; przewidywana wysokość zabudowy, obiektów wymienionych funkcji – do 15m; powierzchnia wydzielanych działek budowlanych min 1000m^2
- tereny usług kultury (kultu), takich jak: dom kultury, kościoły, świetlice, kluby itp.; dla tych obiektów również przewiduje się możliwość adaptacji i rozbudowy; w obiektach zabytkowych przed przystąpieniem do możliwej inwestycji, wymagana jest opinia i zgoda Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; przewidywana wysokość zabudowy, obiektów wymienionych funkcji – do 15m; powierzchnia wydzielanych działek budowlanych min 1000m^2
- usługi łączności i telekomunikacji, które obecnie zlokalizowane są w obiektach wydzielonych lub pomieszczeniach obiektów innych funkcji podstawowych, przewiduje się do adaptacji, rozbudowy i uzupełnienia;
- usługi zdrowia (ośrodek zdrowia wraz z gabinetami lekarskimi oraz apteki), mieszczące się w obiektach wydzielonych lub pomieszczeniach budynków innych funkcji, proponuje się przeznaczyć do adaptacji, rozbudowy i modernizacji;
- obiekty i urządzenia technicznej obsługi rolnictwa (warsztaty, magazyny, stacje paliw, byłe zlewnie mleka); budynki i urządzenia wymienionych funkcji, szczególnie te znajdujące się w dobrym i średnim stanie technicznym, przeznaczyć należy do adaptacji, rozbudowy i modernizacji; ponadto należy przewidzieć również możliwość zmiany istniejących funkcji i przeznaczenia istniejących obiektów na inne funkcje, np.: handlu, rzemiosła, składów czy innych usług nieuciążliwych; przewidziana wysokość zabudowy obiektów kubaturowych do 15 m; powierzchnia wydzielanych działek budowlanych min 1000m^2
- tereny usług sportu, rekreacji i wypoczynku; obiekty i urządzenia istniejące wymienionych funkcji (boiska sportowe, place gier i zabaw itp.), należy

przeznaczyć do adaptacji, rozbudowy i modernizacji; typuje się również możliwość przeznaczenia terenów dla zlokalizowania obiektów i urządzeń, pod wyżej wymienione funkcje; wysokość zabudowy obiektów wchodzących w ich skład do 15 m; powierzchnia wydzielanych działek budowlanych min 1000m^2

- tereny usług innych, takich jak: biblioteki, kluby, remizo - świetlice OSP, rzemiosło nieuciążliwe oraz usługi stanowiące kategorię nieuciążliwych; rodzaje i funkcje wymienionych usług, mieszczące się w obiektach wydzielonych lub zespołach i budynkach o innych funkcjach podstawowych, należy przewidzieć do adaptacji, rozbudowy lub modernizacji; typuje się tereny pod możliwe realizacje wymienionych usług; przewidywana wysokość zabudowy obiektów kubaturowych do 15 m; architektonicznie obiekty powinny posiadać cechy typowej zabudowy regionalnej; powierzchnia wydzielanych działek budowlanych min 1000m^2
- tereny i obiekty, wchodzące w skład urządzeń produkcji rolnej - handlowo -uprawowej, o funkcji: hodowlanej, magazynowej, składowej, gospodarczej, administracyjno -biurowej i innej zbliżonej, należy przewidzieć do adaptacji, modernizacji, rozbudowy i remontu; możliwa jest również zmiana dotychczasowej funkcji wyżej wymienionych obiektów na inną bądź wprowadzenia do istniejących obiektów, innych, np.: handlu, rzemiosła, produkcji przemysłowej z warunkiem zachowania wymaganych stref ochronnych; proponowana wysokość zabudowy, obiektów dla pełnienia tych funkcji do 15m; w zagospodarowaniu terenów działki, przewidzieć należy zorganizowanie zieleni izolacyjnej, towarzyszącej, wysokiej i niskiej wielosezonowej; powierzchnia wydzielanych działek budowlanych min 1000m^2
- tereny urządzeń komunikacji samochodowej oraz technicznej obsługi komunikacji (stacje paliw, przystanki, parkingi); obiekty i urządzenia tejże funkcji, przeznaczyć należy do adaptacji, modernizacji i rozbudowy
- usługi administracji, czyli: obiekty Urzędu Gminy, instytucji społecznych, politycznych związków, banków, itp.; usługi te funkcjonujące w wydzielonych obiektach bądź w zespołach obiektów, jako funkcje uzupełniające, przeznacza się do adaptacji i zabudowy; należy dążyć, aby rozwój wymienionych funkcji w zależności od kategorii i potrzeb, funkcjonował we właściwych pomieszczeniach i obiektach

III.4. OBSZARY I OBIEKTY ZABYTKOWE

✓ na terenie gminy Jarczów, znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków, które podlegają prawnej ochronie konserwatorskiej, wszelkie zamierzenia realizacyjne dotyczące tych obiektów, wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

✓ na terenie gminy Jarczów, znajdują się również obiekty historyczne i stanowiska archeologiczne, umieszczone w ewidencji konserwatorskiej; prace inwestycyjne dotyczące tych obiektów i stanowisk archeologicznych, wymagają uzyskania opinii konserwatorskiej, a wykonanie prac ziemnych w obszarze stanowisk archeologicznych, należy prowadzić pod nadzorem archeologicznym; w

uzasadnionych przypadkach może zaistnieć konieczność wykonania badań wyprzedzających

- ✓ obowiązuje zakaz obudowywania historycznych obiektów, budynkami gospodarczymi i dysharmonizującymi
- ✓ zaleca się zachowanie i ochronę figur, kapliczek oraz krzyży przydrożnych wraz z towarzyszącym im drzewostanem
- ✓ obowiązuje ochrona zieleni, takiej jak: cmentarna, aleje, szpalery, starodrzew
- ✓ ochronie podlegają cmentarze z zachowanymi, historycznymi nagrobkami, układem alejek i drzewostanem
- ✓ zaleca się, aby nowoprojektowane budownictwo nawiązywało, zarówno skalą zabudowy jak i bryłą do lokalnych tradycji i regionalnych form architektury, z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych
- ✓ w przypadku, gdy obiekt znajduje się w ewidencji gminnej (oprócz zabudowy mieszkalno - gospodarczej), przed ich rozbiórką należy wykonać inwentaryzację i złożyć odpowiednie dokumenty do archiwum WKZ.

III.5. TERENY ZIELENI

Na obszarze ośrodka gminnego, występują następujące rodzaje zieleni, pełniące określone funkcje:

Zieleń cmentarna

Tereny zieleni cmentarzy wyznaniowych czynnych czy też zamkniętych, przeznaczyć należy do ochrony, adaptacji, uzupełnienia i pielęgnacji.

Tereny cmentarzy będących pod ochroną konserwatorską lub zewidencjonowanych (cmentarze z zachowanymi historycznymi nagrobkami, układem alejek i zachowanym drzewostanem), wyłączone są z wszelakich prac inwestycyjnych, ewentualnie po uprzednim uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zieleń parkowa

Tereny zieleni parkowej, urządzonej ogólnodostępnej w stanie istniejącym w formie zorganizowanych większych powierzchni na terenie gminy nie występują. Pozostałości parków dworskich w miejscowościach: Korhynie (wpisane do rejestru zabytków), Chodywańce (znajdujący się w ewidencji zabytków). Jakiekolwiek prace inwestycyjne prowadzone na tych terenach, wymagać będą uzyskania zezwolenia konserwatorskiego na prace inwestycyjne w obszarze parków zabytkowych figurujących w rejestrze zabytków.

Wskazuje się rezerwy terenowe dla organizowania zieleni parkowej zorganizowanej, ogólnie dostępnej, głównie w miejscowościach: Jarczów, Gródek, Wierszczyca. Na proponowanych terenach, wskazuje się możliwość lokalizacji obiektów parterowych,

pełniących funkcję usługowe: handel, mała gastronomia, kultury i innych nieuciążliwych oraz budynki wchodzące w skład tzw. małej architektury.

Zieleń osiedlowa - towarzysząca

Tereny zieleni ogólnie dostępnej, urządzonej - związane są *z* zabudową wielorodzinną oraz usługową. Pełni rolę rekreacyjną, dekoracyjną oraz jako ekranów izolacyjnych. Tereny te przeznacza się do adaptacji i dalszego urządzenia i powiększania, stałej pielęgnacji i wzbogacania.

Dużą rolę w pozyskaniu nowych terenów zieleni publicznej oraz użytkownicy i zarządcy terenów publicznych i ogólnie dostępnych. W przyszłości przewiduję się możliwość lokalizacji parterowych obiektów - kiosków, pawilonów (usług handlu), małej gastronomii czy też innych obiektów nieuciążliwych.

Zieleń nieurzadzona

Tereny zieleni nieurządzonej wysokiej i niskiej wielosezonowej, pełnią zazwyczaj funkcję ekranów izolacyjnych dla terenów i obiektów uciążliwych dla otoczenia, towarzyszą różnym obiektom najczęściej usługowym, wchodzą w zespoły zieleni parkowej. Tereny wymienionej zieleni występują zazwyczaj w postaci drzew i krzewów różnych gatunków. Spełnia ponadto, w wielu przypadkach, rolę fragmentów korytarzy i sięgaczy ekologicznych. Zieleń ta podlega ścisłej ochronie i zalecanej odnowie -powiększaniu.

Tereny zieleni leśnej

Tereny te stanowią głównie obszary lasów państwowych i prywatnych. Powierzchnia gruntów leśnych wynosi - 1508 ha, co stanowi 14% ogólnej powierzchni gminy. Drzewostan lasów, to głównie: lipa, dąb, buk i grab. Przewiduje się maksymalną ochronę istniejącego starodrzewu leśnego. Na terenach tych obowiązuje zakaz zabudowy i zagospodarowania terenu, wyjątek stanowią jedynie inwestycje liniowe. Wskazuje się tereny i obszary przewidywane do dolesień i uzupełnień istniejącego starodrzewu.

III.6. TERENY WÓD OTWARTYCH

Tereny wód otwartych: zbiorniki wodne, rzeki, cieki wodne wraz z obszarami sąsiadującymi, współtworzą fragmenty ciągów systemów ekologicznych. Podlegają one ścisłej ochronie środowiskowej przed zanieczyszczeniem. Zbiorniki wodne, poza podstawową rolą retencji i hodowli rybnej stanowić mogą dogodne tereny dogodne do organizowania wypoczynku i rekreacji. Wskazuje się tereny i obszary proponowane i przewidywane pod lokalizację usług: sportu, turystyki i rekreacji (ośrodków sportu, campingów, pól namiotowych, itp.). Przewidywana wysokość zabudowy obiektów kubaturowych - 2 kondygnacje z ewentualnym poddaszem użytkowym (do 15m). Proponuje się aby nowoprojektowane budynki nawiązywały do form regionalnych, w oparciu o dokumentację indywidualne.

III.7. ŁĄKI, PASTWISKA I UPRAWY POLOWE

Obowiązuje ochrona gruntów rolnych, zwłaszcza wysokich klas bonitacji gleb. Należy dążyć do maksymalnej ich ochrony oraz dogłębnej analizy w wyborze wariantów przed ich przeznaczeniem pod inwestycje. Określone tereny łąk i pastwisk, a przede wszystkim gruntów ornych, stanowią obszary produkcji rolnej - podstawowej funkcji gminy. Na terenach tych istnieje zakaz i ograniczenie lokalizacji obiektów kubaturowych.

Wyjątek stanowią:

- inwestycje liniowe
- inwestycje ściśle związane z przeznaczeniem terenu (zabudowa zagrodowa)
- inwestycje w zakresie energetyki wiatrowej w strefie w której dopuszcza się lokalizację farm wiatrowych zgodnie z przepisami odrębnymi (zasięg strefy oznaczony jest na rysunku studium).

W strefie, w której dopuszcza się lokalizację farm wiatrowych na zasadach zgodnych z przepisami odrębnymi:

- lokalizację turbin wiatrowych dopuszcza się pod warunkiem:
    - Zastosowania takich parametrów pracy elektrowni wiatrowej, aby nie spowodować uciążliwości w zakresie hałasu, w zakresie promieniowania niejonizującego, emisji zanieczyszczeń oraz wibracji dla terenów wyznaczonych w planie i terenów sąsiednich przeznaczonych pod zabudowę i na pobyt stały ludzi
    - zachowania odległości:
  - co najmniej 50m od dróg publicznych,
  - co najmniej 200m od lasu;
    - zachowania następujących parametrów i wskaźników zabudowy:
  - maksymalna wysokość wieży - 105 m nad poziom terenu,
  - maksymalna wysokość skrajnego punktu wirnika w pozycji pionowej - 165 m nad poziom terenu,
  - maksymalna moc nominalna elektrowni wiatrowej - 2MW;
- zakazuje się lokalizacji nowej zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi;
- dopuszcza się lokalizację budynków gospodarczych, urządzeń technicznych i infrastruktury niezbędnych do prowadzenia działalności rolniczej
- dopuszcza się lokalizację budowli i urządzeń niezbędnych dla pomiarów parametru wiatru w ramach infrastruktury technicznej towarzyszącej elektrowni wiatrowej

Gmina posiada bardzo dobre warunki do rozwoju produkcji rolnej.

Problemy rozwoju rolnictwa to:

- rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych
- niska opłacalność produkcji rolnej i brak zbytu

- brak zakładów przetwórczych - surowcowy charakter produkcji
- bardzo wysokie zatrudnienie w rolnictwie

Główne kierunki rozwoju gminy, to:

- gruntowna modernizacja rolnictwa i jego obsługi (tworzenie drobnych zakładów przetwórstwa rolno - spożywczego, tworzenie grup producenckich, rynków zbytu)
- intensyfikacja i specyfikacja produkcji rolnej
- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, a w pierwszej kolejności ośrodka gminnego, który powinien być inicjatorem wszelkich przedsięwzięć

IV. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I UZDROWISK

IV.1. ZASOBY PRZYRODY OŻYWIONEJ

Obszary Natura 2000

Część terenu gminy (głównie doliny rzeczne) objęta jest systemem obszarów Natura 2000. Występują tu następujące obszary:

- **Obszary Specjalnej Ochrony Siedlisk**
  - PLH 060042 Dolina Szyszły

Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie).

Ochroną objęto dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: Cladietum marisci i zbiorowisko z Schoenus ferrugineus. W miejscach dawnej eksploatacji torfu zlokalizowane są dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe. Łącznie stwierdza się tu występowanie 7 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 7 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy. Obszar ten jest bardzo ważny dla zachowania lipiennika Loesela Liparis loeseli. Znaleziono na tym obszarze jedno z czterech stanowisk występowania starca wielkolistnego Senecio macrophyllus w Polsce (stanowiska na zachodniej granicy zasięgu).

Zagrożenie dla obszaru stanowią:

- działania mające na celu zmianę stosunków wodnych (odwadnianie),
- intensyfikacja stosowania nawozów sztucznych,
- naturalna sukcesja roślinności w wyniku zmniejszenia intensywności użytkowania,
- wypalanie łąk,
- eksploatacja torfu (w niektórych miejscach).

Obszar nie jest objęty inną formą ochrony przyrody.

- PLH 060029 Żurawce

Obszar obejmuje 3 wydłużone pagórki, zbudowane z margli górnokredowych, wznoszące się wśród pól uprawnych, na lewym zboczu doliny Sołokiji. W części południowej teren ulega stopniowemu obniżeniu do 299-294 m npm. Zbocza pagórków poprzecinane są wąwozami o głębokości od około 20 m w części północnej do ok. 10 m w części południowej.

Obszar stanowi jeden z najcenniejszych na Lubelszczyźnie płatów roślinności kserotermicznej - rodzaju siedliska z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z gatunkami zagrożonymi w Polsce, bogatą florą storczykowatych, m. in. liczną populacją

obuwika pospolitego Cypripedium calceolus - gatunku z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz storczyka purpurowego Orchis purpurea (ponad 200 os.).

Stanowi ponadto ostoję rzadkiej kserotermicznej fauny, występuje tu m.in. smużka stepowa (pierwsze odnalezione stanowisko w Polsce, położone na granicy zasięgu).

Obszar obejmuje rezerwat przyrody "Machnowska Góra" (25,3 ha; utworzony w 2003; zlokalizowany poza granicami gminy Jarczów) oraz dwa użytki ekologiczne: Korhynie (5,7 ha; 1996; zlokalizowany w gminie Jarczów) i Żurawce (3,5 ha; 1996; zlokalizowany poza granicami gminy Jarczów)

- **Specjalne Obszary Ochrony**
  - **PLB 060018 Dolina Szyszły**

Obszar obejmuje dolinę rzeki Szyszły od wsi Zawady (na zachodzie) po szosę łączącą wsie Dyniska Stare i Dębina (na wschodzie).

Ochroną objęto dobrze zachowane, rozległe płaty łąk zmiennowilgotnych w ekstensywnie użytkowanej dolinie. Występują tu rzadkie zbiorowiska: Cladietum marisci i zbiorowisko z Schoenus ferrugineus. W miejscach dawnej eksploatacji torfu zlokalizowane są dobrze wykształcone, bardzo bogate florystycznie torfowiska węglanowe.

W ostoi Dolina Szyszły stwierdzono występowanie co najmniej 15 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (dubelta) mieści się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków wprowadzonych przez BirdLife International. Ponadto 9 spośród stwierdzonych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w Polskiej czerwonej księdze zwierząt. Jest to jedna z 10 najważniejszych ostoi dubelta w Polsce, a także miejsce sporadycznego występowania wodniczki.

Zagrożenie dla obszaru stanowią:

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego,
- penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe,
- hałas,
- kłusownictwo,
- zmiana stosunków wodnych (odwadnianie)
- intensyfikacja stosowania nawozów sztucznych
- naturalna sukcesja roślinności w wyniku zmniejszenia intensywności użytkowania,
- wypalanie łąk,
- eksploatacja torfu

Obszar nie jest objęty inną formą ochrony przyrody.

  - **PLB060017 Zlewnia Górnej Huczwy**

Obszar obejmuje zlewnię górnego biegu rzeki Huczwy oraz 2 kompleksy stawów rybnych: w Łaszczowie i Zimnie. Łąki w dolinie Huczwy i jej dopływów są w znacznym stopniu

zmeliorowane i użytkowane jako łąki kośne, choć nie brak rozległych tutrzycowisk i niewielkich starorzeczy oraz pasów zakrzaczeń. Niewielkie fragmenty zlewni ulegają powtórnemu zabagnieniu. Na stawach prowadzi się intensywną gospodarkę rybacką. Stawy w Zimnie posiadają niewiele roślinności szuwarowej. Na stawach w Łaszczowie powierzchnia szuwarów jest znacznie większa.

W obszarze tym stwierdzono występowanie co najmniej 24 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 8 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Obszar stanowi bardzo ważną ostoję derkacza, zielonki i dzięcioła białoszyjego. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bączek (PCK), derkacz, dzięcioł białoszyi, zielonka (PCK); stosunkowo wysoką liczebność (C7) osiąga bąk (PCK).

Zagrożenie dla obszaru stanowią:

- melioracje,
- zanieczyszczenie wód pochodzenia rolniczego,
- intensyfikacja gospodarki stawowej,
- wypalanie roślinności łąkowej i szuwarowej,
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych,
- penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe,
- lokalizacja składowisk odpadów komunalnych.

Występują tu następujące formy ochrony (zlokalizowane poza granicami gminy Jarczów):

- Rezerwat Przyrody: Skarpa Dobużańska (5,1 ha)
- Użytek Ekologiczny: Stawy Łaszczowieckie

- **PLB060021 Dolina Sołokiji**

Ostoja leży w granicach mezoregionu Roztocze Środkowe i Równina Bełzka. Obejmuje dolinę rzeki Sołokiji od Tomaszowa Lubelskiego do granicy z Ukrainą. Sołokija płynie naturalnym korytem, z zachowanymi meandrami i starorzeczami. W odcinku przygranicznym jej dolinę wypełniają rozległe, nieużytkowane łąki i ugory. Lasy zajmujące w ostoi ponad 1/4 powierzchni, występują w mozaikowym układzie z gruntami rolnymi, głównie z prawej strony dorzecza, pozostając w ekologicznej łączności z lasami Roztocza. Przeważają tu drzewostany sosnowe z domieszką liściastych (głównie dębu i olchy). Wzdłuż koryta zachowały się płaty olsów oraz podmokłych borów sosnowych. Ostoja obejmuje również 5 kompleksów stawów rybnych oraz kilka małych, śródleśnych stawów. Rolnictwo prowadzone na obszarze ma charakter intensywny.

W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 19 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność jednego gatunku (dzięcioła białoszyjego) spełnia kryteria wyznaczania ostoi ptaków wprowadzone przez BirdLife International. Ponadto 7 z tych gatunków zostało wymienionych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt.

Zagrożenie dla obszaru stanowią:

- wypalanie roślinności,
- niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów,

- intensyfikacja gospodarki stawowej,
- hałas jak również penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe,
- drogi kołowe oraz rozbudowa infrastruktury turystycznej.

Obszar nie jest objęty inną formą ochrony przyrody.

Rezerwaty przyrody

„ *Las Lipowy w uroczysku Bukowiec* " - częściowy, leśny, o powierzchni 11,58 ha: celem ochrony jest zachowanie fragmentu lasu lipowego naturalnego pochodzenia. Jeszcze na pocz. XX w. gatunkiem panującym na obszarze obecnego rezerwatu był dąb. zaś domieszkę stanowił buk, lipa i grab. Silne mrozy zimą 1928/29 r. spowodowały bardzo duże szkody w drzewostanach dębowych, ucierpiał również buk. Usunięto wówczas ponad 300 drzew. Taka sytuacja stworzyła warunki do rozwoju lipy, która w warunkach bardzo żyznego siedliska weszła w górne piętro, stając się gatunkiem głównym. Pojedyncze egzemplarze lipy osiągają 100 cm w pierśnicy i 29 m wysokości. Dąb jest obecnie w rezerwacie gatunkiem ustępującym, bardzo słabo odnawiającym się wskutek zacienienia. Kilka drzew ma charakter pomnikowy i osiąga 120 cm w pierśnicy oraz 29 m wysokości. Znaczny udział w drzewostanie rezerwatu ma buk, który miejscami tworzy piętro podokapowe, miejscami zaś jest gatunkiem współpanującym. Buk występuje na obszarze całego rezerwatu, wykazując dużą dynamikę rozwoju i wytrzymując konkurencję grabu. Odnawia się w sposób naturalny. Około 10. buków ma charakter pomnikowy, osiągając 86 - 112 cm w pierśnicy i wysokość 28 - 35 m. W domieszce występuje również sosna, brzoza, wierzba, klon pospolity, jawor, osika, czereśnia i wiązy /górski i polny/.

Z roślin chronionych na terenie rezerwatu występuje wawrzynek wilczełyko, orlik pospolity, lilia złotogłów, podkolan biały, kruszczyk szero kol istny, listera jajowata i śnieżnik leśny.

Podstawę prawną stanowi zarządzenie MliPD z dnia 7 października 1967 r. /MP Nr 60. poz. 285/

Pomniki przyrody

Dąb szypułkowy -wysokość 15 m, w obwodzie 300 cm; zlokalizowany w Kol. Gródek przy drodze z cegielni do lasu w odległości 300 m od ściany lasu /Orzeczenie Nr 1 wojewody Zamojskiego z dnia 24 marca 1987 r.(Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1987 r. Nr 1 poz. 37)/

Aleja składająca się z 27 lip drobnolistnych - wysokość od 20 do 25 m, w obwodzie 132 - 420 cm; zlokalizowane w Chodywańcach w parku podworskim /Orzeczenie Nr 1 Wojewody Zamojskiego z dnia 2 grudnia 1988 r. (Dz. Urz. Woj. Zamojskiego z 1987 r Nr 16 poz. 152)/

Użytki ekologiczne

Użytek ekologiczny ,,Korhynie”

Użytek zlokalizowany na granicy gmin Jarczów i Lubycza Królewska na lewym zboczu doliny Sołokiji. Powierzchnia 5,74 ha. Ochroną objęte zbiorowiska roślinności kserotermicznej z bardzo bogatym stanowiskiem obuwika.

Projektowany rezerwat przyrody

Stepowy rezerwat „Korhynie” - powierzchnia 5,74 ha. lokalizacja w południowo-wschodniej części gminy w rejonie istniejącego użytku ekologicznego „Korhynie”.

IV.2. USTALENIA PODSTAWOWE PRZYJĘTE Z PLANÓW NADRZĘDNYCH

W celu poprawy warunków życia w mieście Tomaszów Lubelski, ustanawia się obowiązek wprowadzenia do „*Studium...”*, strefy ochronnej terenów podmiejskich w postaci **„zielonego pierścienia”.** W obrębie **pierścienia** cenne, pod względem przyrodniczo - krajobrazowym, elementy struktury wskazuje się do ochrony indywidualnej, pozostałe przyrodnicze elementy krajobrazu przeznacza się do ochrony planistycznej. Doliny rzeczne i tereny leśne, traktuje się jako główne kierunki zasilania ekologicznego systemu przyrodniczego miasta.

Zasady ochrony i rozwoju przestrzennego terenów aktywnych biologicznie, polegają na:

- ochronie ciągłości przestrzennej biotopów /zwłaszcza leśnych i łąkowych/, poprzez zapobieganie ich izolacji i fragmentacji

- stopniowym przejściu w intensywności zagospodarowania, pomiędzy zabudową a terenami pełniącymi funkcje przyrodnicze

Wprowadza się ochronę fizjonomii krajobrazu, w formie **strefy otwartego krajobrazu rolniczego,** wymagającego ochrony przed zabudową.

W obrębie strefy wyznacza się **teren wymagający kompensacji przyrodniczej,** na obszarze którego sposób zagospodarowania oparty jest na zasadach określonych w art. 3 ustawy *„Prawo ochrony środowiska”*.

Przez obszar gminy przebiega korytarz ekologiczny *„Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej",* łączący Krasnobrodzki Park Krajobrazowy z projektowanym Tyszowieckim Obszarem Chronionego Krajobrazu. W obrębie gminy korytarz obejmuje Las Bukowiec. Korytarz obejmuje się ochroną ustanawiając wymóg zachowania i kształtowania jego drożności ekologiczno - przestrzennej.

W *„Studium...”* przewiduje się uwzględnienie uwarunkowań wynikających z rangi istniejących i projektowanych obszarów chronionych w gminie oraz terenach otaczających:

- ✓ europejski system obszarów chronionych, obejmujący istniejące i projektowane obszary Natura 2000 i ostoje CORINE biotopes
- ✓ projektowany krajowy system obszarów chronionych, obejmujący system funkcjonalny ECONET - PL oraz istniejący system prawnej ochrony siedliskowo -gatunkowej /parki narodowe, rezerwaty przyrody, parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu/

- ✓ regionalny system obszarów chronionych, obejmujący w/w obszary oraz użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, stanowiska dokumentacyjne, pomniki przyrody oraz miejsca rozrodu i regularnego przebywania chronionych gatunków ptaków i stanowiska roślin chronionych
- ✓ różnej rangi korytarze ekologiczne
- ✓ ostoje zwierząt, wyznaczone w operatach urządzeniowych Nadleśnictw, na podstawie przepisów ustawy o lasach oraz miejscach rozrodu i regularnego przebywania zwierząt, wyznaczone przez Wojewodę, na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody bez wrysowywania granic w rysunek planu i podawania szczegółowej lokalizacji w tekście uchwały

Należy uwzględnić również uwarunkowania wynikające z faktu udokumentowania złóż surowców naturalnych oraz złóż torfu; występowania chronionych gruntów rolnych i leśnych oraz ochrony lasów, w tym występowania lasów chronionych; wynikające z obowiązku ochrony istniejących i projektowanych ujęć wód podziemnych oraz GZPW Nr 407.

Ponadto w *„Studium..."* należy:

- ✓ uwzględnić ustalenia sfery ekologicznej planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego
- ✓ wyznaczyć tereny zagrożone powodzią i uwzględnić ustawowe ograniczenia w ich zagospodarowaniu /Prawo wodne/
- ✓ zidentyfikować model funkcjonowania przyrody w obszarze gminy w powiązaniu z terenami otaczającymi i ustalić podstawowe zasady funkcjonowania i ochrony systemu przyrodniczego gminy, spójnego z w/w systemami /europejski, krajowy, regionalny/, za pośrednictwem lokalnych korytarzy ekologicznych /dolin rzecznych oraz pasm leśnych/; szczególną uwagę należy zwrócić na drożność lokalnych korytarzy ekologicznych w aspekcie barier antropogenicznych.

Przez teren gminy przebiega korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej"; obejmuje się ochroną ustanawiając wymóg zachowania i kształtowania jego drożności ekologiczno przestrzennej:

■ **zakaz:**

- składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych, lokalizowania wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt
- tworzenie nasypów ziemnych, usytuowanych poprzecznie do osi korytarza
- lokalizacji zabudowy mieszkaniowej
- eksploatacji surowców mineralnych

■ **nakaz:**

- likwidacji obiektów destrukcyjnych
- poszerzania (lub wykonywania) przepustów w przecinających korytarze nasypach drogowych i kolejowych

■ **zalecenia:**

- kształtowania pasmowych struktur przyrodniczych /łąk, zadrzewień/
- restytucji użytków zielonych, kosztem gruntów ornych
- prowadzenia dróg po estakadach

■ na obszarze całej gminy ochronie podlegają złoża wód podziemnych w obrębie

Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP nr 407 na zasadach określonych w „*Dokumentacji określającej warunki hydrologiczne dla ustanowienia stref ochronnych GZWP nr 407”* (Chełm - Zamość)

■ wymagane jest pilne przeciwdziałanie erozji wodnej powierzchniowej oraz bardzo pilne erozji wąwozowej

■ ochronie podlega korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokalskiej”

zakazy:

- składowania odpadów komunalnych, przemysłowych i energetycznych; lokalizowania wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt
- tworzenia nasypów ziemnych usytuowanych poprzecznie do osi korytarza
- lokalizacji zabudowy mieszkaniowej
- eksploatacji surowców mineralnych

nakazy:

- likwidacji obiektów destrukcyjnych
- poszerzania (lub wykonywania) przepustów w przecinających korytarza nasypach drogowych i kolejowych

zalecenia:

- kształtowania pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień)
- restytucji użytków zielonych, kosztem gruntów ornych
- prowadzenia dróg po estakadach

Ponad to na terenie gminy pilnie wymagane jest podniesienie klas czystości wód powierzchniowych (rzek) do co najmniej III klasy czystości; gmina zaliczana jest obecnie do jednej z najwyższym niedorozwojem kanalizacji sanitarnej oraz zaopatrzenia w wodę

- stosowanie zasady równoległej budowy sieci wodociągowej i systemów kanalizacji sanitarnej
- przyspieszenie rozwoju zbiorczych systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków
- poprawę sposobu odbioru i oczyszczania ścieków na terenach zurbanizowanych, a w szczególności wyposażenie oczyszczalni komunalnych w urządzenia gwarantujące usuwanie związków biogenicznych
- likwidację studzien użytkowanych jako zbiorniki na ścieki

IV.3. METODA OPRACOWANIA SYSTEMÓW PRZYRODNICZYCH

System przyrodniczy gminy, to celowo wyodrębniona część obszaru gminy pełniąca nadrzędne funkcje przyrodnicze (klimatyczne, hydrologiczne, biologiczne) oraz podporządkowane im funkcje poza przyrodnicze (mieszkaniowe, wypoczynkowe),

składające się z obszarów węzłowych - węzłów /źródeł zasilania/' oraz korytarzy i sięgaczy /dróg zasilania/, powiązanych ze sobą i z regionalnym systemem przyrodniczym, procesami wymiany materialno - energetycznej.

Korytarze ekologiczne

Korytarze ekologiczne są podstawowymi elementami tranzytowymi (łącznikowymi), systemu przyrodniczego, składającymi się z odpowiednio dobranych i wzajemnie powiązanych geokompleksów, łączących obszary węzłowe i węzły oraz regionalny system przyrodniczy w funkcjonalną całość. Określa się je jako biokorytarze, ciągi ekologiczne.

Ich podstawową funkcją jest zapewnienie ciągłości SPM, poprzez stworzenie odpowiednich warunków dla przepływu materii, energii i informacji pomiędzy jego elementami. W zależności od korytarza, może nim być skoncentrowany spływ wód powierzchniowych lub podziemnych (korytarz hydrologiczny, bierny lub czynny), migracja roślin lub zwierząt (korytarz biologiczny). Charakterystycznymi cechami korytarzy są: wielkość (długość, szerokość, głębokość), kształt (kierunek, krętość, nachylenie), zróżnicowanie wewnętrzne (pokrycie terenu, szerokość podłoża).

Korytarz ekologiczny „Doliny Huczwy i lasów Grzędy Sokolskiej" *- przebiega po części północnej gminy, obejmując prawie cały obszar Lasów Bukowiec.*

Lokalne korytarze ekologiczne

- tereny łąk pomiędzy:
Jarczów - Chodywańce - Szlatyn
Szlatyn - Łuhcze
Gródek - Wola Gródecka - Kol. Gródek - Kol. Wola Gródecka

- tereny lasów:
na południe od Gródka
na wschód od Chodywaniec
„Las Rosanówka "
na południe i na wschód od Korhyń
na północ od Przewłoki

Sięgacze

Są to obszary, tereny wspomagające elementy tranzytowe SPG, składające się z odpowiednio dobranych i wzajemnie powiązanych kompleksów, które wychodzą z obszarów węzłowych, węzłów i korytarzy, zwiększają ich oddziaływanie na tereny otaczające.

Umożliwiają i uaktywniają strefę brzegową SPG, która jest miejscem przenikania się wzajemnych wpływów systemu na otoczenie i odwrotnie. Sięgaczami mogą być np. początkowe odcinki niedużych dolin rzecznych, albo krótkie pasy zadrzewień. System przyrodniczy nie pozostaje niezależną częścią, jest powiązany z otoczeniem, z innymi geo kompleksami, które nie wchodzą w skład systemu, ale są pod jego wpływem i na niego wpływają. Kształtowanie SPG jest działaniem indywidualnym dla każdej gminy.

Sięgacze *— przebiegają w okolicach: Wierszczyca, południe i północ Jarczowa, północ Chodywańce, na wschód od Jurowa, na wschód od Nedeżowa*

IV.4. WNIOSKI DLA SAMORZĄDU GMINNEGO

□ Uwzględnienie przy sporządzaniu opracowań z zakresu miejscowego planu przestrzennego, kierunków i zasad działania lub zagospodarowania, wynikających z potrzeb ochrony istniejących zasobów środowiska naturalnego i kształtowania walorów krajobrazu kulturowego.

■ maksymalna ochrona istniejących warunków percepcji i ekspozycji krajobrazu poprzez rezygnacje z przeznaczenia terenów pod zabudowę, otaczających ważne (cenne) punkty widokowe o rozległych panoramach, szczególnie w kierunku terenów i obszarów zabytkowych i chronionych *w pobliżu lasów Jarczów - kierunek południowy - wschód Korhynie - kierunek północ*

■ ochrona, zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody i wydanymi na ich podstawie przepisami prawa miejscowego, obszarów i obiektów przyrodniczych: obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody (istniejących i projektowanych), użytków ekologicznych i pomników przyrody;

■ ochrona przyrodniczego systemu gminy /korytarze ekologiczne, lokalne korytarze ekologiczne, sięgacze ekologiczne/

■ ochrona udokumentowanych złóż surowców mineralnych

■ ochrona GZWP nr 407 /Obszar Najwyższej Ochrony - czas infiltracji zanieczyszczeń do wód krótszy niż 5 lat. Obszar Wysokiej Ochrony - krótszy niż 25 lat/

■ utrzymanie w jak największym stopniu i powiększenie zasięgu istniejących kompleksów leśnych i terenów użytków zielonych

według materiałów uzyskanych przez Nadleśnictwo Tomaszów, dotyczących gruntów wnioskowanych do zalesień, są to tereny zlokalizowane:

a/ w Lasach Bukowiec

b/ nieopodal zbiornika wodnego ,,Leliszka"

c/ grunty Woli Gródeckiej

d/ grunty Kol. Jarczów II

■ wykluczenie zabudowy w obrębie ważniejszych ciągów ekologicznych

należą do nich tereny lasów, tereny przewidziane do zalesień, tereny pól, łąk i łęgów

■ ochrona oraz poprawa stanu zabytkowych zespołów i obiektów, założeń cmentarnych i zieleni oraz obiektów o znaczeniu historycznym lub symbolicznym, z zapewnieniem ich właściwej ekspozycji oraz odpowiednim zagospodarowaniem otoczenia

cmentarze zlokalizowane w: Chodywańce, Gródek, Jarczów, Jurów, Nedeżów, Szlatyn, Wierszczyca

■ przeciwdziałania tendencjom do nadmiernego rozproszenia zabudowy i nieuzasadnionego obudowywania granic kompleksów leśnych

■ ochrona przed niekontrolowanym przekształcaniem układów przestrzennych, a w

szczególności zachowania istniejących cech zaplanowania tych układów

- ochrona terenów zabytkowych przed degradacją

  za przykład mogą tutaj służyć; zespół kościelny + cmentarz w Gródku, cerkiew + cmentarz w Jarczowie, zespół dworski w Korhyniach czy grodzisko w Jurowie

- zachowanie istniejących osi widokowych na obiekty zabytkowe oraz wykluczenie przysłaniania ich nowa zabudową

- wprowadzenie jednorazowych zasad zabudowy i zagospodarowania terenu do planów miejscowych, umożliwiających kształtowanie form zabudowy i zagospodarowania terenu o wysokich walorach środowiskowych, estetycznych i na zasadzie kontynuacji tradycji

- kształtowanie i wzmacnianie pasów zieleni towarzyszącej parkowej, ogólnie dostępnej, zorganizowanej oraz izolacyjnej między terenami mieszkalnymi, a przemysłowo – składowymi

□ Propozycje włączenia do programów działalności samorządów, na najbliższe lata następujących zamierzeń i inicjatyw:

- podjęcie starań o opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej gminy oraz projektów granicy rolno - leśnej i współpraca w tym zakresie z zainteresowanymi organami administracji, jednostkami i stronami

- wspieranie działań na rzecz ochrony kompleksów leśnych przed dewastacją oraz zabiegów zmierzających do poprawy kondycji zdrowotnej drzewostanów

- inicjowanie lub wspieranie inicjatyw dotyczących wprowadzenia proponowanych form prawnej ochrony krajobrazu

- przeciwdziałanie erozji gleb, w drodze rekultywacji nieużytków poerozyjnych. odpowiedniego prowadzenia dróg i kształtowania działek

- dążenie do likwidacji tymczasowych punktów składowania odpadów

- zachowanie przebiegu cieków wodnych, ich obudowy biologicznej, a w razie potrzeby, wprowadzanie roślinności stanowiącej zabudowę biologiczną cieków

- w zakresie zasobów kulturowych, stanowiących jeden z podstawowych komponentów krajobrazu

- samorząd gminy ponosi współodpowiedzialność za stan i zarządzanie środowiskiem na obszarze swojego działania; do głównych zadań gminy należy prowadzenie działań w sferze programowo - studialnej i rozwiązywanie problemów ochrony środowiska wynikających z obowiązków ustawowych; obowiązkiem gminy jest posiadanie i realizacja programów zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska swojego terenu

□ Programy gminne ochrony środowiska, muszą być ukształtowane w kierunku rozwiązania problemów:

- gospodarki odpadami komunalnymi z uwzględnieniem zbiórki odpadów, segregacji, recyklingu, składowania, unieszkodliwiania i budowy nowych składowisk oraz ich rekultywacji

- restrukturyzacji rolnictwa do wymagań Unii Europejskiej, z uwzględnieniem wymogów środowiskowych, w tym produkcji żywności zdrowej ekologicznie i rozwoju agroturystyki

- realizacji budowy oczyszczalni ścieków i kanalizacji (system zbiorczy, grupowy i indywidualny - przydomowy)
- zaopatrzenie w wodę ludności
- ochrona i tworzenie terenów zielonych
- zwiększanie lesistości i stopnia zadrzewienia
- pro rekreacyjnej i proekologicznej odbudowy retencji wodnej
- program edukacji ekologicznej przy udziale organizacji społecznej

V. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO, ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO, WYKORZYSTANIE ICH WALORÓW

Ochrona krajobrazu kulturowego łączy poszanowanie natury, jak również odrębności etnicznych, religijnych i lokalnych. Rozwój świadomości kulturowej powinien być realizowany w gminie poprzez pielęgnowanie tradycji regionalnych oraz ochronę dóbr kultury materialnej.

Konstytucja RP z 1997 roku w artykułach 5 i 6 mówi, że: „RP strzeże dziedzictwa narodowego, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju".

Do ogólnych zasad sformułowanych na potrzeby niniejszego studium a dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego należy zaliczyć: dokumentowanie, zachowanie, ochrona i propagowanie wartości dziedzictwa kulturowego jest obowiązkiem władz państwowych, samorządowych i społeczeństwa. Działalność ta z jednej strony stanowi element edukacji i rozbudzania poczucia tożsamości, z drugiej zaś musi godzić elementy ochrony z potrzebami adaptacji do wymogów współczesności. Dziedzictwo kulturowe stanowi wartość podlegającą ochronie prawnej. Ochrona dóbr kultury materialnej jest także zadaniem polityki przestrzennej. Dobra kultury powinny być wykorzystywane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji oraz nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Działania prowadzone w sferze ochrony krajobrazu kulturowego powinny zmierzać do:

- zachowania istniejącej zabudowy o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych,
- konserwacji, rewaloryzacji i porządkowania zabytkowych parków i cmentarzy, oraz innych terenów publicznych,
- zachowania i ochrony stanowisk archeologicznych,
- zachowania i konserwacji historycznych układów przestrzennych oraz dążenia do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenia historyczne i rekonstrukcji obiektów zniszczonych,
- dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej,
- usunięcia lub przebudowy obiektów dysharmonijnych,
- dostosowania współczesnej funkcji do wartości obiektów zabytkowych.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz. U. 162 poz. 1568 z późn. zm.) ochronie i opiece podlegają zabytki ruchome, nieruchome i archeologiczne (m.in. obiekty, obszary, stanowiska, zjawiska kulturowe). Wszelkie działania przy nich muszą być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w zakresie wynikającym z w/w ustawy.

Formami ochrony zabytków są:
1) wpis do rejestru zabytków;
2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;
4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Obiekty o walorach kulturowych należy weryfikować w gminnym programie ochrony zabytków. Również należy dążyć do upowszechniania, szczególnie wśród społeczności lokalnej, wiedzy w zakresie rozpoznawania walorów obiektów zabytkowych.

W związku z powyższym w „studium" proponuje się następujące działania celem ochrony krajobrazu kulturowego:

✓ Wymagana jest ochrona obszarów archeologicznych o znaczeniu europejskim - sieć cmentarzysk kurhanowych: Łubcze - Hubinek - Wierszczyca. W związku z powyższym, na terenie gminy proponuje się utworzenie: Archeologicznego Parku Kulturowego

> *Park kulturowy tworzony jest w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.*

✓ Wymagane jest kształtowanie, harmonijnego krajobrazu kulturowego, poprzez:

- kontynuowanie tradycyjnych form osadnictwa
- utrzymanie regionalno - historycznej skali i struktury jednostek osadniczych
- skupianie zabudowy na zasadzie kontynuowania historycznego układu i charakteru
- w otoczeniu obiektów i zespołów zabytkowych zaleca się wprowadzanie kablowych linii elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych
- kształtowanie form zabudowy, nawiązujących do tradycyjnego budownictwa
- utrzymanie obiektów małej architektury, współtworzących walory krajobrazu kulturowego

✓ obowiązuje zakaz obudowywania historycznych obiektów, budynkami gospodarczymi i dysharmonizującymi oraz wprowadzania obiektów tymczasowych

✓ zaleca się zachowanie i ochronę figur, kapliczek oraz krzyży przydrożnych z towarzyszącym im drzewostanem

✓ obowiązuje ochrona zieleni (cmentarze, parki, szpalery, starodrzew)

✓ ochronie podlegają cmentarze z zachowanymi nagrobkami historycznymi, układem alejek i drzewostanem

✓ zaleca się, aby nowoprojektowane budownictwo nawiązywało skalą zabudowy oraz bryłą do lokalnych tradycji i regionalnych form architektury z użyciem

tradycyjnych materiałów budowlanych, stosowaniem wysokich dachów z możliwością lokowania użytkowych poddaszy i wysokości zabudowy do kondygnacji — parter i poddasze użytkowe

- ✓ obowiązuje wykonanie inwentaryzacji architektonicznej dla budynków znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej, przeznaczonych do rozbiórki (oprócz zabudowy mieszkalno - gospodarczej) i złożenia do archiwum WKZ

VI. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ OBSZARU GMINY

VI.1. ZAOPATRZENIE W WODĘ

- Przystosowanie i rozbudowa posiadanego i częściowo zrealizowanego systemu wodociągowego, do projektowanej strategii rozwoju funkcjonalno - przestrzennego gminy, z możliwością dalszej rozbudowy na tereny nowo urbanizowane
- Źródłem zaopatrzenia winien być, tak jak dotychczas, system zasilania i dostarczania wody w odpowiedniej ilości i jakości w postaci wód podziemnych, stacji wodociągowych z uzdatnieniem wody oraz grupowych, lokalnych i indywidualnych sieci i urządzeń wodociągowych, obejmujących wszystkie jednostki osadnicze i produkcyjne w gminie
- Kierunkiem sprzyjającym rozwojowi gospodarczemu gminy jest już posiadany system zaopatrzenia w wodę z istniejących ujęć: Łubcze. PGR Plebanka, GHZ Przeorsk. dostarczających wodę dla celów bytowo - gospodarczych, produkcji rolnej i przeciwpożarowych
- Przewiduje się adaptację i modernizacje ujęć wody, z uwagi na postępującą dekapitalizację urządzeń, głównie stacji wodociągowych oraz instalacji przesyłowych, poprzez wymianę ich na nowoczesne, wykonane z lepszych materiałów, zapewniające bezawaryjność, niższe koszty eksploatacji i zużycie energii elektrycznej
- W perspektywie przewiduje się całkowite zwodociągowanie terenów budowlanych, istniejących oraz terenów przewidywanych do zabudowy w po szczególny eh jednostkach osadniczych gminy
- Należy bezwzględnie chronić i zabezpieczać ujęcia wód podziemnych, poprzez opracowanie i wprowadzenie stref ochronnych dla wszystkich studni wodociągowych w oparciu o Dz. U. Nr 116 z dnia 12 grudnia 1991 r. poz. 504 oraz projektów ich zagospodarowania
- Dla miejscowości Jarczów, Gródek i Wierszczyca - zabezpieczyć lokalizację w planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego i realizację ujęć oraz urządzeń poboru wody, przeznaczonych do celów specjalnych, tj. obrony cywilnej, nieszczęśliwych wypadków, klęsk żywiołowych, awarii urządzeń, itp.
- Uaktualnienie pozwoleń wodno - prawnych, na pobór wody i eksploatację urządzeń wodociągowych w oparciu o nowelizowane,, *Prawo wodne”*

VI.2. ODPROWADZANIE I OCZYSZCZANIE ŚCIEKÓW SANITARNYCH

- Dogodne warunki sanitarne na obszarze gmin, będą polegały na właściwym
odprowadzeniu i oczyszczaniu ścieków sanitarnych, przy pomocy systemu układów sieciowych kanalizacji sanitarnej przewodowej i wiejskich oczyszczalni ścieków, realizowanych, jako mechaniczno - biologiczne z procesami technologicznymi oczyszczania o maksymalnie dużym stopniu redukcji zanieczyszczeń z uwagi na zapewnienie czystości odbiorników wód powierzchniowych: rzek. cieków wodnych i rowów melioracyjnych o bardzo małych przepływach

- Uściślenie rezerw terenowych i lokalizacji projektowanych oczyszczalni ścieków, należy dokonać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w programie inwestycyjnym kanalizacji sanitarnej - przy zapewnieniu możliwości grawitacyjnego dopływu ścieków do oczyszczalni i odpływu wód pościekowych do odbiorników

- Po zrealizowaniu systemu kanalizacji sanitarnej przewodowej na terenie całej gminy - winna nastąpić, likwidacja wszystkich osadników i szamb bezodpływowych w obszarze miasta i gminy, dzięki czemu może nastąpić eliminacja zagrożeń dla stanu czystości terenów zainwestowanych i przewidzianych do zabudowy

- Opracowanie odpowiedniego programu kanalizacji sanitarnej całego obszaru gminy
w dostosowaniu do strategii jej funkcjonalno - przestrzennego rozwoju

- Jednostki osadnicze o małej intensywności zabudowy, zabudowa kolonijna i rozproszona, przewiduje się do indywidualnego systemu odprowadzania ścieków sanitarnych. Mogą to być przydomowe oczyszczalnie ścieków, szamba i osadniki z dziesięciodobowym przetrzymywaniem ścieków i ich wywóz do najbliższej oczyszczalni przepływowej bądź wprowadzeniem wód pościekowych do gruntu za pomocą odpowiedniego systemu drenażu rozsączającego

- Utylizacja ścieków gnojowicy - przez magazynowanie i rozcieńczanie w odpowiednich zbiornikach, przy gospodarstwach hodowlanych i deszczowanie na tereny pół uprawnych i łąk - po wyznaczeniu w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego odpowiednich lokalizacji i powierzchni tych zbiorników

VI.3. GAZYFIKACJA I CIEPŁOWNICTWO

- Gmina Jarczów nie posiada na swoim terenie ziemnego gazu przewodowego. Z uwagi na uwarunkowania ekologiczne i ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami powietrza atmosferycznego oraz podniesienie warunków bytowo - gospodarczych, przewiduje się wykorzystywanie gazu ziemnego przewodowego dla potrzeb ciepłownictwa oraz bytowo - gospodarczych dla terenów istniejącej i projektowanej zabudowy

- Zaopatrzenie w gaz ziemny, z systemu sieciowego przewodowego ogólnokrajowego przewiduje się przez budowę gazociągu wysokiego ciśnienia od istniejącej stacji redukcyjno — pomiarowej Tomaszów Południowy do stacji redukcyjno - pomiarowej koło Jarczowa oraz zaopatrzenie ludności gminy w gaz ziemny z sieci rozdzielczej średniego ciśnienia

- Na obszarze gminy dopuszcza się prowadzenie prac geologiczno - wiertniczych, mających na celu poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego, na podstawie posiadanych koncesji nadanych przez Ministra Środowiska przy zachowaniu obowiązujących przepisów branżowych

- Przejściowo, obecnie na terenie gminu Jarczów, budynki mieszkalne, użyteczności publicznej i usługowo - produkcyjne, zaopatrywane są w energię cieplną z kotłowni wbudowanych, opalanych głównie paliwem stałym: węglem, koksem, drewnem opałowym

- W perspektywie, przewiduje się wykorzystanie gazu ziemnego przewodowego, do celów komunalnych i grzewczych. Realizacja tych przedsięwzięć, ma na celu głównie ochronę środowiska naturalnego oraz poprawę bytu ludności

- Konieczność dostosowania zagadnień zaopatrzenia gminy w energię i gazową do warunków określonych w obowiązujących przepisach odrębnych;

VI.4. USUWANIE ODPADÓW KOMUNALNYCH

- Podstawowym kierunkiem w gospodarce odpadami, będzie konieczność ponoszenia kosztów usuwania i utylizacji wytwarzanych przez mieszkańców oraz podmioty gospodarcze odpadów

- Dążenie do wprowadzenia w zakładach przemysłowych i innych podmiotach gospodarczych, technologii mało odpadowych z jednoczesnym wykorzystaniem ich jako surowce wtórne, bądź utylizacją na miejscu

- Istniejące na obszarze gminy wysypisko odpadów komunalnych w miejscowości Wierszczyca, o powierzchni - 1,4 ha i chłonności 18 000 m^3, przeznacza się do adaptacji i modernizacji

- Nieczystości stałe na terenie gminy zbierane są czasowo do kontenerów metalowych lub kubłów, a następnie wywożone na wysypisko śmieci

- Konieczne jest uwzględnienie ustaleń opracowanego, wojewódzkiego programu gospodarki odpadami oraz partycypacji w programie powiatowym

- Wysypisko odpadów komunalnych, powinno spełniać warunki i wymagania zawarte w przepisach odrębnych w zakresie gospodarki odpadami

VI.5. ELEKTROENERGETYKA

- Zelektryfikowanie wszystkich miejscowości na obszarze gminy oraz dyspozycyjne moce w stacjach transformatorowych i liniach energetycznych, stwarzają dogodne warunki dla dalszej urbanizacji obszaru gminy

- W zależności od rozwoju gospodarczego gminy, a także zapotrzebowania na energię elektryczną, szczególnie na nowych terenach, przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe i usługowe, może nastąpić konieczność rozbudowy sieci SN/nn oraz dobudowy stacji 15/0,4 kV

- Istniejące linie elektroenergetyczne, przewiduje się do adaptacji i rozbudowy. Lokalizacja obiektów w pobliżu czynnych linii elektroenergetycznych, może odbywać się zgodnie z warunkami określonymi w PN/E -05100 — 1 oraz PN - 76/E -05125

- Na wszystkich obszarach przewidzianych pod zalesienia, zgodnie z PN - E - 05100 - 1, pozostawić pod istniejącymi liniami elektroenergetycznymi SN/ nn, bez zalesienia, pas o szerokości min. 9,30 m, pod linią 110 kV pozostawić pas o szerokości 23,0 m; dopuszcza się w pozostawionym pasie prowadzenie gospodarki leśnej pod warunkiem utrzymania pod linią drzew nie przekraczających 2 m wysokości oraz pozostawienie wokół każdego słupa powierzchni nie zalesionej w odległości co najmniej 4 m od słupa

- W najbliższym czasie nie przewiduje się budowy linii napowietrznych wysokich napięć

VI.6. TELEKOMUNIKACJA

W perspektywie, przewiduje się stelefonizowanie wszystkich jednostek osiedleńczych i gospodarstw produkcyjnych oraz potencjalnych użytkowników, za pomocą central automatycznych

VII. KIERUNKI I ZASADY ROZWOJU SYSTEMU KOMUNIKACJI

Drogi powiatowe

Przez teren gminy przebiega 11 odcinków dróg powiatowych, o łącznej długości 51 km - dróg utwardzonych i 9,1 km - dróg nieutwardzonych:

48 574 Podhorce - Nowa Wieś - Nedeżów - Przewłoka
48 575 Górno - Podhorce - Wola Gródecka
48 577 Tomaszów Lubelski - Ulhówek
48 578 Nedeżów - Sowiniec
48 579 do drogi 48 577 Jarczów - Ruda Żurawiecka
48 580 Tomaszów Lubelski - Przeorsk - Korhynie
48 582 Korhynie - Żyłka - Szalenik
48 585 Jarczów - Jurów - Machnów
48 586 Łubcze - Szlatyn - Jurów
48 587 Chodywańce - Jędrzejówka
48 384 Wólka Puk. - Hopkie - Wola Gródecka do drogi 48 572

W *„Studium..."* , określono podstawowe koncepcje zagospodarowania gruntów przyległych do pasów drogowych, dróg powiatowych. Przewiduje się rezerwacje terenów na wykonanie rowów odpływowych w celu odprowadzenia wody z pasów drogowych i od istniejących przepustów pod jezdnią. Przewiduje się w przyszłości tereny pod modernizację odcinków dróg powiatowych, aby spełniały pełne parametry klas technicznych „L" (lokalnych), a w obszarze o znacznym stopniu zurbanizowania w przekroju półulicznym lub ulicznym.

Ustalenie zasad przeznaczenia terenów oraz linii o różnych funkcjach, nastąpi na etapie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, należy opracować w oparciu o Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej, z dnia 2 marca 1999 r., w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 43 z dnia 14 maja 1999 r. poz. 430)

Drogi gminne

Połączenia komunikacja kołową, pomiędzy jednostkami osadniczymi - produkcyjnymi (wioskami), a jednostkami wspomagającymi i ośrodkiem gminnym, w dużej mierze zapewnia układ dróg gminnych. Układ ten wspomagany siecią dróg lokalnych i dojazdowych, zapewnia podstawowe dojazdy do pól uprawnych i wywóz płodów rolnych.

Na obszarze gminy istnieje 30 odcinków dróg gminnych o łącznej długości - 36.75 km. Przewiduje się adaptacje, modernizację i rozbudowę stanu istniejącego dróg gminnych. Należy dążyć do całkowitego ich utwardzenia.

Ciągi piesze

Podstawowe ciągi komunikacji pieszej w osadzie, przebiegają wzdłuż głównych ulic. Przede wszystkim, łączą one głównie tereny zabudowy mieszkaniowej - zagrodowej z usługami podstawowymi i ponad podstawowymi oraz miejscami pracy i zespołami usługowymi. Zaleca się właściwe urządzenie chodników .pieszych, oddzielając je od jezdni pasami zieleni przydrożnej oraz właściwie ich oznakowanie! oświetlenie.

Szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe

Do ośrodka gminnego dochodzi tras wyznaczonego szlaku turystycznego, tzw. „cerkiewny".

Istniejący szlak, przeznacza się do adaptacji, utrzymania i uatrakcyjniania, przez organizowanie miejsc biwakowych, pól namiotowych, parkingów itp.

Obecnie na terenie gminy nie jest wytyczona żadna z tras rowerowych. W *„Studium..."* planuje się jednak utworzenie tego typu tras, które przebiegać będą najbardziej atrakcyjnymi okolicami terenów gminy.

VIII. WYTYCZNE DO MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.

- ostateczne ustalenie granic terenów o różnych funkcjach;
- ocena zmiany sposobu użytkowania terenów: określenie proporcji funkcji terenów dla których studium wskazuje dwa lub więcej przeznaczeń podstawowych;
- obowiązuje uszczegółowienie zapisów w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia, ze szczególnym uwzględnieniem funkcji usługowych;
- dalsze dążenie do nasycenia zabudowy budownictwem z materiałów lokalnych, tradycyjnych, wtapiających się w otoczenie;
- dbałość o realizację zielonego otoczenia, pod małą architekturą włącznie;
- określenie zasad i zakazów w zakresie umieszczanie szyldów i reklam. Wszystkie elementy estetyki przestrzeni publicznych muszą być spójne z wizerunkiem gminy;
- rewaloryzacja obiektów zabytkowych zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- obowiązek uwzględnienia przy określaniu linii zabudowy zlokalizowanej przy terenach leśnych, odległości zgodnych z przepisami odrębnymi, poprzez pozostawienie pasa wolnego od zabudowy od granicy lasu;
- pozostałe parametry i gabaryty zabudowy zgodnie z rozdziałem III;

- nakazuje się uwzględnić w poszczególnych terenach ochrony przed uciążliwym oddziaływaniem w zakresie klimatu akustycznego zgodnie z przepisami odrębnymi. Pod pojęciem ochrony terenu przed uciążliwym oddziaływaniem w zakresie klimatu akustycznego należy rozumieć obowiązek zastosowania przez właściciela terenu (inwestora) zabezpieczeń budynków mieszkalnych przed hałasem i drganiami (np. ekranowania, wprowadzenia pasów zieleni izolacyjnej), w przypadku przekroczenia obowiązujących norm, zgodnie z przepisami odrębnymi.
- ustalenie standardów akustycznych terenu oraz minimalnych linii zabudowy dla poszczególnych kategorii dróg oddzielnie dla obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi;
- ostateczna lokalizacja elektrowni wiatrowych w ramach strefy w której dopuszcza się lokalizację farm wiatrowych wprowadzonej niniejszym studium;
- ochrona w maksymalnym stopniu, istniejących warunków percepcji i ekspozycji krajobrazu, poprzez rezygnację z przeznaczenia lub weryfikację zasad zabudowy i zagospodarowania terenów przeznaczonych pod zabudowę, a otaczających punkty widokowe i ciągi widokowe
- utrzymanie w jak największym stopniu, zasięgu istniejących kompleksów leśnych i terenów użytków zielonych
- wykluczenie zabudowy w obrębie ważniejszych ciągów ekologicznych
- ochrona oraz poprawa stanu zabytkowych zespołów i obiektów, założeń cmentarnych i zieleni oraz obiektów o znaczeniu historycznym lub symbolicznym, z zapewnieniem ich właściwej ekspozycji oraz odpowiednim zagospodarowaniem otoczenia
- przeciwdziałanie tendencjom do nadmiernego rozproszenia się zabudowy i nieuzasadnionego obudowywania granic kompleksów leśnych
- ochrona przed niekontrolowanym przekształceniem układów przestrzennych, a w szczególności zachowanie istotnych cech rozplanowania tych układów
- ochrona otoczenia obiektów zabytkowych przed degradacją
- zachowanie istniejących osi widokowych, na obiekty zabytkowe oraz wykluczenie przysłaniania ich nową zabudową
- wprowadzenie jednoznacznych zasad zabudowy i zagospodarowania terenu do planów miejscowych, umożliwiających kształtowanie form zabudowy i zagospodarowania terenu o wysokich walorach estetycznych i na zasadzie kontynuacji tradycji
- kształtowanie pasów zieleni izolacyjnej, między terenami zabudowy mieszkaniowej i działalności gospodarczej o charakterze wytwórczym i składowym oraz wzdłuż dróg
- wytyczne do miejscowych planów zawierają również rozdział IV.5, V.5.

IX. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ORAZ OBSZARY DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO.

1. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

Studium nie wyznacza obszarów, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych.

2. Listę terenów, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego określa się następująco:

1) Tereny przeznaczone pod inwestycje w miejscowościach: Jarczów, Gródek, Wierszczyca;

2) Układ urbanistyczny miasta Jarczowa wraz z dominantą, którą stanowi dawna cerkiew greko - katolicka oraz proponowanym przez *„Studium…”*, obszarem jego ochrony

3) Miejscowość Korhynie - teren stanowiący pozostałość zespołu dworskiego, składającego się z dworku oraz parku

4) Tereny leżące w strefie w której dopuszcza się lokalizację farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Słowiniec, Gródek Kolonia, Wierszczyca, Gródek, Łubcze;

Obszar ten wymagać będzie zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze; przy czym zmianie przeznaczenia będą ulegać jedynie grunty przeznaczone pod teren elektrowni wiatrowej (fundament wiatraka wraz z zapleczem technicznym) oraz drogi dojazdowe.

Powyższa lista nie wyczerpuje potrzeb w zakresie pokrycia obszaru gminy m.p.z.p. szczególnie w odniesieniu do przypadków dotyczących porządkowania, scalania i podziału nieruchomości. Stąd w razie wystąpienia rzeczywistych potrzeb realizacyjnych musi być przeprowadzona ocena zasadności przystąpienia do opracowania m.p.z.p. dla danego terenu i podjęta odpowiednia uchwała przez Radę Gminy.

X. WYBRANE ASPEKTY DOTYCZĄCE UWZGLĘDNIENIA WYMOGÓW BEZPIECZEŃSTWA LUDZI I ŚRODOWISKA ORAZ OBRONY CYWILNEJ

„Studium...” oprócz szeregu zagadnień planistyczno - programowych, stara się uwzględnić w realizacji polityki przestrzennej terenu gminy, wymagania dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców i środowiska w kontekście zagrożeń: awarii, katastrof, klęsk żywiołowych, anomalii pogodowych, itp.

Stwierdza się, że istniejący i prognozowany układ przestrzenny na obszarze gminy: układ komunikacyjny, zagospodarowanie terenów, lokalizacje jednostek osadniczych, obszarów leśnych, wód otwartych - stanowią strukturę umożliwiającą zachowanie podstawowych wymogów w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa ludności i środowiska.

W schemacie skali zagrożeń, które występują przeważnie na obszarze ośrodka gminnego oraz większych miejscowości, jako główne jego elementy: typuje się do ochrony i transformacji:

- wody otwarte: zbiorniki wodne, rzeki, cieki wodne
- zbiornik wód podziemnych, stanowiący strategiczny zapas wody (GZWP nr 407 Chełm - Zamość)
- tereny zieleni otwartej, osiedlowej (lasy, łąki)
- układ dróg kołowych, głównie powiatowych i gminnych
- zagęszczenie zabudowy mieszkaniowej i usługowej w centralnej części ośrodka gminnego
- dzielnice mieszkaniowe ośrodka gminnego, jednostek osiedleńczych, gospodarstw produkcyjnych

Dla likwidacji, bądź zminimalizowania zagrożeń ludzi i przyrody, w szczególnych przypadkach awarii, katastrof, klęsk żywiołowych, anomalii pogody, itp. „*Studium...”*, przewiduje i zaleca:

- bezpośrednie sąsiedztwo wód otwartych; stawów rybnych, rzek, cieków wodnych przeznaczyć pod zorganizowanie zieleni ekologicznej ochronnej wysokiej i niskiej oraz zieleni urządzonej ogólnie dostępnej; wymienione rejony powinny być chronione przez zainwestowaniem kubaturowym, zwłaszcza obiektami uciążliwymi dla otoczenia, mogącymi powodować zagrożenie dla środowiska; istniejąca i projektowana zabudowa mieszkaniowa powinna mieć pełne uzbrojenie
- w bezpośrednim sąsiedztwie centrum miejscowości - skupiska terenów mieszkaniowych i usługowych, projektuje się lokalizację zieleni parkowej ogólnie dostępnej towarzyszącej, izolacyjnej - wielosezonowej wysokiej i niskiej; tereny te stanowią możliwość do organizowania budowli ochronnych

- strategiczny zapas wody zbiornika wód podziemnych (GZWP) gminnych, należy bezwzględnie chronić, przestrzegając zasad i zaleceń dla określonych w planie - stref ochronnych

Ponadto *„Studium..."* dla innych opracowań planistycznych (planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego i planów realizacyjnych), zaleca:

- w terenach zainwestowania, szczególnie osiedlach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, jednorodzinnej, zagrodowej należy bezwzględnie chronić i konserwować awaryjne ujęcia wody oraz rezerwować tereny dla ich realizacji
- należy tak projektować i modernizować drogi i ulice, aby miały szerokości umożliwiające ewentualne niecałkowite zagruzowanie, a połączone z traktami przelotowymi, zapewniały sprawną ewakuację ludności w okresie zagrożenia
- należy wyznaczyć bezpieczne trasy przejazdów dla pojazdów z toksycznymi środkami chemiczno - przemysłowymi
- w rejonach budownictwa mieszkaniowego, zaleca się planowanie terenów pod brakujące budownictwo ochronne
- dążyć do zorganizowanej właściwej rozbudowy infrastruktury służby zdrowia, opieki społecznej i służ dyspozycyjnych, takich jak: straż pożarna, pogotowie ratunkowe, rozbudowa systemów łączności i całodobowego ostrzegania - mieć to może bezpośredni wpływ na prowadzenie akcji ratowniczej

XI. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH.

W obrębie gminy nie występują zjawiska obsuwania się mas ziemnych. Jedynie na terenie wyrobisk górniczych mogą pojawić się niewielkie osuwiska wywołane działalnością człowieka. Rzeki znajdujące się na terenie gminy są niewielkie. Podczas nawalnych opadów mogą one wylewać w obrębie den dolin, gdzie brak jest zabudowy.

XII. ZABEZPIECZENIA WARUNKÓW OBRONNOŚCI I OBRONY CYWILNEJ.

1. W Studium uznaje się:
   1) możliwość wykorzystania istniejących terenów zielonych (parków, boisk sportowych, placów) w sytuacjach szczególnych na cele obronności;
   2) maksymalne ograniczenie zabudowy obszarów przyległych do cieków z uwzględnieniem dojazdów do ich brzegów pojazdów mechanicznych w sytuacji szczególnej;
   3) za niezbędne, by w ramach istniejącej i realizowanej sieci wodociągowej zapewnione były hydranty naziemne oraz zabezpieczona niezbędna łączność z możliwością wykorzystania tych elementów w sytuacji szczególnej i dla celów p.poż.;
   4) za wytyczną, by na etapie określenia warunków zabudowy uwzględnione były w podpiwniczeniach (lub odpowiednich pomieszczeniach parterowych) nowej zabudowy zwłaszcza obiektów użyteczności publicznej i znaczących zakładów pracy pomieszczenia o konstrukcji odpornej na zagruzowanie z możliwością bezkolizyjnej i szybkiej ich adaptacji dla celów ochrony ludności w sytuacji zagrożenia.

2. Tereny wolne od zabudowy mogą być wykorzystane na ewakuację mieszkańców i ewentualne doraźne budowle ochronne w przypadkach szczególnych zagrożeń.

XIII. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI, REKULTYWACJI.

1. Do obszarów wymagających przekształceń zaliczono:
   a) tereny dawnych PGR-ów, które mogłyby zostać wykorzystane na cele usługowe i na cele drobnej wytwórczości, lub jako tereny produkcyjno - przemysłowe;

2. Do obszarów wymagających rehabilitacji zaliczono:

    a) tereny zabudowy mieszkaniowej poprzez uzbrojenie komunalne, poprawę estetyki.

3. Do obszarów wymagających rekultywacji zaliczono tereny dzikich wysypisk odpadów oraz tereny wyeksploatowanych wyrobisk, które wymagają rekultywacji zgodnie z ustaleniami pozwoleń na ewentualną eksploatacje złóż. Zaleca się rekultywację w kierunku rolnym, leśnym lub rekreacyjno-sportowym.
4. Jako formę rekultywacji można uznać rewitalizacje obszaru parków podworskich.

XIV. OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY POWYŻEJ 2000 m2.

Studium nie wskazuje obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m^2

XV. OBSZARY NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM ORAZ O ZNACZENIU PONADLOKALNYM.

Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym

1. Określa się, że inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym służące zaspokojeniu potrzeb przede wszystkim mieszkańców gminy Jarczów mogą być lokalizowane na podstawie mpzp lub decyzji administracyjnych podejmowanych zgodnie z procedurą określoną w aktualnych przepisach prawa, a w tym:

a) na terenach mieszkaniowych w formie:

obiektów i lokali publicznych o ile prowadzona w nich działalność nie powoduje znacznego oddziaływania na środowisko,

urządzeń infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, zgodnie z przyjętymi programami rozwiązań tych urządzeń,

zieleni publicznej jako funkcji uzupełniającej;

b) na terenach poprzemysłowych i dawnych PGR-ów:

z wyłączeniem lokalizacji inwestycji, dla których wykonanie raportu oddziaływania na środowisko jest obligatoryjne,

urządzenia infrastruktury technicznej i komunikacyjnej zgodnie z przyjętymi programami rozwoju tych urządzeń.

c) na terenach odrębnie wydzielonych, w formie:

obiektów i lokali usług publicznych, o ile prowadzona w nich działalność nie powoduje znacznego oddziaływania na środowisko,

urządzeń infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, zgodnie z przyjętymi programami rozwiązań tych urządzeń, w tym budowa i utrzymanie pieszych przepraw mostowych (kładki)

urządzonej zieleni publicznej jako funkcji uzupełniającej lub samoistnej (parki, skwery, bulwary),

tereny zieleni cmentarnej,

tereny usług sportu i rekreacji,

budowa i utrzymanie ścieżek rowerowych i turystyczno – rekreacyjnych,

2. Określenie imiennej listy inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym dla nieokreślonego okresu funkcjonowania Studium jest niemożliwe. Uznaje się, że lista takich inwestycji powinna być określana na okres kadencji samorządu gminy z uwzględnieniem występujących potrzeb, realnych możliwości finansowych ich wykonania, stopnia przygotowania warunków lokalizacyjnych. Na tym etapie można wymienić m.in. następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym:

– tereny rekreacji i usług turystycznych w okolicach realizowanego zalewu kąpielowego we wsi Rogoźno, znajdujące się w podobszarze A-VIII,

– tereny działalności usługowej w miejscach skrzyżowania planowanej obwodnicy z drogą krajową nr 17 (A-V, A-VII) i drogą wojewódzką nr 850 w okolicach Sabaudii (A-III) oraz drogą powiatową Tomaszów Lubelski - Ulhówek w miejscowości Sznury (obszar wchodzący w skład miasta).

Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Lista inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym i związane z nimi obszary wynikają z jednej strony z przyjętych programów rządowych, wojewódzkich, ofert inwestorów, a z drugiej propozycji samorządu lokalnego wyrażonych w dokumentach określających i kształtujących politykę rozwoju gminy.

Lista podstawowych zamierzeń o charakterze rządowym i wojewódzkim dotyczących inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym wynika z zapisu propozycji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa Lubelskiego.

XVI.TERENY WYŁĄCZONE SPOD ZABUDOWY.

1. Zabrania się lokalizacji zabudowy na terenie obszarów i obiektów chronionych zgodnie z prawem w zakresie ochrony przyrody;

2. Zabrania się lokalizacji zabudowy w rejonie korytarzy i sięgaczy ekologicznych;

3. Zabrania się lokalizacji nowej zabudowy na terenach lasów i zalesień).

4. Zabrania się lokalizowania zabudowy kubaturowej w strefach ochrony bezpośredniej ujęć wód podziemnych.

5. Zabrania się lokalizowania zabudowy w granicach stref kontrolowanych wokół gazociągów wysokiego ciśnienia.

6. Zabrania się lokalizowania zabudowy w granicach stref ochronnych wokół linii wysokiego i średniego napięcia.

7. Ograniczenia w lokalizowaniu zabudowy mogą wynikać ponadto z ustanowienia na podstawie przepisów odrębnych stref ograniczonego użytkowania, stref ochrony pośredniej ujęć wód, wokół cmentarzy.

XVII. INTERPRETACJA ZAPISU STUDIUM.

1. Treść tekstu i rysunku Studium wyraża kierunki polityki przestrzennej gminy Jarczów, nie jest jednak ścisłym przesądzeniem o granicach zainwestowania i użytkowania terenów.

2. W stosunku do rysunku studium przyjmuje się następującą interpretację:

1) każdorazowa zmiana sposobu użytkowania terenów będzie podlegała indywidualnej ocenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, jak i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego;

2) ostateczne ustalenie granic terenów powinno być dokonywane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, lub decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego;

3) w „STUDIUM" przedstawiono zgeneralizowany obraz użytkowania terenów, tzn., że określone na rysunku „STUDIUM" przeznaczenie terenu oznacza funkcję dominującą (a nie wyłączną) i może być uzupełnione innymi funkcjami, które jednak nie mogą być przeciwstawne funkcji dominującej i pogarszać warunków jej egzystencji;

4) określenia: tereny dla budownictwa mieszkaniowego dotyczą dominujących rodzajów zabudowy. Na terenach tych mogą być lokalizowane także i inne rodzaje budownictwa mieszkaniowego oraz lokalizacje nie przeciwstawne formie podstawowej, a w tym głównie usługi i zieleń;

5) uznaje się, że „STUDIUM” stanowić będzie podstawę do określenia ewentualnej niezbędnej aktualizacji programów infrastruktury technicznej gminy;

6) uznaje się za istotne koordynowanie polityki przestrzennej w odniesieniu do graniczących z gminą Jarczów gmin, celem zapobieżenia przeznaczania terenów na cele, które mogłyby wywrzeć negatywny wpływ na zlokalizowane funkcje w gminie Jarczów;

7) uznaje się za istotne - czynny udział przedstawicieli samorządu gminy w tworzeniu i opiniowaniu opracowań typu „strategia rozwoju województwa”, „plan zagospodarowania przestrzennego województwa”, „programy inwestycyjne”, „plany związane z dziedzictwem kulturowym”, itp. wywierającymi wpływ na rozwój gminy i jej zagospodarowania przestrzennego;

8) podane minimalne powierzchnie działek zróżnicowanych form zabudowy są traktowane jako optymalne z tym, że w konkretnych warunkach powierzchnie te i usytuowanie budynków muszą spełniać przede wszystkim ustalenia prawa odnoszące się do minimalnych odległości od granic sąsiadów, komunikacji, elementów uzbrojenia komunalnego;

9) podane maksymalne wysokości zabudowy mogą zostać na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podwyższone w z zakresie niezbędnym dla obiektów których wysokość wynika z wymogów konstrukcyjnych lub technicznych,

10) układ komunikacyjny wskazany na rysunku Studium ma przebieg orientacyjny i nie obejmuje w pełni lokalnego układu komunikacyjnego, o dokładnej lokalizacji i technicznych rozwiązaniach projektowych dróg stanowić będzie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, decyzja o lokalizacji inwestycji celu publicznego, projekt budowlany;

11) strefy ochronne od urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej stanowią element informacyjny, dopuszcza się zmiany w uzasadnionych przypadkach, zgodnie z przepisami odrębnymi;

XVIII. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ.

Przyjęte kierunki rozwoju w aktualnie obowiązującym studium uchwalonym uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r. wynikają bezpośrednio z istniejących uwarunkowań osadniczych, przyrodniczych, kulturowych, infrastrukturalnych oraz formalno-prawnych.

Stosunek do przedstawionych uprzednio wielorakich uwarunkowań rozwoju, w tym odnoszących się bezpośrednio do kształtowania jego polityki przestrzennej znajduje swoje odzwierciedlenie w przyjętych w Studium - kierunkach zagospodarowania przestrzennego oraz politykach odnoszących się do problematyki przyrodniczej, dziedzictwa kulturowego, komunikacyjnej, uzbrojenia komunalnego.

Uznaje się, że generalnym celem polityki rozwojowej gminy jest cel uniwersalny: „podnoszenie standardu warunków życia mieszkańców przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju” poprzez realizację polityki przestrzennej w zakresie:

- uzyskiwania coraz to wyższej sprawności funkcjonowania struktur przestrzennych poprzez przekształcanie a co najmniej korektę układu komunikacyjnego, podnoszenie stopnia wyposażenia w infrastrukturę techniczną terenów i zainwestowania kubaturowego;
- wykorzystania położenia i funkcji gminy w strukturze osadniczej województwa, różnorodnych jej związków zewnętrznych oraz terytorialnych warunków jej rozwoju dla podnoszenia atrakcyjności jako obszaru korzystnego do inwestowania i koncentracji funkcji regionalnych;
- przeciwdziałanie degradacji walorów gminy w zakresie środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego, potencjału intelektualnego mieszkańców.

Studium umożliwia osiągnięcie celu m.in. poprzez:

- rozpoznanie stanu przestrzeni gminy, jej zagospodarowania i użytkowania, powiązań zewnętrznych i zależności wewnętrznych, oceny, ochrony i efektywnego wykorzystania występujących walorów w myśl zasady zrównoważonego rozwoju;
- przeciwdziałanie konfliktom i barierom związanym z użytkowaniem przestrzeni, a w konsekwencji określenie rejonów predysponowanych dla rozwoju podstawowych funkcji gminnych (szczególnie poprzez diagnozę środowiska przyrodniczego i kulturowego, ich ochronę, kształtowanie i racjonalne wykorzystanie dla celów rozwojowych; układu komunikacyjnego; infrastruktury technicznej);
- integrowanie polityki przestrzennej państwa z interesami gminy poprzez wpływanie na formułowanie zadań rządowych i wojewódzkich związanych z priorytetami rozwoju;
- wykorzystanie dla rozwoju gminy zewnętrznych powiązań funkcjonalno-przestrzennych, w tym w ramach powiatu, województwa;

Rada Gminy Jarczów podjęła Uchwałę Nr XXXI/170/10 w dniu 25 lutego 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego gminy Jarczów”.

Zasadność dokonania zmiany „Studium ...” wynika z:

- otrzymanego wniosku o zmianę „studium…” w zakresie umożliwienia realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Słowiniec, Gródek Kolonia, Wierszczyca, Gródek, Łubcze
- wejścia w życie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. określającej szczegółowe wymagania dotyczące zarówno zapisu problematyki Studium jak i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego; „Studium...” uchwalone uchwałą Rady Gminy Jarczów nr V/30/03 z dnia 29 kwietnia 2003 r. r., nie uwzględnia aktualnych uwarunkowań wynikających z art. 10 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 r. a także nie zawiera obligatoryjnych elementów treści wynikających z art. 10 ust. 2 w/w ustawy, w związku z powyższym jest nieaktualne;

- wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233);
- wprowadzenia Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. Nr 164, poz. 1587);

Zmianą Studium objęto tereny głównie o charakterze rolniczym z przeznaczeniem dla realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Słowiniec, Gródek Kolonia, Wierszczyca, Gródek Łubcze.

Zmianie uległa forma przedstawienia poszczególnych ustaleń w zakresie uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenów gminy Jarczów, wprowadzone zostały również zagadnienia wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych (tekst oznaczony szarym wyróżnieniem).

Rysunek Studium został zmieniony w granicach zgodnych z załącznikiem 1 do uchwały Nr XXXI/170/10 Rady Gminy Jarczów z dnia 25 lutego 2010 r. Wprowadzona zmiana dotyczy przeznaczenia terenów pod inwestycje związane z realizacją farm wiatrowych zgodnie z wnioskami osób prywatnych. Na rysunku Studium naniesiono również zmiany wynikające z obowiązujących przepisów odrębnych.

Wprowadzenie powyższych zmian umożliwiło:

- ✓ zapewnienie zgodności studium z obowiązującymi przepisami;
- ✓ uwzględnienie wniosku w zakresie umożliwienia realizacji farm wiatrowych w obrębie sołectw Nowy Przeorsk, Przewłoka, Nedeżów, Słowiniec, Gródek Kolonia, Wierszczyca, Gródek, Łubcze
- ✓ zapewnienie rozwoju gminy poprzez wprowadzanie nowych inwestycji.

Wyznaczenie w zmianie studium obszarów i nadanie im odpowiednich funkcji odbyło się z poszanowaniem wszelkich zasad ochrony środowiska i przyrody, krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju miasta.

XVIII. LITERATURA.

1. Jan Górak *„Miasta i miasteczka Zamojszczyzny”,* OBiDz, Zamość, 1990 r,
2. Jan Górak *„Materiały do Historii Kultury Materialnej Zamojszczyzny”,* PSOZ, Zamość 1992 r.
3. Jan Górak,, *Kościoły drewniane Zamojszczyzny”,* OBiDz, Zamość, 1986 r.
4. Jan Górak *„Regionalne formy architektury drewnianej Lubelszczyzny na tle zagadnień osadnictwa”,* PSOZ, Zamość 1994 r.
5. Praca zbiorowa *„Zabytki architektury i budownictwa w Polsce (woj. zamojskie)”*, ODZ, Warszawa, 1991 r.
6. Danuta Kawałko *„Cmentarze województwa zamojskiego”,* PSOZ, Zamość 1994 r.
7. Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków w Lublinie Delegatura w Zamościu *Wytyczne konserwatorskie do opracowania ,,Studium...” (materiały mapowe, tekstowe, tabelaryczne i inne)*
8. Praca zbiorowa Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Lubelskim *,,Program zrównoważonego rozwoju i ochrony środowisku dla powiatu Tomaszów Lubelski”* Tomaszów Lubelski 2000 r.
9. Ewa Banasiewicz *„Grodziska i zamczyska Zamojszczyzny”*, WOAK, Zamość 1990
10. Praca zbiorowa *„Środowisko przyrodnicze województwa zamojskiego”,* WOSiGW, Zamość 1989 r.
11. *Studium zagospodarowania przestrzennego województwa zamojskiego,* W.B.P.P., Zamość 1995- 1997 r.
12. Urząd Statystyczny w Lublinie *„Rocznik statystyczny województwa lubelskiego”,* Lublin 2000 r.
13. *Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów* uchwalony Uchwałą Nr IY/27/90 Rady Gminy Jarczów z dnia 28 października 1990
14. *,,Strategia rozwoju województwa lubelskiego na lata 2006-2010”*, zatwierdzona Uchwałą Nr XXXVI/230/05 Sejmiku Województwa Lubelskiego, z dnia 4 listopada 2005 r.
15. „*Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego”,* zatwierdzony Uchwałą Nr XLV/597/02 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lipca 2002 r.
16. *„Koncepcja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju”* przyjęta przez Sejm RP w październiku 2005 r.
17. *,,Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Jarczów na lata 2007-2013”*
18. *,,Lokalna Strategia Rozwoju obszaru G6 Grzędy Sokolskiej”*
19. *,,Strategia Rozwoju Gminy Jarczów na lata 2004-2010”*

20. STRONY INTERNETOWE:

- Strona Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska dotycząca obszarów Natura 2000 http://natura2000.gdos.gov.pl/natura2000/index.php?lang=pl
- Strona zawierająca Bank Danych Regionalnych GUS http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/strona.indeks
- Strona Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska http://www.wios.lublin.pl/tiki-custom_home.php
- Strona Powiatowego Urzędu Pracy w Tomaszowie Lubelskim http://www.tomaszowlub.pup.gov.pl/index.php

Załącznik nr 4
do uchwały Nr VII/35/11
Rady Gminy Jarczów
z dnia 25 sierpnia 2011r.

Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag wniesionych do projektu zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jarczów"

Na podstawie art.12 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, z 2003 r. z poz. zm) Rada Gminy Jarczów rozstrzyga co następuje:

Projekt zmiany „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Jarczów" wraz z prognozą oddziaływania na środowisko wyłożony został do publicznego wglądu w dniach:

Pierwsze wyłożenie - projektu studium - od 27.06.2011r. do 27.07.2011r.

Debata publiczna odbyła się 01.07.2011r.
W wyznaczonym terminie składania uwag - do dnia 18.08.2011 r. wpłynęła 1 uwaga.

1. Uwaga wniesiona 18.08.2011r, przez: Panią Mariolę Czok w imieniu 71 mieszkańców Nedeżowa

Wnoszący uwagę sprzeciwiają się budowie elektrowni wiatrowych w Nedeżowie wskazują negatywne skutki elektrowni wiatrowych:

1. Emitowanie hałasu, wibracji i niesłyszalnych dla ucha infradźwięków (długie fale o zasięgu powyżej 10km, nie chronią przed nimi żadne ekrany), jest zagrożeniem dla zdrowia.
2. Straty środowiskowe, krajobrazowe (obca dominanta), zagrożenie dla ekosystemu, wyginięcie lub przesiedlenie występujących gatunków zwierząt i roślin (prof. J. Szyszko), zniszczenie siedlisk ptaków, zabijanie się ptaków o łopaty wiatraka, ujemny wpływ na ptaki lęgowe w promieniu 5km, na ptaki wędrowne - 20km, negatywny wpływ na pszczoły - spadek wydajności upraw.
3. Spadek cen gruntów, nieruchomości o kilkadziesiąt procent.
4. Zablokowanie możliwości przekształcenia gruntów z rolnych na budowlane i być może innych inwestycji.
5. Efekt ruchomego cienia (pracujące łopaty odbijają promienie słoneczne, powodując np. refleksy w oknach mieszkań).
6. Migające światła ostrzegawcze od zmroku do świtu.
7. Osłabienie sygnału telewizji analogowej i telefonii komórkowej (sąsiedztwo wiatraków osłabia fale radiowe).
8. Wzrost ceny prądu - koszt produkcji prądu przez wiatraki jest 3 razy większy od produkowanego przez elektrownie konwencjonalne. Niestabilność wiatru wymusza pracę elektrowni węglowych, gazowych jako dodatkowego zaplecza. Możliwe są spadki mocy i przerwy w dostawach prądu.

Ponadto poruszają następujące kwestie:

9. Badania Niny Pierpont
10. Redukcja emisji CO_2
11. Stanowisko w sprawie materiału „Energetyka wiatrowa a społeczności lokalne"
12. Raport „Elektrownie wiatrowe a zdrowie" PAN
13. Negatywna opinia RDOŚ

Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwagi: uwaga rozpatrzona negatywnie

Uzasadnienie:

Ad. 1. Infradźwięki

Natężenie infradźwięków a ich wpływ na zdrowie

- Wpływ infradźwięków jest zależny od natężenia i długości fali dźwiękowej. Wpływ na zdrowie człowieka mają infradźwięki o wysokim natężeniu ciśnienia akustycznego powyżej 130dB.
- Nowoczesne turbiny wiatrowe generują zdecydowanie niższe wartości ciśnienia akustycznego infradźwięków na poziomie 50-70 dB w odległości 150-300 m od turbin. Infradźwięki o takim poziomie są bezpieczne dla zdrowia ludzi i zwierząt.

Źródła infradźwięków można podzielić na dwie grupy:

a) naturalne – burze, błyskawice, duże wodospady, fale morskie, lawiny, silny wiatr, tornada, trzęsienia ziemi, wulkany, zwierzęta np. słonie, wieloryby
b) sztuczne - pojazdy samochodowe, drgania mostów, eksplozje, głośniki, odrzutowce i śmigłowce, przemysł ciężki (sprężarki tłokowe, pompy próżniowe i gazowe, wieże wiertnicze, turbodmuchawy, elektrownie wiatrowe), rurociągi, klimatyzacje, urządzenia ogrzewające powietrze, lodówki, pralki, komputery, sprzęt RTV/AGD.

W Polsce nie istnieją żadne kryteria określające poziomy dopuszczalne hałasu infradźwiękowego w środowisku. Jedynym kryterium ujmującym dopuszczalne poziomy hałasu w zakresie infradźwięków jest Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 5 sierpnia 2005 roku Dz. U. nr 157, poz. 1318 w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy. W punkcie drugim niniejszego rozporządzenia czytamy:

Hałas infradźwiękowy

Hałas infradźwiękowy na stanowiskach pracy jest charakteryzowany przez:

- równoważny poziom ciśnienia akustycznego korygowany charakterystyką częstotliwościową G odniesiony do 8-godzinnego dobowego wymiaru czasu pracy lub równoważny poziom ciśnienia akustycznego korygowany charakterystyką częstotliwościową G odniesiony do tygodnia pracy (wyjątkowo w przypadku oddziaływania hałasu infradźwiękowego na organizm człowieka w sposób nierównomierny w poszczególnych dniach tygodniu)
- szczytowy nieskorygowany poziom ciśnienia akustycznego.

Równoważny poziom ciśnienia akustycznego skorygowany charakterystyką częstotliwościową G odniesiony do 8-godzinnego dobowego wymiaru czasu pracy lub tygodnia pracy nie powinien przekraczać wartości **102 dB.**

Szczytowy nieskorygowany poziom ciśnienia akustycznego nie może przekraczać wartości **145 dB.**

Należy zwrócić uwagę, że wartości dopuszczalne podane w Dz. U. nr 157, poz. 1318 odnoszą się do hałasu na stanowisku pracy i do 8-godzinnego dobowego wymiaru czasu. Wartość 102 dB nie należy stosować do określania hałasu w środowisku.

Badania dotyczące infradźwięków:

- **„Wind Turbine Sound and Health Effects”** (2009) przygotowanych przez zespół specjalistów z zakresu akustyki, audiologii i medycyny W**. Dawid COLBY, Robert DOBIE, Geoff Leventhall, David M. Lipscomb, RobertJ. McCunney, Michael T. Seilo, Bo Sondergaard** z Amerykańskiego i Kanadyjskiego Stowarzyszenia Energetyki Wiatrowej (American and Canadian Wind Energy Association).

Panel podjął się szeroko zakrojonego przeglądu, analizy i dyskusji znacznej ilości recenzowanej literatury dotyczącej dźwięków i ich ogólnego wpływu na zdrowie, a także dźwięków emitowanych przez turbiny wiatrowe. Każdy członek panelu wniósł unikatowy wkład w postaci doświadczenia z zakresu audiologii, akustyki, otolaryngologii, medycyny pracy i środowiskowej, oraz zdrowia publicznego. Wykorzystując różne perspektywy, panel dokonał oceny możliwych efektów biologicznych wystawienia na działanie dźwięku emitowanego przez turbiny wiatrowe.

Po dokonaniu przeglądu, analizy oraz dyskusji dotyczącej bieżącego stanu wiedzy panel uzgodnił następujące wnioski:

- Nie ma dowodów na to, że słyszalne lub „niesłyszalne" dźwięki emitowane przez turbiny wiatrowe mają jakiekolwiek bezpośrednie, negatywne skutki fizjologiczne
- Przenoszone przez podłoże wibracje pochodzące od turbin wiatrowych są zbyt słabe, by były odczuwalne, lub miały wpływ na ludzi
- Dźwięki emitowane przez turbiny wiatrowe nie są unikatowe. Na podstawie poziomów i częstotliwości emitowanych dźwięków oraz doświadczenia panelu dotyczącego wystawienia na działanie dźwięku w warunkach pracy, nie ma powodów, by wierzyć, że dźwięki pochodzące od turbin wiatrowych mogą mieć bezpośrednie, negatywne konsekwencje zdrowotne.
- Nie ma nic wyjątkowego w dźwiękach i wibracjach emitowanych przez turbiny wiatrowe.
- Ilość zgromadzonej wiedzy dotyczącej dźwięków i zdrowia jest znaczna.
- Dźwięki emitowane przez turbiny wiatrowe nie narażają na utratę słuchu ani jakiekolwiek inne negatywne skutki zdrowotne u ludzi.
- „Niesłyszalne" dźwięki niskiej częstotliwości oraz infradźwięki emitowane przez turbiny wiatrowe nie stanowią zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.
- Niektórzy ludzie mogą odczuwać irytację wywołaną dźwiękami emitowanymi przez turbiny wiatrowe. Irytacja nie jest jednostką patologiczną.
- Przyczyną znacznych obaw związanych z dźwiękami emitowanymi przez turbiny wiatrowe jest ich zmienny charakter. Niektórzy ludzie reagują irytacją na takie dźwięki. Reakcja ta zależy przede wszystkim od indywidualnych uwarunkowań, a nie natężenia dźwięku.

WNIOSKI Z BADAŃ PRZEPROWADZONYCH W RAMACH PROJEKTU „Hałas o niskich częstotliwościach emitowany przez turbiny wiatrowe" wykonanych przez **(Danish Electronics, Light and Acoustics)** na zlecenie Duńskiego Urzędu Energetyki

Infradźwięki

- turbiny wiatrowe nie emitują słyszalnych infradźwięków – emitowane poziomy są zdecydowanie poniżej progu słyszalności
- wniosek został potwierdzony modelowymi obliczeniami oraz pomiarami wykonanymi w ramach projektu dla dużych turbin wiatrowych

Zmiany charakterystyki dźwiękowej wraz ze wzrostem rozmiaru turbin wiatrowych

Poziom mocy dźwięku emitowanego przez turbiny wiatrowe wzrasta wraz z rozmiarem:

- wzrost ten jest mniejszy w przypadku turbin o mocy powyżej 1MW niż w grupie turbin o mocy znamionowej poniżej 1MW
- spektrum częstotliwości szumu aerodynamicznego pochodzącego od łopat wirnika największych turbin wiatrowych nie odbiega znacząco od spektrum mniejszych urządzeń, w przypadku szumu aerodynamicznego emitowanego przez duże turbiny wiatrowe poziom dźwięków o niskiej częstotliwości nie jest większy, niż w przypadku mniejszych turbin

Infradźwięki na co dzień

- W biurze wyposażonym w kilka komputerów poziom infradźwięków wynosi około 73 dB, we wnętrzu samochodu – ponad 100 dB. Dla porównania wiatraki generują od 50-70 dB.
- Wiele zwierząt, w tym wieloryby, słonie, nosorożce, żyrafy, okapi i aligatory porozumiewa się za pomocą infradźwięków
- Natężenie infradźwięków na poziomie 50-70 dB może korzystnie wpłynąć na jakość snu
- W medycynie infradźwięki znalazły zastosowanie w niektórych specjalistycznych przyrządach terapeutycznych

Badania pokazują, iż największym problemem negatywnego oddziaływania turbin wiatrowych jest negatywna kampania przeciwników farm wiatrowych, jeszcze przed realizacją inwestycji.

> ***"bardzo niski poziom hałasu o niskich częstotliwościach oraz infradźwięków nie stanowi przyczyny problemów zdrowotnych. Jeśli takie problemy rzeczywiście się pojawią, nie wynikają one raczej z samego hałasu, ale prawdopodobnie ze stanu emocjonalnego danej osoby (np. gdy osoba ta była zestresowana i zaniepokojona jeszcze przed wybudowaniem farmy wiatrowej)."***
>
> [Leventhall, Geoff . 2004. Notes on low frequency noise from wind turbines with special reference to the Genesis Power Ltd. Proposal near Waiuku, NZ. Prepared for Genesis Power/Hegley Acoustic Consultants, June 4, p. 7.]

Ad. 2. Wpływ na środowisko

Zgodnie z dokumentami Unii Europejskiej, inwestycje w odnawialne źródła energii bezpośrednio realizują cele ochrony środowiska.

Szereg aktów prawnych pośrednio lub bezpośrednio uznaje inwestycje w odnawialne źródła energii za służące ochronie środowiska. Obowiązująca Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 5.06.2009 poz. L 140/16) stanowi, iż rozwój odnawialnych źródeł energii stanowi istotny element pakietu środków koniecznych do redukcji emisji gazów cieplarnianych i spełnienia postanowień Protokołu z Kioto do Ramowej Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu. Zgodnie z punktem (1) preambuły Dyrektywy 2009/28/WE:

„*Kontrola zużycia energii w Europie oraz zwiększone stosowanie energii ze źródeł odnawialnych wraz z oszczędnością energii i zwiększoną efektywnością energetyczną stanowią istotne elementy pakietu środków koniecznych do redukcji emisji gazów cieplarnianych i spełnienia postanowień Protokołu z Kioto do Ramowej Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, a także do wywiązania się z innych wspólnotowych i międzynarodowych zobowiązań w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych, wykraczających poza rok 2012.*"

Co więcej, Dyrektywa 2009/28/WE przesądza dodatkowo o konieczności uznania przez Państwa Członkowskie Unii Europejskiej, między innymi w toku postępowań administracyjnych dotyczących udzielania zgody na lokalizację inwestycji w odnawialne źródła energii, że inwestycje te służą ochronie środowiska. Punkt (42) oraz (44) preambuły powołanej dyrektywy stanowią, że przy stosowaniu prawa administracyjnego i w procedurze udzielania zezwoleń potrzebnych do budowy instalacji energii odnawialnej, należy przyjąć, iż z samej swojej istoty, inwestycja w produkcję energii ze źródeł odnawialnych ma korzystny wpływ na realizację celów związanych z ochroną środowiska i zmianami klimatycznymi, zwłaszcza w porównaniu z instalacjami wytwarzającymi energię ze źródeł nieodnawialnych:

„*Z uwagi na korzyści płynące z szybkiego zastosowania energii ze źródeł odnawialnych oraz z uwagi na jej zrównoważony charakter i korzystny wpływ na środowisko państwa członkowskie, stosując przepisy administracyjne, planując struktury i przepisy prawne dotyczące przyznawania pozwoleń na instalacje w odniesieniu do kontroli i redukcji zanieczyszczeń z zakładów przemysłowych, walki z zanieczyszczeniem powietrza oraz zapobiegania przedostawaniu się niebezpiecznych substancji do środowiska lub minimalizacji tego procesu, powinny uwzględnić wkład odnawialnych źródeł energii w realizację celów związanych z ochroną środowiska i zmianami klimatycznymi, zwłaszcza w porównaniu z instalacjami wytwarzającymi energię ze źródeł nieodnawialnych*." (punkt (42) preambuły Dyrektywy 2009/28/WE)

Z uregulowaniami Dyrektywy 2009/28/WE koresponduje obecnie „*Polityka energetyczna Polski do 2030 roku"*.[1] Ukierunkowana jest ona w istotny sposób na wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii. Podkreśla m.in., że rozwój odnawialnych źródeł energii przynosi pozytywne efekty ekologiczne:

„*Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych cechuje się niewielką lub zerową emisją zanieczyszczeń, co zapewnia pozytywne efekty ekologiczne*." (rozdział 5: „*Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym biopaliw*").

Z kolei „*Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009—2012 z perspektywą do roku 2016*" podkreśla, że rozwój odnawialnych źródeł energii ma m.in. fundamentalne znaczenie z punktu widzenia ochrony atmosfery przed zanieczyszczeniami i szerzej dla ochrony środowiska:

„*Niewątpliwie jednak, z punktu widzenia ochrony atmosfery, jest konieczne znaczne przyspieszenie w wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii, z uwzględnieniem potencjału kraju w tym zakresie.*"[2]

W „*Polityce ekologicznej (...)*" podkreśla się, że istnieją dwie metody, które w najbardziej radykalny sposób zmniejszają emisję wszelkich zanieczyszczeń do środowiska: promowanie (1) oszczędności energii i (2) rozwoju odnawialnych źródeł energii. Te dwie metody „*są efektywne kosztowo i akceptowane społecznie; Polska zobowiązała się do tego, aby udział odnawialnych źródeł energii w 2010 r. wynosił nie mniej niż 7,5%, a w 2020 r. – 14% (wg Komisji Europejskiej udział powinien być nie mniejszy niż 15%); tylko przez szeroką promocję korzystania z tych źródeł, wraz z zachętami ekonomicznymi i organizacyjnymi Polska może wypełnić te ambitne cele.*" (s. 42).

Inwestycja parku wiatrowego stanowi również bezpośrednią realizację wiążących zobowiązań Polski do:

1. osiągnięcia w roku 2020 15% udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto (art. 3 ust. 1 i 2 Dyrektywy 2009/28/WE);

2. ograniczenia emisji substancji zakwaszających i eutrofizujących oraz prekursorów ozonu w celu poprawy ochrony środowiska i ludzkiego zdrowia we Wspólnocie, podjęte na podstawie Dyrektywy 2001/81/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2001 r. w sprawie krajowych poziomów emisji dla niektórych rodzajów zanieczyszczenia powietrza (art. 1 i następne tej dyrektywy);[3]

3. ograniczenia emisji pyłów i innych zanieczyszczeń powietrza, podjęte na podstawie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszego powietrza dla Europy (art. 1 i następne tej dyrektywy).[4] Elektrownia wiatrowa nie emituje po-

---

[1] Uchwała Rady Ministrów z dnia 10 listopada 2009 r. nr 202/2009, przyjęta na podstawie art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

[2] Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 maja 2009 r. w sprawie przyjęcia tego dokumentu, publ. M.P. 2009 nr 34 poz. 501, s. 11.

[3] Publ. Dz. Urz. Unii Eur. z 27.11.2001 poz. L 309/22. Patrz też A. Gawlikowska-Fyk, *Bezpieczeństwo energetyczne Unii Europejskie*j, Wspólnoty Europejskie 2008 nr 1 s. 39.

[4] Dz. Urz. Unii Eur. z 11.6.2008 poz. L 152/1.

wyższych substancji szkodliwych, a zastępuje emisyjne instalacje konwencjonalne. Dla przykładu, szczególnym zagrożeniem dla zdrowia ludzi jest drobny pył zawieszony ($PM_{2,5}$). Do tej pory nie udało się określić progu, poniżej którego $PM_{2,5}$ nie stanowiłby zagrożenia. $PM_{2,5}$ powoduje uszkodzenia układu oddechowego oraz może sprzyjać rozwojowi zmian nowotworowych płuc. Właśnie ten drobny pył z największą łatwością przenika przez filtry instalowane w układach wylotowych spalin elektrowni cieplnych. Bezemisyjna ze swojej natury elektrownia wiatrowa zastępuje instalacje emitujące $PM_{2,5}$;

Inwestor, przed rozpoczęciem prac musi sprawdzić czy w bliskiej okolicy nie istnieją żadne obszary ważne dla ptaków przeprowadzając minimum roczne obserwacje terenowe. Farmy wiatrowe popiera także najbardziej znana organizacja ekologiczna –Greenpeace.

Wpływ na ptaki i nietoperze

Przed rozpoczęciem budowy jest prowadzony monitoring ornitologiczny oraz obserwacje nietoperzy, które pozwalają ustalić odpowiednie rozmieszczenie turbin wiatrowych. Dopiero po przeprowadzeniu tych działań można zdecydować się na daną lokalizację farmy wiatrowej, tak, aby jej oddziaływanie na patki i nietoperze było jak najmniejsze.

Należy również pamiętać, że większość wędrówek ptaków odbywa się znacznie wyżej niż na wysokości 150 m, na której pracuje wirnik turbiny wiatrowej.

Wpływ na zwierzęta gospodarskie

Pozyskiwanie energii wiatrowej jest bardzo popularne wśród właścicieli gospodarstw rolnych, ponieważ nie przeszkadza w użytkowaniu ziemi pod uprawę roślin lub hodowli zwierząt. Owce, bydło i konie nie okazują niepokoju z powodu obecności turbin wiatrowych, które nie mają wpływu na ich zdrowie.

Wpływ na owady

W miejscach, gdzie powstają farmy wiatrowe i gdzie już funkcjonują pracujące farmy wiatrowe nie zaobserwowano zmian aktywności owadów, co ma istotne znaczenie szczególnie w gminach rolniczych.

Czy można stawiać wiatraki na terenach chronionych?
Zasada omijania obszarów chronionych powinna być stosowana przez wszystkich inwestorów inwestujących w energetykę wiatrową. Należy tu zwrócić uwagę na fakt, że przepisy nie zabraniają stawiania farm wiatrowych nawet w obszarach chronionych. Wszystko zależy od rodzaju takich obszarów. O tym powinny decydować odpowiednie organy administracyjne.

Poziom dźwięków

- Nowoczesne turbiny wiatrowe są wciąż udoskonalane, dzięki czemu są coraz cichsze. Podczas określania poziomu natężenia dźwięku bierze się pod uwagę ile turbin będzie rozmieszczonych w danym miejscu. Turbiny są tak umieszczane, żeby dozwolony poziom hałasu nie został przekroczony.
- Zgodnie z rozporządzeniem Ministerstwa Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 dopuszczalny poziom dźwięku na granicy budynku mieszkalnego, nie może przekroczyć w ciągu dnia od 50-60 dB, natomiast w nocy 40-45 dB.

Rodzaj hałasu	**dB**
Ruch uliczny w miastach	80
Klimatyzacja	60
Hałaśliwa restauracja	70
Płaczące dziecko	115
Odkurzacz	70
Pralka	78
Wiatrak	45

- Podczas maksymalnej pracy wiatraki nowego typu generują do 45 dB w obrębie zabudowań mieszkalnych. Rozstawia się je w takiej odległości od zabudowań, aby spełniać wyżej wymienione normy hałasu. W przypadku przekroczenia dozwolonego poziomu, inwestor może włączyć system wyciszający lub wyłączyć turbinę w ciągu nocy.

Ad. 3. Ceny gruntów

Farmy wiatrowe stawia się na terenach rolniczych, nie na terenach budowlanych. Lokalizacja farmy wiatrowej w żadnym stopniu nie wpływa na pogorszenie warunków użytkowania gruntów rolnych a więc nie może mieć wpływu na ich cenę. Inwestor na jednym ze swoich projektów przeprowadził, wspólnie z Agencją Nieruchomości Rolnych (ANR), analizę wpływu farmy wiatrowej na ceny gruntów rolnych. Badania te zostały przeprowadzone na podstawie transakcji jakie przeprowadzała Agencja Nieruchomości Rolnych przed powstaniem parku wiatrowego oraz po wybudowaniu farmy. Agencja potwierdziła, że ceny gruntów rolnych nie tylko nie spadły, ale wręcz zanotowano wzrost cen transakcyjnych.

Nie prowadzono badań na temat działek budowlanych, gdyż nie było dostępu do transakcji prywatnych. Poza tym większość zabudowy w okolicach to zabudowa zagrodowa, gdzie niezwykle rzadko prowadzi się transakcje sprzedaży.

Należy również zauważyć, że w toku realizacji przedsięwzięcia inwestor na swój koszt rozbudowuje infrastrukturę towarzyszącą, z której korzystać będą również mieszkańcy oraz firmy działające na terenie Gminy. Zmodernizowana zostaje sieć dróg, powstaje nowa infrastruktura energetyczna, umożliwiając lepsze i pewniejsze zaopatrzenie Gminy w energię elektryczną.

Wpływy z dodatkowych podatków lokalnych (podatek od nieruchomości płacony w związku z usytuowaniem na nieruchomościach turbin wiatrowych) zasilają budżet Gminy, co dodatkowo przyczynia do ulepszania istniejącej infrastruktury. Gmina, otrzymując większe wpływy, podejmuje inwestycje infrastrukturalne (wodne, drogowe itp.).

Wyżej wymienione ulepszenia i inwestycje towarzyszące mogą przyczynić się do wzrostu wartości nieruchomości w Gminie.

Ad. 4. Zablokowanie gruntów

Ewentualne ograniczenia w zabudowie będą odnosiły się do nieruchomości, na których zlokalizowane będą poszczególne turbiny wiatrowe. Ograniczenia te zostały dobrowolnie uzgodnione pomiędzy inwestorem a właścicielami gruntów w odrębnych umowach.

Inwestycja parku wiatrowego nie zamyka drogi do korzystania z nieruchomości w sposób dotychczasowy ani nie zamyka drogi do realizacji innych zamierzeń inwestycyjnych przez właścicieli sąsiednich nieruchomości.

Realizacja przedsięwzięcia parku wiatrowego nie wpływa na możliwość budowy wiat, garaży i innych obiektów budowlanych na działkach sąsiednich czy też przekształcenia działki rolnej na leśną (o możliwości przekształcenia działki rolnej na leśną przesądza miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego). W razie braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, grunty przeznaczone do zalesienia może określać wydana w tym celu decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu (art. 59 ust. 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, dalej „**u.p.z.p.**" i art. 14 ust. 3 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach).

Ad. 5. Ruchomy cień

Każdorazowo przed rozpoczęciem inwestycji, inwestor jest zobowiązany do przygotowania raportu oddziaływania inwestycji na środowisko. Jednym z elementów, które zawarte są w raporcie jest określenie prawdopodobieństwa wystąpienia efektu ruchomego cienia.

Aby powstawał ruchomy cień, musi być spełnionych jednocześnie kilka elementów:

- dzień powinien być wietrzny, tak aby spowodować pracę turbiny wiatrowej,
- musi być słoneczna pogoda (w czasie zachmurzenia nie ma efektu ruchomego cienia),
- słońce powinno być w takim położeniu, aby turbina wiatrowa znajdowała się dokładnie na linii między słońcem a oknami domu,
- wiatr powinien wiać z takiego kierunku, aby turbina ustawiła się większą powierzchnią w stosunku do okien budynku,
- budynek powinien być zlokalizowany w odpowiednio małej odległości od zabudowań,
- na drodze pomiędzy turbiną i budynkiem nie ma żadnej innej przeszkody (np. drzewa).

Z doświadczenia wiemy, że efekt migającego cienia może zachodzić w konkretnym miejscu (budynku) przez okres kilku do kilkunastu godzin w roku.

W nowoczesnych turbinach nie ma efektów odbijania promieni słonecznych (tzw. refleksów), gdyż obecnie łopaty turbin malowane są antyrefleksyjnymi farbami

Ad. 6. Światła ostrzegawcze

Światła ostrzegawcze są montowane na szczycie gondoli (na wysokości ok. 80 – 105 m). Montaż takich świateł jest wymagany zgodnie z odpowiednimi przepisami (oznakowanie przeszkód lotniczych). W przeciwieństwie np. do kominów, na każdej turbinie zamontowane jest tylko jedno światło ostrzegawcze.

Ad. 7. Wpływ na odbiór sygnału telewizyjnego

Turbina wiatraka może zakłócić odbiór analogowego sygnału telewizyjnego. Dotyczy to jednak tylko sygnału analogowego, czyli pochodzącego z nadajników naziemnych. Sygnał analogowy musi zostać całkowicie zastąpiony przez cyfrowy (co oznacza wyłączenie nadajników analogowych) nie później niż 31 lipca 2013r. Mieszańcy, którzy maja utrudniony odbiór telewizji wynikający z zakłóceń spowodowanych przez turbiny wiatrowe mogą zgłosić się do inwestora w celu rozwiązania problemu.

Ad. 8. Ceny prądu

Całkowita cena energii elektrycznej wytwarzanej przez siłownie wiatrowe składa się z dwóch elementów: ceny za energię wprowadzoną do sieci oraz za certyfikat pochodzenia (zielony certyfikat). Cena energii jest średnią rynkową ceny energii z poprzedniego roku kalendarzowego (czyli jest ceną niższą niż energia wytwarzana z elektrowni węglowych – np. obecna cena energii z elektrowni wiatrowych to 195 PLN/MWh, a cena rynkowa z elektrowni konwencjonalnych to ponad 220 PLN/MWh).
Cena za zielony certyfikat jest także ceną rynkową, zależy od popytu i podaży energii odnawialnej. Obecnie popyt na energię odnawialną jest znacznie wyższy od podaży, dlatego cena tego certyfikatu jest wysoka. Należy tu zauważyć, że takie certyfikaty otrzymują nie tylko wytwórcy energii z farm wiatrowych, ale także z innych odnawialnych źródeł (energetyka wodna, spalanie biomasy, energetyka słoneczna). Cena zielonych certyfikatów, a co za tym idzie, całkowity koszt, który obywatel płaci za energie odnawialną może być znacznie obniżony jeśli wytwórców tej energii będzie znacznie więcej niż obecnie przez co cena rynkowa zielonych certyfikatów spadnie.
Porównując ceny energii elektrycznej ze źródeł konwencjonalnych (węglowych) i odnawialnych, należy uwzględnić dodatkowe koszty źródeł węglowych, które będą musiały być pokryte przez społeczeństwo: zanieczyszczenie środowiska, konieczność rekultywacji terenów pokopalnianych, konieczność utylizacji odpadów. Prędzej czy później te koszty będziemy musieli pokryć, nie w cenie energii, ale poprzez alokacje środków budżetowych.
Patrząc na obecną cenę energii ze źródeł odnawialnych nie możemy rozważać jedynie obecnej ceny. Trzeba patrzeć w przyszłość. Zgodnie z ostatnimi decyzjami Unii Europejskiej, od roku 2013 energia konwencjonalna

będzie zmuszona do zakupu uprawnień do emisji CO2. To spowoduje znaczny wzrost ceny energii ze źródeł konwencjonalnych (zakładana cena za 1t CO2 to ok. 30 USD). Przy takiej cenie za emisję, cena energii ze źródeł konwencjonalnych wzrośnie do wysokości powyżej 300 PLN/MWh. W przypadku wzrostu podaży energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych oraz przy wzroście ceny energii ze źródeł konwencjonalnych w związku z zakupem emisji CO2, energia ze źródeł odnawialnych będzie konkurencyjna do źródeł węglowych.

Ad. 9. Badania Niny Pierpont

Szeroko omawiane przez przeciwników wiatraków badania Niny Pierpont są odrzucane przez specjalistów z uwagi na sposób jego przeprowadzenia oraz zbyt małą ilość przebadanych osób. Autorka dała ogłoszenie w prasie wzywając o zgłaszanie się osób narzekających na uciążliwość związane z lokalizacją turbin wiatrowych. Zgłosiło się 38 osób.

Badania zostały przeprowadzone telefonicznie na grupie 38 osób, członków 10 rodzin i objęło osoby w wieku od poniżej 1 roku życia do 75 lat, przy czym w imieniu młodszych dzieci i niemowląt wypowiadali się rodzice. Powoduje to, że przeprowadzone badania i spisane wnioski nie mogą być uznawane za naukową pracę badawczą, ponieważ nie dostosowują się do zasad sporządzania rzetelnych opracowań naukowych. Autorka wydała swoje opracowanie za własne pieniądze a jednym z recenzentów jej książki był jej mąż.

Autorka starała się udowodnić niekorzystny wpływ wiatraków, jednak sama stwierdza, że nie wszyscy, którzy mieszkają w sąsiedztwie elektrowni wiatrowych skarżą się na kłopoty ze zdrowiem. Ninie Pierpont nie udało się również ocenić, jakiego procenta ludzi i jakich odległości dotyczy.

Ad. 10. Redukcja emisji CO_2

Elektrownie wiatrowe w porównaniu do elektrowni konwencjonalnych nie zajmują dużego areału, nie wymagają rozbudowywania okręgów przemysłowych, kombinatów, infrastruktury drogowej i kolejowej do przewozu surowca. Jest to przyjazny ekosystemom rodzaj energii, który daje możliwość dalszego wykorzystania terenów na których zbudowana jest farma wiatrowa do celów rolniczych. Energia z wiatru jest źródłem niewyczerpywalnym i pozyskiwanym za darmo.
Energetyka wiatrowa jest czysta i odnawialna, nie generuje CO2 oraz gazów cieplarnianych. Każda 2 MW turbina pomaga oszczędzić rocznie 4.4 tony CO2, generując jednocześnie energię elektryczną pozwalającą na zaspokojenie zapotrzebowania energetycznego średnio 1.375 gospodarstwa domowego w Unii Europejskiej. Energetyka wiatrowa daje możliwość skutecznej walki przeciw z ocieplaniem klimatu. 65 GW energii zainstalowanej w całej Unii Europejskiej do końca 2008 r. to brak emisji 108 milionów ton CO2 rocznie, co można porównać do emisji 55 milionów samochodów i stanowi równoważnik wysokości 24% całości zobowiązania względem Protokołu z Kioto.
W przeciwieństwie do energii produkowanej w źródłach konwencjonalnych i jądrowych, energia z wiatru jest czysta i stanowi odpowiedź na pogarszający się stan środowiska i coraz większe zapotrzebowanie na energię przy jednoczesnym kurczeniu się zasobów paliw kopalnych.

Ad. 11. Stanowisko w sprawie materiału „Energetyka wiatrowa a społeczności lokalne"

Polska Izba Gospodarcza Energetyki Odnawialnej (PIGEO) w swoim oficjalnym stanowisku dotyczącym materiału przygotowanego przez Biuro Analiz i Dokumentacji Kancelarii Senatu pt. „Energetyka wiatrowa a społeczności lokalne" wyraziła m.in., iż: *„Przedmiotowy materiał w opinii PIGEO formułuje półprawdy, arbitralne i gołosłowne interpretacje dotyczące uwarunkowań rozwoju energii ze źródeł odnawialnych, szczególnie energetyki wiatrowej w Polsce, Europie i na świecie. Pod pozorem naukowych rozważań, zawarto w nim szereg nieprawdziwych informacji i nieuprawnionych wniosków, łącząc w szczególności dane z różnych źródeł i dotyczące różnych aspektów, które w żaden sposób nie mogą być przedstawiane łącznie. Dla potwierdzenia, że nasza bardzo krytyczna opinia oparta jest na rzetelnej analizie tekstu, przedstawiamy poniżej kilka wybranych zagadnień z tekstu publikacji mijających się z prawdą, opartych na nieaktualnych danych lub prezentujących jednostronną i subiektywną ocenę"*. Stanowisko PIGEO w dalszej treści uzasadnia szeroko swoją opinię.

Ad. 12. Raport „Elektrownie wiatrowe a zdrowie" PAN

Cytowany raport został przygotowany tylko i wyłącznie na podstawie studiów literatury i analizy materiałów znajdujących się w Internecie. Autorzy raportu nie odnoszą się do opracowań opisujących rzeczywiste pomiary terenowe, gdzie jednoznacznie stwierdza się, że oddziaływanie turbin wiatrowych w zakresie infradźwięków jest uciążliwe i niebezpieczne dla zdrowia ludzkiego. Poniżej przedstawia się zestawienie aktualnego stanu wiedzy nt dźwięków powodowanych przez turbiny wiatrowe, które zostały wykonane na podstawie analiz terenowych na istniejących już farmach wiatrowych:

1. Na podstawie publikacji przygotowanej przez HGC Company (*Howe Gastmeier Chapnik Ltd) Canada - noise , vbration and acoustics specielists - publikacja pod tytułem " Wind Turbnes and infrasound " opublikowana 29 listopada 2009* można sprecyzować następujące wnioski:

α) Dźwięk o poziomie 85 dB (w zakresie fal infradźwiękowych) i poniżej tego poziomu dźwięku nie jest odczuwalny przez człowieka.

β) Infradźwięki generowane przez turbiny wiatrowe są często na tym samym poziomie co dźwięki obecne w środowisku naturalnym wytwarzane przez wiatr. Poniżej przykładowa analiza pomiarowa dźwięku pracującej turbiny i hałasu tła dla rożnych prędkości wiatru. Można z tego wykresu wnioskować, że im wyższa prędkość wiatru hałas pochodzący od turbiny wiatrowej jest maskowany przez hałas powodowany wiejącym wiatrem.

χ) Według dostępnych badań ogólnoświatowych (europejskich i kanadyjskich), infradźwięki generowane przez turbiny wiatrowe nie powinny być brane pod uwagę, jako mające wpływ na zdrowie mieszkańców żyjących w sąsiedztwie farm wiatrowych.

2. Zgodnie z opracowaniem z Uniwersytet Massachuisetts (*Rogers, Anthony " Wind turbine noise, infrasound and noise perception, Univeristy of Massachucetts, 18. January 2006*) stwierdzono, że najniższy poziom odczuwalności fal dźwiękowych w zakresie infradźwięków wynosi około 100 dB dla częstotliwości 10 Hz. Poziom dźwięku 100 dB dla 10 Hz nie jest możliwy do osiągnięcia w przypadku turbin wiatrowych.

3. Raport rządu W. Brytanii (*Leventhall, G; Raport for Department of Environment, Food and Rural Affairs " Review of Published research on Low Frequency Noise and its Effect, Londyn 2003*) twierdzi, że poziom dźwięku poniżej 85-90 dB nie jest słyszalny, ani wyczuwany porzez człowieka.

4. Duńska Agencja Ochrony Środowiska (*Miljostyrelse, Information no 9/1997 from Danish Environmental Protection Agency*) opracowała wewnętrzne krtyreria odnośnie infradźwięków mogących być odczuwalnymi przez ludzi jako poziom 85 dB (dla niezwykle wrażliwych ludzi może ten poziom być obniżony do 75 dB).

5. Badania wykonane przez NASA podczas badań kosmicznych (*Kryter, Karl " The Efect of noise on Man, second Edition, Florida: Academis Press Inc, 1985*) sugerują, że dla infradźwięków na poziomie 125 dB nie stwierdzono znaczących efektów na funkcjonowanie ludzi.

6. Badania wykonane przez HGC Ebgineering na farmie wiatrowej Pubnico Point Wind Farm zlokalizowanej nad oceanem Atlantyckim pokazały wartości infradźwięków na poziomie ok 60 dB niezależnie czy było to mierzone przy turbinach czy w znacznej odległości od farmy, spowodowało to wniosek, że infradźwięki pochodzące od fal morskich oceanu powodują hałas na podobnym poziomie 60 dB.

7. Pomiary wykonywane na farmie Zagórze w Polsce (*Golec M, Noise of Wind Power Turbine V80 in Farm Operation; First International Meeting on Wind turbine Noise Październik 17-18, 2005 Berlin*) pokazują, że poziom infradźwięków zmierzony na farmie był w zakresie między 60 dB, a 70 dB.

8. Na podstawie oświadczenia narodowej Rady ds. Zdrowia i Badań medycznych Australii z lipca 2010, stwierdzono:

a) Nie istnieją żaden wiarygodne dowody na to że dźwięki poniżej progu słyszalności mają skutki fizjologiczne lub psychologiczne (*Berglund i Lindvall 1995*)

b) Infradźwięki wytwarzane przez współczesne turbiny wiatrowe nie powodują powstania hałasu, które mogłyby być szkodliwy dla zdrowia ludzi mieszkających w pobliżu farm wiatrowych (*DTI, 2006*)

c) Wyniki badań jasno pokazują, ze nie istnieje jakakolwiek literatura fachowa, która wskazywałaby na negatywny wpływ turbin wiatrowych na człowieka (*Can WEA, 2009*)

d) Dźwięk wynikający z pracy turbin nie wywołuje ryzyka utraty słuchu czy jakichkolwiek innych szkodliwych skutków dla zdrowia ludzi. Infradźwięki i dźwięki niesłyszalne i niskiej częstotliwości nie stanowią zagrożenia dla ludzi (*Colby, 2009*)

e) Publiczna jednostka opieki Zdrowotnej w Chatham-kent (Ontario, Canada 2008) podała w raporcie, obecny materiał dowodowy nie potwierdza słuszności obaw o stan zdrowia ludzkiego związanych z obecnością turbin wiatrowych. Treść raportu: *"Podsumowując, dopóki wytyczne Ministerstwa Środowiska wyznaczające kryteria lokalizowania farm wiatrowych będą przestrzegane...niekorzystne skutki oddziaływania turbin na zdrowie mieszkańców Chatham-Kent będą pomijane. Podczas gdy sprzeciwianie się powstawaniu farm wiatrowych z powodów estetycznych ma swoje uzasadnienie, sprzeciw oparty na potencjalnych konsekwencjach dla zdrowia nie znajduje poparcia w materiale dowodowym."*

f) Z energią wiatrową wiąże się mniejsze zagrożenie dla zdrowia niż w przypadku innych form tradycyjnej produkcji energii. W rzeczywistości energetyka wiatrowa ma pozytywny wpływ na zdrowie w porównaniu z innymi formami produkcji energii (Międzynarodowa Organizacja Zdrowia *WHO, 2004).*

Wnioski ogólne:
Poziom infradźwięków generowany przez turbiny zlokalizowane w odległości 300 m od zabudowy mieszkalnej jest na tyle niski, że należy go zignorować. Infradźwięki o wartości poniżej 85 dB mają na tyle niski poziom, że należy stwierdzić, że taki poziom nie ma negatywnego oddziaływania.

Ad.13. Negatywna opinia RDOŚ

Zgodnie z wykładnią prawa treść Art. 11 pkt 9 oraz art. 17 pkt. 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym „Wójt (…) wprowadza zmiany wynikające z uzyskanych opinii i dokonanych uzgodnień" interpretowana jest w następujący sposób: poprawne przeprowadzenie procedury sporządzania planu lub studium wymaga uzyskania pozytywnych uzgodnień od wszystkich organów uzgadniających. Natomiast uzyskanie pozytywnych opinii nie jest konieczne. Uwagi organów opiniujących nie muszą zostać uwzględnione. Wprowadzane są one w zakresie w jakim Wójt (Burmistrz/Prezydent) uzna za konieczne.

W związku z negatywną opinią Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, Oddział w Zamościu, zostały złożone do Urzędu Gminy w Jarczowie obszerne wyjaśnienia dotyczące prognozy oddziaływania na środowisko do projektu zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jarczów (pismo Elektrownia Wiatrowa Kresy I Sp. z o.o. oraz pismo Budplan Sp. z o.o.).